

Joanna Aksman, Jolanta Gabzdyl

**Innowacyjny model
wczesnoszkolnej
edukacji plastycznej
Klasa III**

Joanna Aksman, Jolanta Gabzdyl

Innowacyjny model wczesnoszkolnej edukacji plastycznej

Klasa III

Metodyczne opracowania i materiały dla nauczycieli i studentów
do realizacji modelu Nauka – Sztuka – Edukacja

Kraków 2017

Publikacja powstała w ramach zadania badawczego
nr WPiNH/DS/11/2016-KON
Kierownik zadania: dr Joanna Aksman

Recenzja:
dr Małgorzata Kuśpit
mgr Iga Borowiecka-Grzywacz

Projekt okładki, wkładek i ikon do konspektów warsztatów plastycznych:
Janusz Krajewski

Korekta:
Urszula Juszczak

Cytowane fotografie zaprezentowano zgodnie z treścią art. 29 ust. 1 Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

Publikacja nie jest przeznaczona do sprzedaży

Nakład: 120 egzemplarzy

ISBN 978-83-65208-85-9 (książka)
ISBN 978-83-65208-86-6 (płyta CD)
ISBN 978-83-65208-87-3 (zestaw)

Copyright© by Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
Kraków 2017

Żadna część tej publikacji nie może być powielana ani magazynowana w sposób umożliwiający ponowne wykorzystanie,
ani też rozpowszechniana w jakiegokolwiek formie za pomocą środków elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających
i innych, bez uprzedniej pisemnej zgody właściciela praw autorskich

Na zlecenie:

Krakowskiej Akademii
im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
www.ka.edu.pl

Wydawca:
Oficyna Wydawnicza AFM,
Kraków 2017

Skład:
Jakub Aleksejczuk

Druk i oprawa: Zakład Poligraficzny Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie

Spis treści

Wprowadzenie	7
Załącznik nr 1: Program edukacji plastycznej modelu NSE (autorstwa Stanisława Hrynia).....	10
Załącznik nr 2: Tematy ogólne i propozycje szczegółowych tematów zajęć warsztatowych – plastycznych w klasie III szkoły podstawowej określone w modelu NSE.....	12
Diagnoza dzieci zdolnych plastycznie – klasa III	13
Konspekty zajęć lekcyjnych dla klasy III	35
Temat I. W pracowniach artystów: spotkania z artystami, projektantami, zapoznanie się z warsztatem artystycznym: malarza, rzeźbiarza, grafika, architekta	37
Temat II. Zadania podsumowujące program klas 1–2 (do wyboru)	65
Temat III. Inspiracje artystyczne fotografią, filmem, teatrem, muzyką, literaturą	83
Temat IV. Teatr, film, telewizja	99
Techniki plastyczne wprowadzone w klasie III i ich tematy	119
Słownik pojęć plastycznych wprowadzonych w klasie III	127
Literatura wykorzystana i związana z edukacją plastyczną dzieci.....	135

Prezentowana Państwu publikacja, przeznaczona dla nauczycieli klas trzecich szkoły podstawowej, zamyka cykl książek metodycznych stworzonych z myślą o nowej odsłonie edukacji plastycznej w kształceniu wczesnoszkolnym ze szczególnym uwzględnieniem dzieci zdolnych plastycznie. Publikacja, podobnie jak poprzedzające ją wersje dla klasy pierwszej i drugiej, odnosi się do teoretycznych założeń innowacyjnego międzynarodowego modelu Nauka–Sztuka–Edukacja¹.

Część pierwsza prezentowanej publikacji zawiera w załącznikach od 1 do 5², najważniejsze, ze względów metodycznych, elementy opisywanego modelu: jego strukturę; program dla klas I–III bazujący na podstawie programowej z 27.08.2012 r. (z późniejszymi zmianami z 2014 i 2017 r.); zestaw umiejętności życiowych (zaprojektowany przez WHO, UNESCO, UNICEF), kształtujących charakter i osobowość człowieka, jego zdolności adaptacyjne oraz twórcze w obszarze zdrowia intelektualnego, emocjonalnego, społecznego i fizycznego; podstawowe punkty innowacyjnego scenariusza warsztatów plastycznych; oraz tematy ogólne i szczegółowe propozycje tematów zajęć dla klasy pierwszej.

W części pierwszej, wprowadzającej nauczyciela w arkana innowacyjnego modelu, opisanych zostało jeszcze pięć kroków, którymi powinien wędrować nauczyciel przez trzy pierwsze lata kształcenia dziecka w szkole, aby spełnić wymogi zakładanej innowacji.

Pierwszy krok dotyczył diagnozy profilu zdolności dziecka, jego kreatywności, motywacji i umiejętności plastycznych. Nauczyciele, przy użyciu proponowanego narzędzia diagnostycznego stosowanego na Ukrainie – „Mapy Talentów” Robert DeHana i Jack Kougha, dokonali diagnozy, której elementem były także prowadzone przez nich prace wszystkich dzieci oraz pamiętniki plastyczne dzieci uzdolnionych plastycznie. W klasie trzeciej nauczyciel ponownie stąpa w kierunku tej kategorii modelu, aby po zakończeniu cyklu warsztatów ocenić poziom uzdolnień dzieci. Może tego dokonać poprzez przeprowadzenie tego samego testu i porównanie wyników diagnozy z pierwszej klasy lub zastosowanie – wprowadzonego w 2007 roku w Słowenii – testu OLNAD 07, ukazującego 11 możliwych uzdolnień dzieci. Test ten prezentujemy w niniejszej publikacji.

Krok drugi, konieczny w całym obszarze procesu edukacyjnego małego dziecka, to udzielanie wsparcia psychologiczno-edukacyjnego. Przez które, celem przypomnienia, rozumiemy baczny obserwację zainteresowań dziecka, życzliwe wsparcie, chwalenie jego wysiłków i okazywanie zrozumienia w sytuacji niepowodzeń, a także zwrócenie uwagi na specyficzne potrzeby dzieci, co w konsekwencji tworzy atmosferę optymalnego pozytywnego rozwoju dzieci.

-
- 1 Szczegółowy opis modelu znajduje się w publikacji: *Nauka – Sztuka – Edukacja. Innowacyjny model diagnozy, metod, form opieki nad uczniem zdolnym plastycznie*, red. J. Aksman, Kraków 2013 (+ *Dobre praktyki wdrażania Modelu NSE. Materiał filmowy – płyta DVD*). W tym miejscu warto wspomnieć, że model opiera się na: teorii twórczości rysunkowej dzieci Stefana Szumana i psychologicznej koncepcji rozwoju twórczości plastycznej dzieci Stanisława Popka; koncepcji P. Aggletona obejmującej strukturę oraz kształtowanie umiejętności życiowych, umożliwiających człowiekowi pozytywne zachowania przystosowawcze, dzięki którym skutecznie radzi sobie z zadaniami (wymaganiami) i wyzwaniem codziennego życia (termin ten odnosi się do umiejętności psychospołecznych, osobistych, społecznych, interpersonalnych, poznawczych, afektywnych, uniwersalnych; na modelu struktury zdolności plastycznych według Stanisława Popka i Wiesławy Limont; na ogólnej teorii zdolności: Trójpłaszczykowy Model Zdolności Josepha Renzulliego; na teorii inteligencji wielorakiej Howarda Gardnera; na inwestycyjnej teorii zdolności R.J. Sternberga i T.I. Lubarta; na teorii konstruowania autorskich programów kształcenia stymulujących i wspierających rozwój uczniów we współczesnej edukacji Janusza Gniteckiego.
  - 2 J. Aksman, J. Gabzdyl, *Innowacyjny model wczesnoszkolnej edukacji plastycznej. Klasa I. Metodyczne opracowania i materiały dla nauczycieli i studentów do realizacji modelu Nauka – Sztuka – Edukacja*, Kraków 2015, załącznik 1–5.

Trzeci krok przeprowadzany jest poprzez stały kontakt i śledzenie realizacji określonego w modelu programu edukacji plastycznej, podzielonego na klasę pierwszą, drugą i trzecią. O ile w klasie pierwszej nauczyciel wprowadzał uczniów w podstawowe zagadnienia sztuki, uczył operować językiem plastycznym, w klasie drugiej powracał do tych zagadnień proponując już trudniejsze techniki i obecne w plastyce wybrane nury, o tyle w klasie trzeciej podsumowuje tematy proponowane w klasie pierwszej i drugiej powtarzając je i utrwalając oraz – co zapowiadaliśmy na początkowych etapach wprowadzania modelu NSE – skupia się na treściach związanych z multimedialnością. Treści te w zamyśle autora programu (Stanisława Hrynia) zostały przemyślnie ulokowane w klasie trzeciej, aby jak najdłużej – w klasie pierwszej i drugiej – bazować na podstawowych środkach wyrazu plastycznego. Dlatego tematy związane z teatrem, literaturą, filmem, grafiką komputerową zostały przeniesione do realizacji w klasie trzeciej.

Krok czwarty to sukcesywne doksztalcanie się nauczyciela prowadzącego warsztaty plastyczne – samokształcenie przy wykorzystaniu przygotowanych do publikacji płyt CD z materiałami uzupełniającymi dane zagadnienie plastyczne. To także korzystanie z dodatkowych form doksztalcania, zwłaszcza proponowanych na uczelniach i ośrodkach doksztalcania nauczycieli. Bardzo przyjemną i efektywną formą doksztalcania, do której wciąż zachęcamy nauczycieli, jest zapraszanie na warsztaty szkolne twórców sztuki rodzimej lub zagranicznej związanych z terenem, na którym znajduje się szkoła. Dodatkowo formę doksztalcania stanowią mogą także warsztaty plastyczne organizowane przez lokalnych artystów w miejscach wyjazdów dzieci na wycieczki czy tzw. zielone szkoły. Formą doksztalcania są również spotkania grup pracujących z modelem NSE nauczycieli wraz z pracownikami uczeni, ich wspólne dyskusje, wymiana doświadczeń i wniosków z poszczególnych etapów realizacji modelu.

Następny krok piąty, nieodzownie związany z krokiem trzecim (programem edukacji plastycznej NSE), jest jego praktyczną odsłoną – metodycznym rozwiązaniem wprowadzenia treści programu. W klasie trzeciej realizacja zajęć plastycznych w postaci poszczególnych, znanych już zarówno nauczycielowi, jak i dzieciom etapów działania przychodzi z łatwością. Dzieci szybko przyzwyczajają się do takiego trybu odbywania warsztatów plastycznych i wręcz (jak wynika z rozmów z nauczycielami prowadzącymi zajęcia modelem NSE) przypominają nauczycielowi kolejny etap działania plastycznego. Etapy te są także bardzo ważne w klasie trzeciej i należy pamiętać, aby nie omijać poszczególnych, ułożonych wedle przemyślanej kolejności wątków (relaksacja i motywacja, inicjacja i realizacja zadań cz. I, wizualizacja i realizacja zadań cz. II, afirmacja i ewaluacja). Praca taką formułą metodyczną, w zamierzeniu modelu NSE, ma bowiem ukształtować umiejętności interpersonalne, budowania samoświadomości, podejmowania decyzji oraz radzenia sobie ze stresem. Umiejętności te należą do bazy umiejętności życiowych, mają odpowiednio przygotować dzieci do kolejnego etapu edukacyjnego oraz w konsekwencji być dobrą bazą psychicznie zdrowo rozwijającego się młodego człowieka. Aby ocenić czy model przyczynił się do tak postawionego zadania nauczyciele muszą skontaktować się z osobami prowadzącymi badania naukowe w tym względzie w Zakładzie Edukacji Przedzszkolnej i Wczesnoszkolnej Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Sami nauczyciele prowadzący zajęcia tą metodą, jeszcze przed zakończeniem cyklu zajęć po klasie pierwszej, a znacznie mocniej po klasie drugiej, zwracają uwagę na wzrost wskazanych umiejętności w porównaniu z dziećmi z klas nierealizujących modelu NSE³.

Nauczyciele zauważają także, że w scenariuszach warsztatów plastycznych z klasy trzeciej można znaleźć wiele odniesień do konspektów scenariuszy z poprzednich lat realizacji modelu NSE, co stanowi potwierdzenie spirality ułożonego programu. Uwagi te pozwolą na łatwe odniesienia do nurtów, nazwisk i prac, które zostaną uczniowi przypomniane, aby nadbudować prowadzoną jednostką warsztatową wiedzę zdobytą już na wcześniejszych zajęciach.

Opracowując poszczególne scenariusze w klasie trzeciej nadal korzystamy zarówno z bogatej twórczości artystów rodzimych, jak i z przykładów sztuki dziedzictwa światowego. W prezentowanej trzeciej części opracowań metodycznych, przedstawiając poszczególne tematy plastyczne, odnosimy się do następujących twórców sztuki rodzimej: rysowniczkę Marii Apoleiki, malarzy: Jana Matejki, Jerzego Duda-Gracza, grafika: Igora Morskiego, rzeźbiarza: Bronisława Chromego, twórców rzemiosła artystycznego: Stanisława Wyspiań-

3 Wnioski te wynikają z rozmów prowadzącej badania (J. Aksman) z 14 nauczycielami po każdym semestrze realizacji modelu NSE w szkołach południowej Polski (rok szkolny 2015/16 i rok 1016/2017).

skiego, Józefa Mehoffera, kompozytora muzyki: Fryderyka Chopina, a także projektanta wnętrz: Jana Sikorę, jak również twórców polskich plakatów i afiszy teatralnych: Edwarda Lutczyna, Ryszarda Kaję oraz Sebastiana Kubicę.

Inne zagadnienia plastyczne zainspirowały nas także do prezentacji przykładów w konspektach sztuki światowej. W klasie trzeciej są to: malarze – Gustav Klimt, Richard Long i Andy Goldsworthy. Wspomnieliśmy również o twórczości pop-artu w dziele Andy’ego Warhola i twórczości multimedialnej, do której inspiracją był film pt.: *Kacper i Emma – najlepsi przyjaciele*, reż. Arne Lindtner Næss, Norwegia 2013, Polska 2014.

Jak wynika z powyższej listy sztuka rodzima, podobnie jak w latach ubiegłych, znacząco wygrywa z przykładami ze sztuki światowej. Zabieg ten uznajemy za przemyślany w odniesieniu do edukacji dzieci w okresie wczesnoszkolnym.

Na koniec warto przedstawić zakres tematów przewidzianych do realizacji w klasie III (załącznik nr 1) oraz szczegółowy opis, zaproponowanych do poszczególnych obszarów tematycznych, warsztatów plastycznych (załącznik nr 2).

Część III opracowań metodycznych składa się tak, jak poprzednie części, z następujących działań:

- 1) Wprowadzenia do realizacji warsztatów w klasie III, zakresu tematów przewidzianych w programie edukacji plastycznej stworzonych w modelu NSE, szczegółowego opisu poszczególnych tematów do obszarów tematycznych,
- 2) Diagnozy dzieci w klasie III,
- 3) Konspektów warsztatów plastycznych dla czterech obszarów tematycznych programu,
- 4) Słownika pojęć plastycznych wprowadzonych w klasie III,
- 5) Technik plastycznych wprowadzonych w klasie III i ich tematów,
- 6) Literatury wykorzystanej i rozwijającej wiedzę z zakresu edukacji plastycznej dzieci, inspirującej do powstania publikacji dla klasy I, II i III.

Podobnie jak w częściach poprzednich do publikacji dołączona jest płyta CD z materiałami dla nauczyciela w celu przygotowania się do przeprowadzenia warsztatów oraz do prezentacji poszczególnych dzieł sztuki na zajęciach z dziećmi.

Na koniec warto wspomnieć, że dla ułatwienia szybkiej identyfikacji książek, do poszczególnych klas okładkom przyporządkowano trzy kolory podstawowe (niebieski – klasa I, żółty – klasa II oraz czerwony – klasa III).

Realizacja osiągniętych założeń nie byłaby możliwa bez współpracy ze specjalistami, dlatego też niepodobnym byłoby o nich nie wspomnieć. Szczególne podziękowania płyną na ręce Recenzentów części I, II i niniejszej III; teoretyków, naukowców: dra Pawła Dettloffa (historyka sztuki), ks. prof. UO, dr hab. Piotra Maniurki (historyka sztuki, dyrektora Muzeum Diecezjalnego w Opolu), dr Małgorzaty Kuśpit (psycholog twórczości z Wydziału Pedagogiki i Psychologii UMCS); praktyków na co dzień pracujących z dziećmi i prowadzących inspirujące działania związane ze sztuką: mgr Agnieszki Klimkowskiej-Janas (nauczycielki plastyki i edukacji wczesnoszkolnej), mgr Katarzyny Piętki (nauczyciela-instruktora dzieci i młodzieży z zakresu edukacji artystycznej w Centrum Młodzieży im. dr H. Jordana w Krakowie) oraz mgr Igi Borowieckiej-Grzywacz (nauczyciela sztuki, prowadzącej niezwykle inspirującą nie tylko dla dzieci „Pracownię Działań Twórczych – Kartka” w Radomsku); oraz Nauczycieli z wybranych szkół południowej Polski, biorących udział w badaniach nad efektywnością modelu NSE (Pań mgr: Kamili Biłskiej-Kosowskiej, Eweliny Chechelskiej, Mirosławy Capiak, Moniki Gibały, Karoliny Gruszki, Renaty Kaliś, Magdaleny Krawczyk, Teresy Lalik, Barbary Magielskiej, Moniki Obrął, Małgorzaty Pacholek, Anny Szczeciny, Iwony Szyniec, Doroty Ślęzak), którzy co pół roku byli niepodważalnym źródłem recenzji powstających na ich oczach publikacji.

Oddajemy w Państwa ręce cały – trzyletni – cykl praktycznej odsłony modelu NSE z wielką nadzieją na wykorzystanie go w szkołach, ku radości spotkań ze sztuką dzieci w okresie ich autentycznej chęci kontaktu z twórczością artystyczną.

Załącznik nr I: Program edukacji plastycznej modelu NSE (autorstwa Stanisława Hrynia)

Klasa III

Edukacja plastyczna. Podsumowanie, powtórzenie i ugruntowanie wiedzy z poprzednich klas. Poszerzenie wiedzy na temat sztuk plastycznych, dziedzin działalności twórczej, warsztatu artystów, projektantów i ich dzieł. Uczeń kończący III klasę:

1) W zakresie percepcji sztuki:

- a) Określa swoją przynależność kulturową poprzez kontakt z wybranymi dziełami sztuki, zabytkami oraz z tradycją w środowisku rodzinnym, szkolnym i lokalnym; uczestniczy w życiu kulturalnym tych środowisk, wie o istnieniu placówek kultury działających na ich rzecz.
- b) Korzysta z przekazów medialnych; stosuje ich wytwory w swojej działalności twórczej (zgodnie z elementarną wiedzą o prawach autora).

2) W zakresie ekspresji przez sztukę:

- a) Podejmuje działalność twórczą, posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego jak: kształt, barwa, faktura w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni (stosując określone materiały, narzędzia i techniki plastyczne).
- b) Realizuje proste projekty w zakresie form użytkowych, w tym służące kształtowaniu własnego wizerunku i otoczenia oraz upowszechnianiu kultury w środowisku szkolnym (stosując określone narzędzia i wytwory przekazów medialnych).

3) W zakresie recepcji sztuki:

- a) Rozróżnia takie dziedziny działalności twórczej człowieka jak: architektura, sztuki plastyczne oraz inne określone dyscypliny sztuki (fotografia, film) i przekazy medialne (telewizja, Internet), a także rzemiosło artystyczne i sztukę ludową.
- b) Rozpoznaje wybrane dzieła architektury i sztuk plastycznych należące do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury; opisuje ich cechy charakterystyczne (posługując się elementarnymi terminami właściwymi dla tych dziedzin działalności twórczej).

Klasa III. Tematy i zajęcia praktyczne

Temat I. W pracowniach artystów

Spotkania z artystami, projektantami, zapoznanie się z warsztatem artystycznym; malarza, rzeźbiarza, grafika, architekta.

Zadania tematyczne do wyboru: Wizyty uczniów w pracowniach profesjonalistów, teatrach, warsztatach rzemiosła artystycznego, placówkach kulturalnych, muzeach.

Temat II. Zadania podsumowujące program klas 1–2 (do wyboru)

Podsumowanie wiadomości z zakresu:

- Kompozycji (płaskiej i przestrzennej).
- Środków wyrazu.
- Koloru, (wiadomości z zakresu podstaw koloru).
- Barw (mieszanie podstawowych kolorów); barw ciepłych i zimnych.

Zadania tematyczne do wyboru: Z zakresu rysunku, malarstwa, rzeźby i budowy przestrzennych układów kompozycyjnych.

Temat III. Inspiracje artystyczne fotografią, filmem, teatrem, muzyką, literaturą

Zadania tematyczne do wyboru: Stosując określone narzędzia i media zrealizować ilustrację inspirowaną fotografią, filmem, sztuką teatralną, muzyką.

Temat IV. Teatr, film, telewizja

Zapoznanie uczniów z pracą artysty w teatrze, na planie filmowym, w studiu telewizyjnym, zadaniami związanymi z wykonaniem scenografii, kostiumu, maski, lalek w teatrze (budowa i konstrukcja lalek teatralnych); projektowania afiszów, plakatów teatralnych i filmowych.

Zadania tematyczne do wyboru: Wykonanie z prostych materiałów i poznanych technik kostiumu, maski, lalki, małej scenografii lub plakatu.

Uwagi: Zadania w programie mogą być realizowane w dowolnej kolejności, wybranej przez prowadzącego zajęcia.

Załącznik nr 2: Tematy ogólne i propozycje szczegółowych tematów zajęć warsztatowych – plastycznych w klasie III szkoły podstawowej określone w modelu NSE

Tematy i zajęcia praktyczne w kl. III – określone w modelu Nauka – Sztuka – Edukacja	Propozycje tematów zajęć plastycznych w kl. III
Tematy i zajęcia praktyczne	
Podsumowanie, powtórzenie i ugruntowanie wiedzy z poprzednich klas Poszerzenie wiedzy na temat sztuk plastycznych, dziedzin działalności twórczej, warsztatu artystów, projektantów i ich dzieł	
<p>Temat I. W pracowniach artystów: Spotkania z artystami, projektantami, zapoznanie się z warsztatem artystycznym malarza, rzeźbiarza, grafika, architekta. Zadania tematyczne do wyboru: Wizyty uczniów w pracowniach profesjonalistów, placówkach kulturalnych, teatrach, muzeach, udział w warsztatach rzemiosła artystycznego.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Symbol psiej wierności – pies Dżok</i> – w świecie rzeźb plenerowych Bronisława Chromego 2. <i>Kim był Stańczyk? Historia Polski zatrzymana w obrazach</i> – pracownia malarska Jana Matejki 3. <i>W moim pokoju marzeń</i> – architektura wnętrz 4. <i>Rzemiosło artystyczne wokół nas – kolorowe okno w moim pokoju marzeń</i>
<p>Temat II. Zadania podsumowujące program klas 1–2 (do wyboru) Podsumowanie wiadomości z zakresu: – kompozycji (płaskiej i przestrzennej), – środków wyrazu, – koloru, (wiadomości z zakresu podstaw koloru), – barw (mieszanie podstawowych kolorów), – barw ciepłych, barw zimnych. Zadania tematyczne do wyboru: Z zakresu rysunku, malarstwa, rzeźby i budowy przestrzennych układów kompozycyjnych.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Land art (Sztuka Ziemi)</i> – tworzę układy kompozycyjne jak Richard Long i inni 2. <i>Niecodzienne barwy w portretach Gustava Klimta</i> – secesyjne nurty w portrecie Mamy (kolor, barwa ciepła i zimna) 3. <i>W świecie komiksu – projekt „Psie sucharki”</i> Marii Apoliki (rysunek, linie, kreski)
<p>Temat III. Inspiracje artystyczne fotografią, filmem, teatrem, muzyką, literaturą Zadania tematyczne do wyboru: Stosując określone narzędzia i media zrealizować ilustrację inspirowaną fotografią, filmem, sztuką teatralną, muzyką.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Magiczne drzewo Andrzeja Maleszki</i> – wycinanka inspirowana literaturą 2. <i>Co można zrobić z fotografią? Sztuka pop-artu</i> inspirowana techniką serigrafii Marilyn Monroe (kompozycja rytmiczna) 3. <i>Muzyka Fryderyka Chopina w dziełach plastycznych Jerzego Dudy-Gracza</i>
<p>Temat IV. Teatr, film, telewizja. Zapoznanie się uczniów z pracą artysty w teatrze, na planie filmowym, w studiu telewizyjnym; wykonaniem scenografii, kostiumu, maski, lalki w teatrze (budowa i konstrukcja lalek teatralnych), projektowanie afiszów, plakatów teatralnych i filmowych. Zadania tematyczne do wyboru: Wykonanie z prostych materiałów i poznanych technik: kostiumu, maski, lalki, małej scenografii, plakatu.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Tworzymy plakat reklamowy do ulubionego filmu/ spektaklu teatralnego</i> 2. <i>Lalka w teatrze</i> (rodzaje, budowa, konstrukcja) 3. <i>Film o moim najlepszym przyjacielu</i> – (meandry pracy artysty na planie filmowym, podstawowe pojęcia, znaczenie scenografii do filmu, elementarna wiedza o pracach autorskich)
<p>Uwagi: Zadania w programie mogą być realizowane w dowolnej kolejności wybranej przez prowadzącego zajęcia.</p>	
<p>Struktura zajęć plastycznych:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Relaksacja i motywacja. 2. Inicjacja i w jej ramach realizacja. 3. Wizualizacja, a następnie jej realizacja. 4. Afirmacja i ewaluacja. 5. Informacje o realizacji; uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela. 	

DIAGNOZA DZIECI ZDOLNYCH PLASTYCZNIE

Diagnoza dzieci zdolnych plastycznie — klasa III

Po klasie trzeciej proponujemy zastosować wyróżniony, przetłumaczony oraz rekomendowany w modelu NSE test słoweński OLNAD 07.

Poniżej przedstawiamy pełną wersję testu obejmującą 11 uzdolnień, z czego 6 dotyczących uzdolnień artystycznych zostało przetłumaczonych na język polski, pozostałe pięć pozostaje w wersji oryginalnej tj. słoweńskiej.

Pierwsza publikacja tego testu w Polsce miała miejsce w 2013 roku w monografii¹ zawierającej szczegółowy opis międzynarodowego modelu Nauka–Sztuka–Edukacja, teraz przypominamy go Państwu, bowiem dedykowany jest do stosowania dla nauczycieli najwcześniej po ukończeniu pierwszego etapu edukacyjnego.

Zatem po zakończeniu prowadzenia innowacyjnego modelu NSE w Państwa klasach, polecamy przeprowadzić test OLNAD 07, a jego wyniki przekazać nauczycielom obejmującym opiekę nad uczniami w kolejnym etapie edukacyjnym.

W Polsce nie tworzymy jeszcze tak jak na Słowenii indywidualnych planów nauczania dla dzieci zdolnych zarówno na pierwszym jak i drugim etapie edukacyjnym, możemy jednak, tak jak na to wskazywaliśmy w części 1 książki, objąć tych uczniów specjalną opieką psychologiczno-pedagogiczną.

Słoweński Test OLNAD07

Autorzy: grupa ekspertów w pracy z dziećmi utalentowanymi w szkole podstawowej i średniej

Przewodniczący: mgr Tanja Bezić

Członkowie: Dusica Boben, dr Mojca Jurisevic, Mirt Nagy, dr Fani Nolimal, mgr Gordana Rostohar, dr Branko Slivar, mgr Srečko Zorko

W Słowenii podczas identyfikacji i oceny uzdolnień dziecka wykorzystuje się wspomniany Test OLNAD07. Stosuje się w nim nowy system oceniania, który został nazwany Skalami Talentu Uczniów. Skale wprowadzono w Słowenii na wzór amerykański w 2007 roku. Cały test obejmuje jedenaście różnych obszarów uzdolnień – od zdolności intelektualnych do technicznych i artystycznych. Nowością wprowadzoną w polu opisującym uzdolnienia artystyczne jest podział na muzykę, sztuki piękne, literaturę, teatr, film oraz wprowadzenie nowego obszaru techniki. Można więc powiedzieć, iż połowa talentów wyszczególnionych w Teście OLNAD07 dotyczy uzdolnień typowo artystycznych. Testy poprzedzone są krótką uwagą, iż rozpoznanie utalentowanego ucznia jest zadaniem bardzo odpowiedzialnym, na które składają się wyniki testów psychologicznych i ocena ucznia przez nauczyciela. Każdy test zawiera osiem elementów, które opisują zachowanie utalentowanych uczniów w pewnych rejonach danego talentu. Każdy z elementów jest oceniany w skali od 1 do 7, przy czym 1 oznacza brak zgodności, a 7 jest wskaźnikiem całkowitej zgodności. Zgodnie z obowiązującą w Słowenii koncepcją identyfikacji talentów uczeń jest zaliczany do kategorii uzdolnionych

---

¹ *Nauka–Sztuka–Edukacja. Innowacyjny model diagnozy, metod, form opieki nad uczniem zdolnym plastycznie*, red. J. Aksman, Kraków 2013 (+ *Dobre praktyki wdrażania Modelu NSE. Materiał filmowy – płyta DVD*).

jeżeli osiągnie 90% w jakimś obszarze Testu OLNAD07. Omawiane kryterium oceniania w ogólnym zamierzeniu było sporządzone dla uczniów klasy IV, ale może być z powodzeniem stosowane także w przypadku uczniów klas wyższych.

Przygotowanie do przeprowadzenia Testu OLNAD07 względem konkretnego ucznia wygląda w słowniskiej szkole następująco. Pedagog szkolny rozważa propozycję spotkania nauczycieli drugiego stopnia (od IV klasy), uczących danego ucznia oraz osób, które prowadzą z nim zajęcia dodatkowe. Wybór nauczycieli zostaje potwierdzony na spotkaniu, na którym zostają wyjaśnione także wszystkie procedury opracowania oceny. Następnie wszyscy wyznaczeni nauczyciele prowadzący zajęcia z danym uczniem przez okres przynajmniej trzech miesięcy wypełniają test w jego różnych obszarach – ogólnym intelektualnym oraz indywidualnym – odpowiednim do talentu i zdolności ucznia. Skale obszarów specjalistycznych, takich jak: sportowy, techniczny, muzyczny, artystyczny, dramatyczny – są wypełniane przez nauczycieli odpowiedzialnych za te obszary kształcenia. Na tej samej zasadzie test jest stosowany w klasach V–IX. Najważniejszym założeniem testu jest to, aby uczeń był oceniony przez jak największą liczbę nauczycieli – dla każdego obszaru powinno ich być przynajmniej dwóch. Wymagane jest także, aby skala była wypełniona przez nauczyciela uczącego dziecko w poprzednim roku (jest to zazwyczaj nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej, uczący dziecko w klasach I–III). Wyniki testów wykazują obszar i stopień utalentowania dziecka.

Umetniško področje – Pole artystyczne

OLNAD07 – GLASBENO PODROČJE – UZDOLNIENIA MUZYCZNE

Zavod RS za šolstvo, 2008

Spoštovana učiteljica, spoštovani učitelj!

Identifikacija nadarjenih učencev je odgovorno delo, ki poleg rezultatov psiholoških preizkusov vključuje učiteljevo oceno učenca. Prosimo vas, da natančno preberete vsako trditev in ocenite (tako da obkrožite), v kolikšni meri opisano vedenje za določenega učenca* velja. Pri tem izbirate ocene od 1 (ne velja) do 7 (popolnoma velja). Na koncu seštejte točke in jih zapišite v okvir SKUPAJ TOČK.

Szanowna nauczycielko/nauczycielu!

Identyfikacja uzdolnionych uczniów jest zadaniem odpowiedzialnym, które obejmuje wyniki testów psychologicznych i oceny uczniów przez nauczycieli. Proszę uważnie przeczytać każde stwierdzenie i odpowiedzieć w jakim stopniu opisane zachowanie jest typowe dla danego ucznia. Każde zachowanie proszę ocenić w skali od 1 (nie dotyczy) do 7 (całkowicie prawdziwy). Na koniec należy dodać do siebie punkty i zapisać je w ramce „suma punktów”.

PRIIMEK IN IME UČENCA (ime i nazvsko učenca): _____ RAZRED (klasa): _____

PRIIMEK IN IME OCENJEVALCA (ime i nazvsko nauczyciela): _____ DATUM (data): _____

		ne velja (nie do- tyczy)	pogosto ne velja (nie jest częste)	bolj ne velja kot velja (mniej niż bardziej ważne)	v enaki meri velja kot ne velja (dotyczy bardziej niż mniej)	bolj velja kot ne velja (bardziej prawdzi- we)	pogosto velja (często prawdzi- we)	Popol- noma velja (całko- wicie prawdi- wowy)
1.	<i>Učenec se zanima za glasbo, rad jo poslušā</i> Uczeń jest zainteresowany muzyką, chętnie jej słucha	1	2	3	4	5	6	7
2.	<i>Učenec rad igra na instrument, poje ...</i> Uczeń lubi grać na instrumentach, śpiewać...	1	2	3	4	5	6	7
3.	<i>Učenec zna po posluhu reproducirati glasbo</i> Uczeń jest w stanie odtworzyć wysłuchaną muzykę	1	2	3	4	5	6	7
4.	<i>Zlahka si zapomni in izvaja melodične, ritmične vzorce</i> Łatwo zapamiętuje i wykonuje melodyczne, rytmiczne wzory	1	2	3	4	5	6	7
5.	<i>Ima občutek za ritem in melodio</i> Ma poczucie rytmu i melodii	1	2	3	4	5	6	7
6.	<i>Glasbo čuti in se nanjo odziva (s telesnimi gibi, s spremembo razpoloženja ...)</i> Czuje muzykę i reaguje na nią (ruchem ciała, zmianą nastroju...)	1	2	3	4	5	6	7
7.	<i>Izmišlja si izvirne melodie</i> Tworzy oryginalne melodie (utwory)	1	2	3	4	5	6	7
8.	<i>Rad nastopa na glasbenih prireditvah</i> Chętnie uczestniczy w wydarzeniach muzycznych	1	2	3	4	5	6	7

SKUPAJ TOČK:

(maks=56) GLA

Opombe: _____

Podpis: _____

* *Učenec* pomeni tako učenca kot učenko.

SKUPAJ TOČK PO INTERPOLACIJI GLA:

(vpiše SD)

OLNAD07 – LIKOVNO PODROČJE – UZDOLNIENIA ARTYSTYCZNE (PLASTYCZNE)

Zavod RS za šolstvo, 2008

Spoštovana učiteljica, spoštovani učitelj!

Identifikacija nadarjenih učencev je odgovorno delo, ki poleg rezultatov psiholoških preizkusov vključuje učiteljevo oceno učenca. Prosimo vas, da natančno preberete vsako trditev in ocenite (tako da obkrožite), v kolikšni meri opisano vedenje za določenega učenca* velja. Pri tem izbirate ocene od 1 (ne velja) do 7 (popolnoma velja). Na koncu seštejte točke in jih zapišite v okvir SKUPAJ TOČK.

Szanowna nauczycielko/nauczycielu!

Identyfikacja uzdolnionych uczniów jest zadaniem odpowiedzialnym, które obejmuje wyniki testów psychologicznych i oceny uczniów przez nauczycieli. Proszę uważnie przeczytać każde stwierdzenie i odpowiedzieć w jakim stopniu opisane zachowanie jest typowe dla danego ucznia. Każde zachowanie proszę ocenić w skali od 1 (nie dotyczy) do 7 (całkowicie prawdziwy). Na koniec należy dodać do siebie punkty i zapisać je w ramce „suma punktów”.

PRIIMEK IN IME UČENCA (ime i nazwisko učenca): _____ RAZRED (klasa): _____

PRIIMEK IN IME OCENJEVALCA (ime i nazwisko nauczyciela): _____ DATUM (data): _____

	ne velja (ne dotičy)	pogosto ne velja (nie jest częste)	bolj ne velja kot velja (mniej niż bardziej ważne)	v enaki meri velja kot ne velja (dotičy bardziej niż mniej)	bolj velja kot ne velja (bardziej prawdziwe)	pogosto velja (często prawdziwe)	Popolnoma velja (całkowicie prawdziwy)
1. <i>Učenec zelo dolgo vztraja pri opazovanju slik</i> Uczeń długo obserwuje obrazy	1	2	3	4	5	6	7
2. <i>Učenec vztraja pri likovni dejavnosti</i> Uczeń przez długi czas potrafi być aktywny artystycznie	1	2	3	4	5	6	7
3. <i>Učenec načrtuje lastne likovne kompozicije</i> Uczeń sam planuje własne kompozycje artystyczne	1	2	3	4	5	6	7
4. <i>Uživa v preizkušanju novih likovnih materialov, sredstev in tehnik.</i> Dziecko cieszy się próbowaniem nowych materiałów, narzędzi i technik artystycznych	1	2	3	4	5	6	7
5. <i>Učenec likovno dejavnost jemlje resno in ga navdaja z velikim zadovoljstvom</i> Dziecko bardzo poważnie traktuje własną działalność artystyczną i daje mu ona ogromną satysfakcję	1	2	3	4	5	6	7
6. <i>Ima razvit estetski čut</i> Dziecko wykazuje dużą wrażliwość estetyczną i ma znacznie rozwinięte odczucia estetyczne	1	2	3	4	5	6	7
7. <i>Ima dober spomin za likovne podrobnosti in celotne strukturo</i> Ma bardzo dobrą pamięć wzrokową detali i całościowych struktur	1	2	3	4	5	6	7

8.	<i>Sposoben je samostojnega oblikovanja likovnega izdelka</i> Uczeń jest zdolny tworzyć własne, niezależne kreacje artystyczne	1	2	3	4	5	6	7
----	---	---	---	---	---	---	---	---

SKUPAJ TOČK:

(maks=56) LIK

Opombe: _____

Podpis: _____

* *Učenec* pomeni tako učenca kot učenko.

SKUPAJ TOČK PO INTERPOLACIJI LIK:

(vpiše SD)

OLNAD07 – LITERARNO PODROČJE – UZDOLNIENIA LITERACKIE

Zavod RS za šolstvo, 2008

Spoštovana učiteljica, spoštovani učitelj!

Identifikacija nadarjenih učencev je odgovorno delo, ki poleg rezultatov psiholoških preizkusov vključuje učiteljevo oceno učenca. Prosimo vas, da natančno preberete vsako trditev in ocenite (tako da obkrožite), v kolikšni meri opisano vedenje za določenega učenca* velja. Pri tem izbirate ocene od 1 (ne velja) do 7 (popolnoma velja). Na koncu seštejte točke in jih zapišite v okvir SKUPAJ TOČK.

Szanowna nauczycielko/nauczycielu!

Identyfikacja uzdolnionych uczniów jest zadaniem odpowiedzialnym, które obejmuje wyniki testów psychologicznych i oceny uczniów przez nauczycieli. Proszę uważnie przeczytać każde stwierdzenie i odpowiedzieć w jakim stopniu opisane zachowanie jest typowe dla danego ucznia. Każde zachowanie proszę ocenić w skali od 1 (nie dotyczy) do 7 (całkowicie prawdziwy). Na koniec należy dodać do siebie punkty i zapisać je w ramce „suma punktów”.

PRIIMEK IN IME UČENCA (ime i nazwisko učenca): _____ RAZRED (klasa): _____

PRIIMEK IN IME OCENJEVALCA (ime i nazwisko nauczyciela): _____ DATUM (data): _____

	ne velja (nie dotyczy)	pogosto ne velja (nie jest częste)	bolj ne velja kot velja (mniej niż bardziej ważne)	v enaki meri velja kot ne velja (dotyczy bardziej niż mniej)	bolj velja kot ne velja (bardziej prawdziwe)	pogosto velja (często prawdziwe)	Popolnoma velja (całkowicie prawdziwy)
1. <i>Učenec ceni prozo, poezijo, dramatiko, knjige nasploh</i> Uczeń ceni prozę, poezję, teatr, książki w ogóle	1	2	3	4	5	6	7
2. <i>Učenec dobro pripoveduje</i> Uczeń dobrze opowiada	1	2	3	4	5	6	7
3. <i>Piše pesmi in/ali prozne sestavke</i> Pisze wiersze i/lub utwory prozą	1	2	3	4	5	6	7
4. <i>Učenec rad bere</i> Uczeń lubi czytać	1	2	3	4	5	6	7
5. <i>Občutljiv je za pomene besed, ritem in harmonijo besed</i> Jest wrażliwy na znaczenie słów, rytmu i harmonii słów	1	2	3	4	5	6	7
6. <i>Rad ima besedne in literarne igre</i> Uwielbia gry słowne i literackie	1	2	3	4	5	6	7
7. <i>Učenec vztraja v literarni dejavnosti</i> Uczeń rozwija działalność literacką	1	2	3	4	5	6	7
8. <i>Izstopa v pisanju domišljjskih spisov</i> Wyróżnia się w pisaniu kreatywnych wypracowań (esejów)	1	2	3	4	5	6	7

SKUPAJ TOČK:

(maks=56) LIT

Opombe: _____

Podpis: _____

* *Učenec* pomeni tako učenca kot učenko.

SKUPAJ TOČK PO INTERPOLACIJI LIT:

(vpiše SD)

INTERPOLACIJI LIT:

(vpiše SD)

OLNAD07 – DRAMSKO PODROČJE
UZDOLNIENIA TEATRALNE (AKTORSKIE, DRAMATYCZNE)

Zavod RS za šolstvo, 2008

Spoštovana učiteljica, spoštovani učitelj!

Identifikacija nadarjenih učencev je odgovorno delo, ki poleg rezultatov psiholoških preizkusov vključuje učiteljevo oceno učenca. Prosimo vas, da natančno preberete vsako trditev in ocenite (tako da obkrožite), v kolikšni meri opisano vedenje za določenega učenca* velja. Pri tem izbirate ocene od 1 (ne velja) do 7 (popolnoma velja). Na koncu seštejte točke in jih zapišite v okvir SKUPAJ TOČK.

Szanowna nauczycielko/nauczycielu!

Identyfikacja uzdolnionych uczniów jest zadaniem odpowiedzialnym, które obejmuje wyniki testów psychologicznych i oceny uczniów przez nauczycieli. Proszę uważnie przeczytać każde stwierdzenie i odpowiedzieć w jakim stopniu opisane zachowanie jest typowe dla danego ucznia. Każde zachowanie proszę ocenić w skali od 1 (nie dotyczy) do 7 (całkowicie prawdziwy). Na koniec należy dodać do siebie punkty i zapisać je w ramce „suma punktów”.

PRIIMEK IN IME UČENCA (ime i nazwisko učenca): _____ RAZRED (klasa): _____

PRIIMEK IN IME OCENJEVALCA (ime i nazwisko nauczyciela): _____ DATUM (data): _____

		ne velja (nie dotyczy)	pogosto ne velja (nie jest częste)	bolj ne velja kot velja (mniej niż bardziej ważne)	v enaki meri velja kot ne velja (dotyczy bardziej niż mniej)	bolj velja kot ne velja (bardziej prawdziwe)	pogosto velja (często prawdziwe)	Popolnoma velja (całkowicie prawdziwy)
1.	<i>Učenec dobro improvizira, imitira in se zna vživeti v določeno vlogo</i> Uczeń dobrze improwizuje, naśladuje i odgrywa role	1	2	3	4	5	6	7
2.	<i>Sproščeno nastopa</i> Nie okazuje zdenerwowania (wygląda na zrelaksowanego)	1	2	3	4	5	6	7
3.	<i>Zanima se za dramske dejavnosti, rad sodeluje v skečih in v igra.</i> Jest zainteresowany działalnością aktorską, chętnie występuje w skeczach i przedstawieniach	1	2	3	4	5	6	7
4.	<i>Učinkovito uporablja kretnje in obrazno mimiko</i> W grze doskonale wykorzystuje gesty i mimikę twarzy	1	2	3	4	5	6	7
5.	<i>Zna ustvariti napetost in izzvati pri drugih čustveni odziv</i> Wie jak stworzyć napięcie i wywołać emocjonalną reakcję u innych	1	2	3	4	5	6	7
6.	<i>Zna dobro opazovati vedenje drugih in ga posnemati</i> Dobrze obserwuje zachowanie innych i umie je naśladować	1	2	3	4	5	6	7
7.	<i>Ima izrazito mimiko in telesno govoric</i> Ma charakterystyczny wyraz twarzy i język ciała	1	2	3	4	5	6	7

8.	Rad nastopa v gledališki skupini (dramskem, lutkovnem krožku) Chętnie działa w grupach (kółkach) teatralnych (dramatycznych, teatrach lalkowych)	1	2	3	4	5	6	7
----	---	---	---	---	---	---	---	---

SKUPAJ TOČK:

(maks=56) DRA

Opombe: _____

Podpis: _____

* Učenec pomeni tako učenca kot učenko.

SKUPAJ TOČK PO INTERPOLACIJI DRA:

(vpiše SD)

OLNAD07 – FILMSKO PODROČJE – UZDOLNIENIA FILMOWE

Zavod RS za šolstvo, 2008

Spoštovana učiteljica, spoštovani učitelj!

Identifikacija nadarjenih učencev je odgovorno delo, ki poleg rezultatov psiholoških preizkusov vključuje učiteljevo oceno učenca. Prosimo vas, da natančno preberete vsako trditev in ocenite (tako da obkrožite), v kolikšni meri opisano vedenje za določenega učenca* velja. Pri tem izbirate ocene od 1 (ne velja) do 7 (popolnoma velja). Na koncu seštejte točke in jih zapišite v okvir SKUPAJ TOČK.

Szanowna nauczycielko/nauczycielu!

Identyfikacja uzdolnionych uczniów jest zadaniem odpowiedzialnym, które obejmuje wyniki testów psychologicznych i oceny uczniów przez nauczycieli. Proszę uważnie przeczytać każde stwierdzenie i odpowiedzieć w jakim stopniu opisane zachowanie jest typowe dla danego ucznia. Każde zachowanie proszę ocenić w skali od 1 (nie dotyczy) do 7 (całkowicie prawdziwy). Na koniec należy dodać do siebie punkty i zapisać je w ramce „suma punktów”.

PRIIMEK IN IME UČENCA (imię i nazwisko ucznia): _____ RAZRED (klasa): _____

PRIIMEK IN IME OCENJEVALCA (imię i nazwisko nauczyciela): _____ DATUM (data): _____

		ne velja (nie do- tyczy)	pogosto ne velja (nie jest częste)	bolj ne velja kot velja (mniej niż bardziej ważne)	v enaki meri velja kot ne velja (dotyczy bardziej niż mniej)	bolj velja kot ne velja (bardziej prawdzi- we)	pogosto velja (często prawdzi- we)	Popol- -noma velja (całko- wicie prawi- dłowy)
1.	Med pripovedovanjem zna vzdrževati pozornost poslušalcev Podczas opowiadania rozbudza uwagę słuchaczy	1	2	3	4	5	6	7
2.	Zgodbo si lahko predstavljajo v slikah Historię umie pokazać za pomocą zdjęć	1	2	3	4	5	6	7
3.	Zanima se za filmske dejavnosti Interesuje się działalnością filmową	1	2	3	4	5	6	7
4.	Rad fotografira Chętnie fotografuje	1	2	3	4	5	6	7
5.	Rad obiskuje filmske predstave in gleda filme Chętnie chodzi na projekcje filmowe i ogląda filmy	1	2	3	4	5	6	7
6.	Zna dobro opazovati vedenje drugih Umie dobrze obserwować zachowania innych	1	2	3	4	5	6	7
7.	Ima občutek za kompozicijo (zna razporediti elemente v sliki) Ma wyczuć kompozycji (umie zakomponować elementy na zdjęciu)	1	2	3	4	5	6	7
8.	. Za svoje delo na filmskem področju si postavlja visoke cilje Stawia sobie wysokie cele w działalności filmowej	1	2	3	4	5	6	7

SKUPAJ TOČK:

(maks=56) FILM

Opombe: _____

Podpis: _____

*Učenec pomeni tako učenca kot učenko.

SKUPAJ TOČK PO INTERPOLACIJI FILM

(vpiše SD)

OLNAD07 – TEHNIČNO PODROČJE – ZDOLNOŠCI TECHNICZNE

Zavod RS za šolstvo, 2008

Spoštovana učiteljica, spoštovani učitelj!

Identifikacija nadarjenih učencev je odgovorno delo, ki poleg rezultatov psiholoških preizkusov vključuje učiteljevo oceno učenca. Prosimo vas, da natančno preberete vsako trditev in ocenite (tako da obkrožite), v kolikšni meri opisano vedenje za določenega učenca* velja. Pri tem izbirate ocene od 1 (ne velja) do 7 (popolnoma velja). Na koncu seštejte točke in jih zapišite v okvir SKUPAJ TOČK.

Szanowna nauczycielko/nauczycielu!

Identyfikacja uzdolnionych uczniów jest zadaniem odpowiedzialnym, które obejmuje wyniki testów psychologicznych i oceny uczniów przez nauczycieli. Proszę uważnie przeczytać każde stwierdzenie i odpowiedzieć w jakim stopniu opisane zachowanie jest typowe dla danego ucznia. Każde zachowanie proszę ocenić w skali od 1 (nie dotyczy) do 7 (całkowicie prawdziwy). Na koniec należy dodać do siebie punkty i zapisać je w ramce „suma punktów”.

PRIIMEK IN IME UČENCA (ime i nazwisko učenca): _____ RAZRED (klasa): _____

PRIIMEK IN IME OCENJEVALCA (ime i nazwisko nauczyciela): _____ DATUM (data): _____

		ne velja (nie do- tyczy)	pogosto ne velja (nie jest częste)	bolj ne velja kot velja (mniej niż bardziej ważne)	v enaki meri velja kot ne velja (dotyczy bardziej niż mniej)	bolj velja kot ne velja (bardziej prawdzi- we)	pogosto velja (często prawdzi- we)	Popol- noma velja (całko- wicie prawi- dłowy)
1.	<i>Učenec se rad igra s konstrukcijskimi igrami (npr. lego kockami ...)</i> Uczeń lubi bawić się grami konstrukcyjnymi (np. klockami lego)	1	2	3	4	5	6	7
2.	<i>Rad razstavlja, popravlja in sestavlja mehanske aparate in pripomočke (npr. kolesa, motorje..)</i> Uczeń lubi demontować, naprawiać i montować urządzenia mechaniczne (np. koła, silniki)	1	2	3	4	5	6	7
3.	<i>Učenec zna narediti tehnični izdelek po načrtu</i> Uczeń jest w stanie wykonać czynności techniczne zgodnie z instrukcją	1	2	3	4	5	6	7
4.	<i>Rad načrtuje, skicira in riše načrte</i> Lubi projektować, szkicować, wykonywać plany i rysunki	1	2	3	4	5	6	7
5.	<i>Učenec ima dobro razvito prostorsko predstavljalnost (npr. zna predvidevati, kako bo model videti v prostoru ali kako bo model deloval v prostoru)</i> Uczeń ma dobrze rozwiniętą wyobraźnię przestrzenną (np. jest w stanie przewidzieć jak wygląda model w przestrzeni lub jak będzie pracował w przestrzeni)	1	2	3	4	5	6	7

6.	<i>Pri delu je natančen in pozoren na podrobnosti</i> Prace są precyzyjne i bogate w szczegóły	1	2	3	4	5	6	7
7.	<i>Brez posebnih navodil in učenja zna uporabljati orodja in pripomočke</i> Uczeń bez szczegółowych instrukcji umie wykorzystywać narzędzia i gadżety	1	2	3	4	5	6	7
8.	<i>Učenec je spreten pri izdelovanju modelov, popravljanju ipd</i> Uczeń jest specjalistą w wykonywaniu modeli, naprawach itp	1	2	3	4	5	6	7

SKUPAJ TOČK:

(maks=56) TEH

Suma punktów:

Opombe: _____

Podpis: _____

*Učenec pomeni tako učenca kot učenko.

SKUPAJ TOČK PO INTERPOLACIJI TEH:

(vpiše SD)

Pozostałe obszary uzdolnień

OLNAD07 – SPŁOŠNO INTELEKTUALNO PODROČJE

OGÓLNE ZDOLNOŚCI INTELEKTUALNE

Zavod RS za šolstvo, 2011

Spoštovana učiteljica/učitelj!

Identifikacija nadarjenih učencev je odgovorno delo, ki poleg rezultatov psiholoških preizkusov vključuje učiteljevo oceno učenca. Prosimo vas, da natančno preberete vsako trditev in ocenite (tako da obkrožite) v kolikšni meri opisano vedenje za določenega učenca* velja. Pri tem izbirate ocene od 1 (ne velja) do 7 (popolnoma velja). Na koncu seštejte točke in jih zapišite v okvir SKUPAJ TOČK.

PRIIMEK IN IME UČENCA (imię i nazwisko ucznia): _____ RAZRED (klasa): _____

PRIIMEK IN IME OCENJEVALCA (imię i nazwisko nauczyciela): _____ DATUM (data): _____

		ne velja	pogosto ne velja	bolj ne velja kot velja	v enaki meri velja kot ne velja	bolj velja kot ne velja	pogosto velja	Popolnoma velja
1.	Učenec logično misli. Z lahkoto razume vzrocno-posledicne odnose. Zna dobro sklepati.	1	2	3	4	5	6	7
2.	Ima dobre spomin. Dobro si zapomni tako podatke kot smiselno gradivo.	1	2	3	4	5	6	7
3.	Učenec hitro in natančno opazuje.	1	2	3	4	5	6	7
4.	Učenec je pri delu zelo samostojen.	1	2	3	4	5	6	7
5.	Učenec z lahkoto razlikuje bistveno od nebistvenega.	1	2	3	4	5	6	7
6.	Učenec zelo dobro razvrsta in sistemizira pojave v sisteme, kategorije in nize.	1	2	3	4	5	6	7
7.	Učenec kritično razmisli, isce argumente, presoja.	1	2	3	4	5	6	7
8.	Učenec zelo dobro analizira, preverja, vrednoti.	1	2	3	4	5	6	7

SKUPAJ TOČK:

(maks=56) SPI

Opombe: _____

Podpis: _____

* učenec pomeni tako učenca kot učenko.

SKUPAJ TOČK PO INTERPOLACIJI: UČN-R

OLNAD07 – UČNO PODROČJE – ZDOLNOŠCI UCZENIA SIĘ

Zavod RS za šolstvo, 2011

Spoštovana učiteljica/učitelj!

Identifikacija nadarjenih učencev je odgovorno delo, ki poleg rezultatov psiholoških preizkusov vključuje učiteljevo oceno učenca. Prosimo vas, da natančno preberete vsako trditev in ocenite (tako da obkrožite) v kolikšni meri opisano vedenje za določenega učenca* velja. Pri tem izbirate ocene od 1 (ne velja) do 7 (popolnoma velja). Na koncu seštejte točke in jih zapišite v okvir SKUPAJ TOČK.

PRIIMEK IN IME UČENCA (imię i nazwisko ucznia): _____ RAZRED (klasa): _____

PRIIMEK IN IME OCENJEVALCA (imię i nazwisko nauczyciela): _____ DATUM (data): _____

		ne velja	pogosto ne velja	bolj ne velja kot velja	v enaki meri velja kot ne velja	bolj velja kot ne velja	pogosto velja	Popolnoma velja
1.	Učenec z zanimanjem uporablja enciklopedije, leksikone, atlase, slovarje in druge učne vire in pripomočke.	1	2	3	4	5	6	7
2.	Pogloblja se v zahtevnejše vsebine (s področja naravoslovja, družboslovja, literature ...), namenjene starejšim učencem.	1	2	3	4	5	6	7
3.	Učenec si hitreje od drugih učencev zapomni več podatkov in smiselnega gradiva.	1	2	3	4	5	6	7
4.	Pri učenju opazi podrobnosti, ki jih drugi ne.	1	2	3	4	5	6	7
5.	Učenec je vedoželjen in išče odgovore na svoja vprašanja.	1	2	3	4	5	6	7
6.	Učenec med sošolci izstopa po razlikovanju bistvenega od nebistvenega.	1	2	3	4	5	6	7
7.	Pri učenju je samoiniciativen.	1	2	3	4	5	6	7
8.	Učenec dosega pri posameznih predmetih oz. pri predmetu, ki ga poučujem, najvišje standarde znanja.	1	2	3	4	5	6	7

SKUPAJ TOČK:

(maks=56) UČN-R

Opombe: _____

Podpis: _____

* *učenec* pomeni tako učenca kot učenko.

SKUPAJ TOČK PO INTERPOLACIJI: UČN-R

OLNAD07 – USTVARJALNO PODROČJE – ZDOLNOŠČI TWÓRCZE

Zavod RS za šolstvo, 2011

Spoštovana učiteljica/učitelj!

Identifikacija nadarjenih učencev je odgovorno delo, ki poleg rezultatov psiholoških preizkusov vključuje učiteljevo oceno učenca. Prosimo vas, da natančno preberete vsako trditev in ocenite (tako da obkrožite) v kolikšni meri opisano vedenje za določenega učenca* velja. Pri tem izbirate ocene od 1 (ne velja) do 7 (popolnoma velja). Na koncu seštejte točke in jih zapišite v okvir SKUPAJ TOČK.

PRIIMEK IN IME UČENCA (imię i nazwisko ucznia): _____ RAZRED (klasa): _____

PRIIMEK IN IME OCENJEVALCA (imię i nazwisko nauczyciela): _____ DATUM (data): _____

		ne velja	pogosto ne velja	bolj ne velja kot velja	v enaki meri velja kot ne velja	bolj velja kot ne velja	pogosto velja	Popolnoma velja
1.	Učenec je občutljiv za probleme. Zaznava tudi tiste, ki jih drugi ne vidijo.	1	2	3	4	5	6	7
2.	Učenec najde neobčajne rešitve; v rešitvah je očitna njegova izvirnost.	1	2	3	4	5	6	7
3.	Učenec isče različne možne rešitve in gleda na problem iz različnih zornih kotov.	1	2	3	4	5	6	7
4.	Ima bujno domisljijo.	1	2	3	4	5	6	7
5.	Učenec ima veliko idej.	1	2	3	4	5	6	7
6.	Učenec ima nenavadne ideje, ki se jih drugi učenci ne spomnijo.	1	2	3	4	5	6	7
7.	Ima smisel za humor; je duhovit.	1	2	3	4	5	6	7
8.	Je zelo radoveden. Pogosto postavlja dodatna vprašanja.	1	2	3	4	5	6	7

SKUPAJ TOČK:

(maks=56) UST

Opombe: _____

Podpis: _____

* *učenec* pomeni tako učenca kot učenko.

SKUPAJ TOČK PO INTERPOLACIJI: UČN-R

OLNAD07 – VODITELJSKO PODROČJE – ZDOLNOŠCI PRZYWÓDCZE

Zavod RS za šolstvo, 2008

Spoštovana učiteljica, spoštovani učitelj!

Identifikacija nadarjenih učencev je odgovorno delo, ki poleg rezultatov psiholoških preizkusov vključuje učiteljevo oceno učenca. Prosimo vas, da natančno preberete vsako trditev in ocenite (tako da obkrožite), v kolikšni meri opisano vedenje za določenega učenca* velja. Pri tem izbirate ocene od 1 (ne velja) do 7 (popolnoma velja). Na koncu seštejte točke in jih zapišite v okvir SKUPAJ TOČK.

PRIIMEK IN IME UČENCA (imię i nazwisko ucznia): _____ RAZRED (klasa): _____

PRIIMEK IN IME OCENJEVALCA (imię i nazwisko nauczyciela): _____ DATUM (data): _____

		ne velja	pogosto ne velja	bolj ne velja kot velja	v enaki meri velja kot ne velja	bolj velja kot ne velja	pogosto velja	Popolnoma velja
1.	Učenec kaže smisel za organizacijo; uspešno sodeluje pri organizaciji prireditev, izletov, humanitarnih akcij itd.	1	2	3	4	5	6	7
2.	V svojem okolju je zelo priljubljen.	1	2	3	4	5	6	7
3.	Z lahkoto uveljavlja svoje mnenje in poglede, brez težav pridobiva somišljenike.	1	2	3	4	5	6	7
4.	Rad prevzema odgovornost v skupini.	1	2	3	4	5	6	7
5.	V skupini je sposoben sprejemati preudarne odločitve.	1	2	3	4	5	6	7
6.	Je odločen, samozavesten in ima pozitivno samopodobo.	1	2	3	4	5	6	7
7.	Sošolcem je vzgled in mu radi sledijo.	1	2	3	4	5	6	7
8.	Rad se šali, vendar ne na račun drugih.	1	2	3	4	5	6	7

SKUPAJ TOČK:

(maks=56) VOD

Opombe: _____

Podpis: _____

* Učenec pomeni tako učenca kot učenko.

SKUPAJ TOČK PO INTERPOLACIJI VOD:

(vpiše)

OLNAD07 – TELESNO-GIBALNO PODROČJE – ZDOLNOŠCI SPORTOWO-RUCHOWE

Zavod RS za šolstvo, 2008

Spoštovana učiteljica, spoštovani učitelj!

Identifikacija nadarjenih učencev je odgovorno delo, ki poleg rezultatov psiholoških preizkusov vključuje učiteljevo oceno učenca. Prosimo vas, da natančno preberete vsako trditev in ocenite (tako da obkrožite), v kolikšni meri opisano vedenje za določenega učenca* velja. Pri tem izbirate ocene od 1 (ne velja) do 7 (popolnoma velja). Na koncu seštejte točke in jih zapišite v okvir SKUPAJ TOČK.

PRIIMEK IN IME UČENCA (imię i nazwisko ucznia): _____ RAZRED (klasa): _____

PRIIMEK IN IME OCENJEVALCA (imię i nazwisko nauczyciela): _____ DATUM (data): _____

	ne velja	pogosto ne velja	bolj ne velja kot velja	v enaki meri velja kot ne velja	bolj velja kot ne velja	pogosto velja	Popolnoma velja
1. Učenec je telesno dobro razvit.	1	2	3	4	5	6	7
2. Zelo rad se ukvarja z različnimi telesnimi aktivnostmi.	1	2	3	4	5	6	7
3. Z lahkoto se nauči različnih telesnih gibov ali kompozicij telesnih vaj, kar prihaja do izraza pri gimnastiki, plesu in podobnih aktivnostih.	1	2	3	4	5	6	7
4. Ima zelo dobro razvito psihomotorično koordinacijo, hitro in natančno usklajuje različne gibe, kar se kaže v spretnosti v športnih dejavnostih.	1	2	3	4	5	6	7
5. Rad se udeležuje športnih tekmovanj.	1	2	3	4	5	6	7
6. Ima dobro fizično kondicijo, je telesno vzdržljiv.	1	2	3	4	5	6	7
7. Aktivno se ukvarja z določeno športno aktivnostjo, kjer dosega zelo dobre rezultate.	1	2	3	4	5	6	7
8. Se dobro orientira v prostoru.	1	2	3	4	5	6	7

SKUPAJ TOČK:

(maks=56) GIB

Opombe: _____

Podpis: _____

*Učenec pomeni tako učenca kot učenko.

SKUPAJ TOČK PO INTERPOLACIJI GIB:

(vpiše SD)

**KONSPEKTY ZAJĘĆ
LEKCYJNYCH
DLA KLASY III**

Temat I

W pracowniach artystów: spotkania z artystami, projektantami, zapoznanie się z warsztatem artystycznym: malarza, rzeźbiarza, grafika, architekta

---

TEMATY I ZAJĘCIA PRAKTYCZNE W KL. 3.
– OKREŚLONE W MODELU NAUKA – SZTUKA – EDUKACJA

PROPOZYCJE TEMATÓW
ZAJĘĆ PLASTYCZNYCH W KL. 3

Temat I. W pracowniach artystów:

Spotkania z artystami, projektantami, zapoznanie się z warsztatem artystycznym; malarza, rzeźbiarza, grafika, architekta.

Zadania tematyczne do wyboru:

Wizyty uczniów w pracowniach profesjonalistów, teatrach, warsztatach rzemiosła artystycznego, placówkach kulturalnych, muzeach.

1. Symbol psiej wierności – pies Dżok – w świecie rzeźb plenerowych Bronisława Chromego
  2. Kim był Stańczyk? Historia Polski zatrzymana w obrazach – pracownia malarska Jana Matejki
  3. W moim pokoju marzeń – architektura wnętrz
  4. Rzemiosło artystyczne wokół nas – kolorowe okno w moim pokoju marzeń
-

Temat I / Warsztat plastyczny 1

Scenariusz ogólny

1. Temat warsztatów: Symbol psiej wierności – pies Dżok – w świecie rzeźb plenerowych Bronisława Chromego

2. Zagadnienia plastyczne:

- Przypomnienie o poznanych rodzajach rzeźb (wykuwanych, modelowanych, odlewanych, konstruowanych), poznanych w klasie I (patrz: temat IV/warsztat 1) oraz proporcjach ciał ludzkich poznanych w rzeźbach Wita Stwosza (patrz: temat V/warsztat 2).
- Warsztat plastyczny rzeźbiarza na podstawie wybranych rzeźb z Autorskiej Galerii Rzeźb Bronisława Chromego w Krakowie.
- Analiza rzeźb plenerowych Bronisława Chromego (Pies Dżok 2001, Koty 2003, Żółwie 2003, Owce 1969, Koń września 1999).

3. Działalność plastyczna:

- Formowanie ze staniolu kształtów zwierzęcych w połączeniu (przy pomocy kleju) z kamieniami (otoczakami) – zainspirowane twórczością rzeźbiarską Bronisława Chromego.

4. Metody kształcenia:

- Podające; • Problemowe; • Waloryzacyjne; • Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa; • Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Modelowanie – Formowanie bryły.
- Formowanie ze staniolu postaci zwierzęcia symbolu wierności w połączeniu z kamieniem (otoczakiem).

7. Środki dydaktyczne:

- Spacer wirtualny po Autorskiej Galerii Bronisława Chromego. Źródło: http://www.bronislawchromy.pl/virtual_tour.
- Fotografie rzeźb plenerowych Bronisława Chromego: Pies Dżok 2001, Koty 2003, Żółwie 2003, Owce 1969, Koń września 1999. Źródło: <http://www.bronislawchromy.pl/rzezba.html>.
- Historia psa Dżoka, fragmenty artykułu pt. Pierwszy pies w Polsce, któremu wybudowano pomnik. Źródło: <http://krakow.onet.pl/pierwszy-pies-w-polsce-ktoremu-wybudowano-pomnik/nxyzyy>.
- Opowieść o słynnym krakowskim rzeźbiarzu z artykułu Katarzyny Janiszewskiej pt. Prof. Chromy. Wawelski smok, owieczki i pies. Gazeta Krakowska 2014, 9 stycznia. Źródło: <http://www.gazetakrakowska.pl/arttykul/1084682,prof-chromy-wawelski-smok-owieczki-i-pies,id,t.html>.
- Smutna opowieść o wiernym psie Dżoku. Barbara Gawryluk. Dżok – legenda o psiej wierności. Wydawnictwo Literatura 2012.
- Kartki z bloku rysunkowego lub tektura służące jako podkładki w trakcie pracy nad rzeźbą.
- Kamienie – otoczaki z rzeki.
- Klej „Magik”.
- Komputer z podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.

8. Czas realizacji:

90 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

Temat dobrze zrealizować w okresie wiosennym, jeśli to możliwe po wycieczce do Autorskiej Galerii Rzeźby Bronisława Chromego (lub po spacerze wirtualnym). Warto przemyśleć czy nie zorganizować warsztatu plenerowego – tworzenia w otoczeniu rzeźb słynnego rzeźbiarza w Parku Decjusza w Krakowie.

Warsztaty można poprzedzić lekcją z języka polskiego, wspólnym czytaniem książeczki Barbary Gawryluk pt. *Dżok – legenda o psiej wierności* tak, aby dzieci były już zapoznane z historią niezwykłego psa.

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

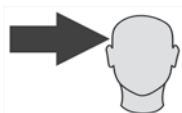
- a) Nauczyciel inicjuje swobodne wypowiedzi dzieci wokół tematu rzeźby plenerowej. Pyta dzieci, czy pamiętają z poprzednich warsztatów w klasie I i II jak omawiane były rzeźby plenerowe i ich twórcy (np. M. Konieczny i Warszawska Nike, Drewniany stwór w Ogrodzie Fauny Polskiej w Bydgoszczy, Władysław Hasior i Ogniste ptaki oraz rzeźby z lodu i śniegu – w wybranych plenerach). Prowadzący warsztaty plastyczne pyta, czy dzieci zwróciły uwagę, podczas swoich wędrówek, wycieczek i spacerów, na rzeźby plenerowe. Gdzie takowe rzeźby widziały, czy pamiętają nazwiska ich autorów – rzeźbiarzy.
- b) Następnie nauczyciel informuje dzieci, że w danym dniu znajdują się w warsztacie bardzo znanego rzeźbiarza Profesora Bronisława Chromego. Najwięcej rzeźb tego artysty spotkać można przede wszystkim w jego rodzinnym mieście Krakowie: smok wawelski, owieczki przed Uniwersytetem Rolniczym, czy pies Dżok, o którym dzieci dowiedzą się więcej w kolejnej części warsztatów.

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Nauczyciel spaceruje wirtualnie wraz z dziećmi po Parku Decjusza, gdzie umiejscowiona jest Autorska Galeria Bronisława Chromego.

Źródło: http://www.bronislawchromy.pl/virtual_tour.

- b) Nauczyciel „zagląda” z dziećmi do środka Galerii, dzieci próbują określić spotkane tam dzieła sztuki, są wśród nich także obrazy i grafiki Profesora. Wiele rzeźb Profesora B. Chromego spotkać można przede wszystkim w Parku Decjusza. Wychodzimy zatem na zewnątrz Galerii. Zadaniem dzieci jest odszukanie wśród rzeźb umiejscowionych w parku, rzeźb zwierzęcych osadzonych na kamieniach z rzeki – otoczakach.

- c) Po wirtualnym spacerze nauczyciel pokazuje wybrane fotografie rzeźb plenerowych profesora B. Chromego (źródło: <http://www.bronislawchromy.pl/rzezba.html>). Obrazują one zwierzęta osadzone na otoczakach. Dzieci z pomocą nauczyciela określają, z jakich materiałów są zbudowane, czy ich proporcje są właściwe oraz jakie zwierzęta przedstawiają.

1.

2.

3.

4.

Fotografie rzeźb plenerowych Bronisława Chromego:

1. *Koty 2003*, brąz i kamień
2. *Żółwie 2003*, brąz i kamień
3. *Owce 1969*, granit i aluminium
4. *Koń wrzeźnia 1999*, brąz i kamień

d) Następnie nauczyciel zaciekawia dzieci znaną w Krakowie, aczkolwiek smutną historią psa Dżoka, któremu wybudowano pomnik za wierność, jaką okazał swojemu panu nawet po jego śmierci. Pies blisko rok nie opuszczał miejsca śmierci swojego pana, który nieoczekiwanie zmarł na atak serca w pobliżu Ronda Grunwaldzkiego w 1990 roku. Dokarmiali go okoliczni mieszkańcy i nazwali imieniem Dżok. Po roku pies zaufał emerytowanej nauczycielce, u której zamieszkał, niestety po 8 latach historia się powtórzyła, Dżok został znów sam. Zginął na torach potrącony przez pociąg. Jest pochowany na terenie Schroniska dla Bezdomnych Zwierząt w Krakowie.

Mieszkańcy miasta, poruszeni historią Dżoka, postanowili wybudować mu pomnik, który umiejscowiono w 2001 roku na Bulwarze Czerwieńskiego pod Wawelem obok Ronda Grunwaldzkiego. Wykonawcą był znany krakowski rzeźbiarz Bronisław Chromy (znany także dzieciom z autorstwa słynnej rzeźby Smoka Wawelskiego).

Prezentując zdjęcie rzeźby Dżoka, nauczyciel pyta dzieci, co według nich ta rzeźba symbolizuje? Dzieci zapewne zauważą, że pomnik przedstawia psa otoczonego opiekuńczymi, ludzkimi dłońmi. Następnie wspólnie czytają napis na pomniku, który wyryto w języku polskim i angielskim: „Najwierniejszy z wiernych, symbol psiej wierności. Przez rok (1990–1991) oczekiwał na Rondzie Grunwaldzkim na swojego Pana, który w tym miejscu zmarł”. Warto dodać, że pomnik ten stał się jednym z punktów na trasie turystów zwiedzających Kraków.

W tym miejscu można przytoczyć fragment opowiadania Barbary Gawryluk pt. *Dżok. Legenda o psiej wierności*, która ukazała się w 2007 roku lub przypomnieć z wcześniejszych zajęć zawierających treści języka polskiego.

5. Pomnik Dżoka, B. Chromy 2001 r., odsłonięty 26 maja 2001 r. Źródło: <http://krakow.onet.pl/pierwszy-pies-w-polsce-ktoremu-wybudowano-pomnik/nxyzzy>

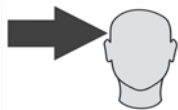
Dokładne informacje: fragmenty artykułu pt. *Pierwszy pies w Polsce, któremu wybudowano pomnik*. Źródło: <http://krakow.onet.pl/pierwszy-pies-w-polsce-ktoremu-wybudowano-pomnik/nxyzzy>. Nauczyciel opowiada dzieciom o codziennym życiu znanego rzeźbiarza, wykonawcy rzeźby Dżoka. Posiłkuje się fragmentami artykułu Katarzyny Janiszewskiej pt. *Prof. Chromy. Wawelski smok, owieczki i pies*, „Gazeta Krakowska” 9.01.2014. Źródło: <http://www.gazetakrakowska.pl/artukul/1084682,prof-chromy-wawelski-smok-owieczki-i-pies,id,t.html>.

6. Bronisław Chromy, rzeźbiarz, malarz, poeta, pisarz, medalier. Fot. Anna Kaczmarz. Źródło: <http://www.gazetakrakowska.pl/artukul/1084682,prof-chromy-wawelski-smok-owieczki-i-pies,id,t.html>.

- e) Warto przytoczyć dzieciom fragmenty z autobiografii cytowane w powyższym artykule np.:
- „Bronisław Chromy urodził się 3 czerwca 1925 r. w Leńczach. (...) Ojciec Chromego był górnikiem, przez 12 lat pracował w kopalniach w Stanach Zjednoczonych. (...) Matka, hafciarka ludowa, góralka spod Giewontu, w czasie tych wypraw sama musiała sobie radzić z szóstką dzieci.”
- „Chromy rzeźbił od małego. Co innego miało robić wiejskie dziecko w zimowe wieczory? A dawniej zimy były nie takie, jak dziś: śniegi ogromne, zaspy po szyję, minus 40 stopni. Mały Broniek przykucał przy ciepłym kuchennym piecu. Najpierw strugał w brukwi, bo to tworzywo bardzo plastyczne, później w drewnie.”
- „To, że Chromy znalazł się w Krakowie, to zasługa najstarszego brata, Jana, który ściągnął go do pracy w Artystycznej Odlewni Metali Franciszka Tieslera. Do tej odlewni przychodzili znani rzeźbiarze: Xawery Dunikowski, Karol Hukan. Jan miał już pozycję, był uważany za jednego z najlepszych odlewników. Broniek zobaczył rzeźby, które z miejsca go zauroczyły. Na początku robił proste formy na lampy, dzwonki, łyżki czy widelce”.
- „Kamienie wydobywane z Dunajca Rzeźby Chromego zna każdy, kto choć raz był w Krakowie. I kto nie był, też je zna. Mają swój charakterystyczny styl, artysta często używa kamieni – otoczków wydobytych z Dunajca. – O kamienie potykałem się od dziecka – mówi Chromy. – Pomyślałem, że mogę je wykorzystać. Rzeźby Chromego to symbole, na stałe już wrośnięte w pejzaż miasta. Jak choćby smok wawelski u stóp zamku”.
- „Tata był bardzo dobrym tatą, cały czas o nas myślał – opowiada. – Rozpieszczał nas, co chwilę wymyślał nowe atrakcje: a to odpust na Bielanach, a to wycieczki do Lasku Wolskiego. Stała tam budka Baby Jagi, w której sprzedawali paluszki i colę” (wspomina córka Kinga).
- „A Chromy dodaje: ulubiona rzeźba to ta, którą artysta ma w zamyśle, która jeszcze nie powstała. Na szczęście cały czas mam dużo zamówień, na wyobraźnię też nie narzekam. Żał by było umierać, jak ma się tyle do zrobienia. To, co się udało, to się udało. A co nie, pozostanie niedokonaniem”.
- Nauczyciel po zakończeniu opowieści pyta dzieci, co według nich najbardziej inspirowało artystę do stworzenia rzeźb, czyich przedstawień po spacerze przez galerię B. Chromego jest najwięcej. Nauczyciel informuje, że na warsztatach dzieci będą, podobnie jak B. Chromy, wykonywać rzeźbę wybranego przez siebie zwierzęcia w połączeniu z otoczkami, które same przyniosły do szkoły.

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Nauczyciel prosi dzieci, aby spróbowały palcami formować ze staniolu wybrany kształt, może to być kula, prostokąt, trójkąt, wielokąt. W tym celu każde dziecko według instrukcji nauczyciela najpierw ukrywa kawałek staniolu, potem mniej lub w celu uzyskania większej objętości dokłada, łącząc jeden kawałek staniolu z drugim.
- b) Po skończonym zadaniu dzieci układają wszystkie uformowane figury na jednej przestrzeni – na połączonych ławkach lub na podłodze. Nauczyciel zadaje pytania:
- w jaki sposób dzieci łączyły staniol?
  - jakie figury udało się dzieciom stworzyć? (prace można pogrupować)
  - co dałoby się wykorzystać, aby figura formowana ze staniolu nie traciła swojej konstrukcji? (np. drucik).

4) Wizualizacja

- a) Nauczyciel prosi, aby dzieci usiadły w kole na dywanie, zamknęły oczy i wyobraziły sobie zwierzątko, które podobnie jak pies Dżok dla swojego pana kojarzy im się z uczuciem wierności, przywiązania, zaufania, bliskości.
- b) Nauczyciel prosi, aby dzieci pojedynczo wypowiadały się na temat wybranych przez siebie zwierzątek. Prosi także, aby dzieci przytoczyły krótkie opowieści o zachowaniach swoich zwierząt, które świadczą o uczuciach wierności, przywiązania czy zaufania. Prowadzący warsztaty plastyczne zwraca uwagę na wybór części ciała zwierzęcia, które będą formować i dopasowywać do kamienia – otoczaka.

5) Realizacja zadań cz. 2

Nauczyciel ustala z dziećmi sposób wykonania rzeźby. Dzieci stosują technikę formowania ze staniolu w połączeniu z kamieniem. Tak, aby rzeźby wyglądały podobnie jak rzeźby zwierząt B. Chromego, które dzieci obserwowały w etapie inicjacji/wprowadzenia.

W pierwszym etapie dzieci formują wybraną część ciała zwierzęcia, mogą dołączać lub doklejać poszczególne elementy.

W drugim etapie montują uformowany kształt na kamieniu – otoczaku w wybrany przez siebie sposób (np. przyklejając staniol do kamienia).

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi, aby każde dziecko powiedziało coś pozytywnego o stworzonej przez siebie rzeźbie.

Jakie przedstawiło zwierzę i dlaczego je wybrało?

Z czego w swojej pracy dziecko jest najbardziej zadowolone? W jaki sposób chciało oddać uczucia zwierzęcia? A czego nie udało się uchwycić?

Należy zachęcać dzieci do wyszukiwania ciekawych elementów dzieł, stworzonych przez kolegę i koleżankę.

7) Ewaluacja

- a) Dzieci mają za zadanie poukładać wszystkie prace na jednej przestrzeni np. na połączonych ławkach.
- b) Nauczyciel prowadzi z dziećmi rozmowę na temat walorów ich prac, realizacji własnych, ciekawych pomysłów, charakterystycznych cech, które oddają daną emocję w rzeźbie. Dzieci próbują nazwać swoje rzeźby np. zadumany-kochająco Cyrus, uczuciowa Lawia, wspomagający Tofik (Cyrus, Lawia, Tofik – wybrane imiona psów, kotów i innych zwierząt). Nauczyciel w rozmowie tej używa określeń związanych z realizowaną przez dzieci techniką: rzeźba montowana lub konstruowana oraz przedstawia różne sposoby montażu i umiejscowienia otoczaka i staniolu.

8) Informacje o realizacji

Przykładowe prace dziecka zatytułowane:
Zadumany-kochajqco pies Cyrus

Fot. J. Aksman

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat I / Warsztat plastyczny 2

Scenariusz ogólny

1. Temat: Kim był Stańczyk? Historia Polski zatrzymana w obrazach – pracownia malarska Jana Matejki

2. Zagadnienia plastyczne:

- Zapoznanie z miejscem tworzenia artysty malarza – pracownią malarską, na przykładzie pracowni Jana Matejki.
- Określenie rodzaju malarstwa jaki prezentują dzieła sztuki autorstwa Jana Matejki - jako malarstwo historyczne.
- Przypomnienie zasad kompozycji zamkniętej na przykładzie dzieła Jana Matejki „Stańczyk na dworze królowej Bony po utracie Smoleńska”, olej na płótnie, 1862 r.
- Przypomnienie pojęcia autoportret (Temat II/4 klasa I, s. 65).

3. Działalność plastyczna:

- Malowanie na czarno-białej gazecie (bez fotografii), farbą akwarelową z czarnym konturem postaci stańczyka jako portret lub autoportret.
- Wykorzystanie pionów i poziomów drukarskich kolumn gazet.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Poszukujące.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa jednolita.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Malowanie na gazecie farbą akwarelową z czarnym konturem.

7. Środki dydaktyczne:

- Reprodukacja obrazu Jana Matejki: „Stańczyk na dworze królowej Bony po utracie Smoleńska”, olej na płótnie, 1862 r., Muzeum Narodowe, Warszawa.
- Komputer z połączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Farby akwarelowe, pędzle, kubki z wodą.
- Gazety bez zdjęć, tylko z kolumnami czarnego druku.

8. Czas realizacji:

2 x 45 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Przed rozpoczęciem zajęć nauczyciel sprawdza, czy wszystkie dzieci, w ramach pracy domowej, przyniosły do szkoły materiały. Występujący w tym zakresie brak, stosownie uzupełnia.

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

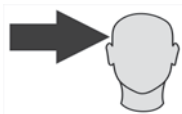
Nauczyciel inicjuje pogadankę z dziećmi na temat miejsc, w których tworzą artyści – pracowni. Pyta dzieci, czy widziały takie pracownie i co się w nich znajduje (przypomina, że są to sztalugi, pędzle, paleta, farby, etc. – powtórzenie tematu II/Warsztat plastyczny 3, klasa 2, Temat: Gwiaździste niebo Van Gogha – temperatura barw, s. 47).

W dalszej części rozmowy nauczyciel czyta dzieciom fragment tekstu o małym Janku, który kiedyś stał się wielkim historycznym malarzem (materiały na płycie CD temat I/2). Tym samym informując dzieci o postaci, którą poznają bliżej na niniejszych warsztatach – Janie Matejce.

Jan Matejko – Autoportret. Źródło: E. Szermentowski, *Młodość–Talent–Animusz*, Warszawa 1958, s. 65.

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Nauczyciel przedstawia dzieciom postać znanego polskiego artysty-malarza, **Jana Matejki** najpierw czytając fragment opowiadania, a później opisując fakty historyczne z życia dorosłego już artysty.

„(...) Pan Franciszek (tata) zamyka mądrą swoją księgę, poprawia na nosie wąskie, druciane okulary, gładzi dwoma palcami oba czarne wąsiki i zwraca się do młodszego brata:

Pokaż no, bąku, coś tam nasmarował. Ho, ho!

Był to niewielki szkic robiony tuszem, kopia ze Stachowicza pod tytułem „Książę Józef na krakowskim Rynku”.

A wiesz, bąku, że to wcale udane! Trzeba by pokazać profesorowi Stattlerowi. Ciekawe, co on powie” (dłuższy fragment przytoczonego wyżej tekstu, na płycie CD).

Jan Matejko przeżył 55 lat (1838–1893). Był synem Franciszka czeskiego nauczyciela muzyki i panny Joanny Karoliny Rossenberg, której ojciec miał kamienicę na ul. Floriańskiej 41 w Krakowie. Dziś możemy pod tym adresem zwiedzać prawdziwy dom mistrza. Wychowywany w wielodzietnej rodzinie, w większości swoich dziecięcych i młodzieńczych lat przez ojca, matka zmarła bowiem wcześniej. Jako dziecko ujawniał zdolności malarskie i historyczne, jednak inne przedmioty szkolne sprawiały mu wiele kłopotów. Kształcił się potem m.in. w Krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych, wyjeżdżał na liczne stypendia i wystawiał swoje dzieła w licznych krajach. Pieniądze uzyskane ze sprzedaży dzieł niezwykle dużych gabarytowo, przeznaczał wielokrotnie na sieroty i wspomagał zrywy niepodległościowe. Był odznaczony wieloma medalami i krzyżami za zasługi. Był też wieloletnim dyrektorem Akademii Sztuk Przepięknych w Krakowie, uczelni która nosi dziś jego imię. Pod okiem mistrza swoje prace tworzyli znani później malarze: Jacek Malczewski, Stanisław Wyspiański i Józef Mehoffer.

Za życia Jana Matejki nie mogliśmy na mapach odnaleźć Polski, istniała jednak na płótnach i dziś można z niej stworzyć kronikę tamtych trudnych dla Polski lat zaborów. Jan Matejko podtrzymywał wiele rodaków na duchu i poprzez obrazy polemizował z decyzjami możnowładców.

Na podstawie: E. Szermentowski, *Młodość–Talent–Animusz*, Warszawa 1958, s. 61–103, <http://ciekawostki-abc-rodziny.pl/news-jan-matejko-malarz-dziejow,nld,2280033>.

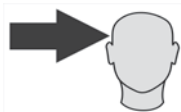
- b) Dom rodzinny jest obecnie oddziałem Muzeum Narodowego w Krakowie. Jeśli będzie to możliwe warsztaty powinny być prowadzone po odwiedzeniu oddziału muzeum. W przeciwnym razie nauczyciel może posłużyć się fotografiami i opisem muzeum ze strony internetowej.
Źródło: <http://mnk.pl/muzeum-dom-jana-matejki>.

Wejście do Domu Matejki. Źródło: <http://www.museo.pl/content/view/64/50>.

Zdjęcie pracowni malarskiej Jana Matejki w Domu Jana Matejki w Krakowie. Źródło: http://sp5.d-si.pl/klasy/r11_12/wydarzenia_klas/sladami_matejki.html.

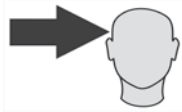

Paleta owalna należąca do Jana Matejki, drewno orzechowe, metal i farba olejna, XIX w., pozyskana przez Muzeum Narodowe w Krakowie w 1904 r. Źródło: <http://muzea.malopolska.pl/obiekty/-/a/26885/1120518>.

- c) Jednym z najbardziej znanych obrazów jest *Stańczyk na dworze królowej Bony po utracie Smoleńska*, olej na płótnie, 1862 r., Muzeum Narodowe, Warszawa.

Źródło: <http://artschool.pl/dzielo-przelomowe-jan-matejko-stanczyk>.

Nauczyciel przedstawia dzieciom przełomowe dzieło Jana Matejki, a następnie tłumaczy kim był bohater dzieła – Stańczyk.

To błazen na dworach europejskich, nie tylko rozbawiał króla, dworzan i dbał, aby król nie popadał w złe humory, ale musiał też przekazywać umiejętnie złe wiadomości, np. o klęskach.

Jego przydomek Stańczyk zostało prawdopodobnie utworzone od imienia Stanisław – słynnego błazna na dworze Jagiellonów w Polsce. Był to rycerz pochodzący z rodziny szlacheckiej (ok. 1470?–1556). Charakteryzował się nie tylko umiejętnością rozbawiania towarzystwa, ale dużą dyplomacją i wiedzą historyczną.

Nauczyciel pyta dzieci o nastrój Stańczyka z obrazu. Jakie jego cechy traktują o smutku i przygnębieniu? Następnie informuje dzieci, że obraz powstał jako wyraz zaniepokojenia Jana Matejki losem Polski, obojętnością ludzi i brakiem zainteresowania ojczyzną i jej klęską.

Warto skupić się na twarzy Stańczyka, aby zobaczyć w niej rysy samego artysty – Jana Matejki. Od tego obrazu rozpoczyna się cykl malarstwa historycznego w twórczości artysty, dlatego nazywa się go obrazem przełomowym.

- d) Dzieci jeszcze raz oglądają obraz. Następuje część poświęcona oglądowi kompozycji w dziele „Stańczyk na dworze królowej Bony po utracie Smoleńska”.

Nauczyciel przypomina wiadomości o **kompozycji zamkniętej w malarstwie**. W centrum obrazu widzimy bowiem Stańczyka, o centralnym zarysie świadczy także czerwień stroju tej postaci, wyróżniająca ją z całego tła. Warto także przypomnieć wiadomości o **malarstwie portretowym** – w przypadku dzieła J. Matejki – **autoportretowym**.

Nauczyciel wyjaśnia dzieciom, że zadaniem realizowanym podczas warsztatu będzie przedstawienie stańczyka na gazecie.

Dzieci będą mogły wykorzystać farby akwarelowe i gazety bez fotografii tylko z białym-czarnym drukiem, który będzie swego rodzaju odniesieniem do mądrości i wiedzy błaznów. Dzieci mogą także namalować zamiast twarzy stańczyka swoją twarz oraz dopisać drukiem ważną sentencję dotyczącą losów ojczyzny.

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Pod kierunkiem nauczyciela dzieci wykonują ćwiczenie – przedstawiają na stronach gazety projekt postaci, malując akwarelami najpierw czarny kontur, a później wprowadzając barwy.

- b) W wyznaczonym miejscu, np. na podłodze, dzieci prezentują galerię swoich projektów. Nauczyciel przypomina ponownie o kolejności wykonania zadania. Projekty omawiane są od strony kompozycji; nauczyciel prosi, aby postać stańczyka była w centrum, w ramach kompozycji zamkniętej.

4) Wizualizacja

Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie w ciszy, zamknęły oczy i wyobraziły sobie swojego stańczyka, który rozbawia rodzinę, tak jak dawniej robił to błazen na dworze. Daje dobre, mądre rady, zamienia nerwy w dobry humor. Czy któreś z dzieci wyobraża sobie siebie w takiej roli? Jeśli tak, to prosimy, aby stworzyło autoportret w stroju stańczyka.

Każde z dzieci wypowiada się jakiego błazna sobie wyobraziło.

5) Realizacja zadań cz. 2

- a) Nauczyciel wspólnie z dziećmi przypomina, co należało przynieść na zajęcia plastyki; gazety z czarno-białym drukiem, bez zdjęć, farby akwarelowe. Prowadzący warsztaty plastyczne zachęca dzieci do wzajemnego użyczania sobie tych materiałów.

Następuje faza realizacji, każde dziecko samodzielnie wykonuje swoje dzieło plastyczne. Maluje kontury czarną farbą, a następnie wypełnia je kolorami.

Nauczyciel przypomina dzieciom o wyborze kompozycji – kompozycja zamknięta – stańczyk w centrum pracy.

- b) Na koniec nauczyciel przypomina o sentencji, jeśli ktoś chce przekazać coś ważnego innym.

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi każde dziecko, aby wypowiedziało się na temat pozytywnych aspektów pracy. Z czego dzieci są najbardziej zadowolone, co im się najbardziej podoba, co ewentualnie chciałyby zmienić bądź poprawić, a na co zabrakło czasu? Czy chciałyby pochwalić się swoją mądrą sentencją?

7) Ewaluacja

- Dzieci gromadzą swoje prace na jednej przestrzeni np. na tablicy magnesowej czy podłodze. Nauczyciel przypomina dlaczego ten typ **malarstwa nazywamy historycznym**.
- Nauczyciel wraz z dziećmi próbuje ocenić przyjęte kompozycje w pracach dzieci (skupiając się na **kompozycji zamkniętej**).
- Dzieci próbują stwierdzić, które postaci stańczyków są jednocześnie autoportretami.

8) Informacje o realizacji

Fot. J. Aksman

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat I / Warsztat plastyczny 3

Scenariusz ogólny

1. Temat: W moim pokoju marzeń – architektura wnętrz

2. Zagadnienia plastyczne:

- Utrwalenie pojęć związanych z dziedziną architektury – poznanych w klasie I i klasie II
- Architektura wnętrz; praca architektów wnętrz – na czym polega? Plan i projekt powierzchni mieszkalnej.

3. Działalność plastyczna:

- Kształtowanie w płaszczyźnie i przestrzeni wybranych obiektów architektury wnętrz. Stworzenie własnego architektonicznego planu (w płaszczyźnie) i współrealizacja projektu (w zespole 2-osobowym), przygotowanie makiety własnego pokoju marzeń (w przestrzeni).

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Problemowe.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.
- Grupowa (zalecane zespoły 2-osobowe).

6. Technika plastyczna:

- Kompozycja na płaszczyźnie i w przestrzeni z użyciem technik mieszanych (np. rysunek, collage, elementy papieroplastyki (wg uznania autora).

7. Środki dydaktyczne:

- Wiedza i umiejętności zdobyte przez uczniów podczas zajęć plastycznych w klasie 1. i klasie 2. (patrz stosowne tematy i płyty CD z kl. 1. i 2.).
- Pytania do quizu ułożone przez nauczyciela (za pomocą wybranych treści z podręczników i płyt CD z kl. 1. i 2.) – ujęte w postaci prezentacji PowerPoint, przykłady opracowania pytań (patrz płyta CD I/2 – do kl. 3.).
- Fotografie, pocztówki itp. wizerunki obiektów architektury wnętrz – przyniesione przez uczniów w ramach zadania domowego.
- Przykłady planów i projektów architektury wnętrz (patrz płyta CD, temat I/2) oraz komputer z podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Narzędzia i różne materiały: nożyczki, kartki z bloku rysunkowego, ołówki, kredki, flamastry, pudełko papierowe (np. po czekoladkach, butach, zapałkach itp.), papier kolorowy i ozdobny, korki, kapsle, włóczka, tkaniny, patyczki (suche gałązki), plastelina, klej magik, itd.

8. Czas realizacji:

3 x 45 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

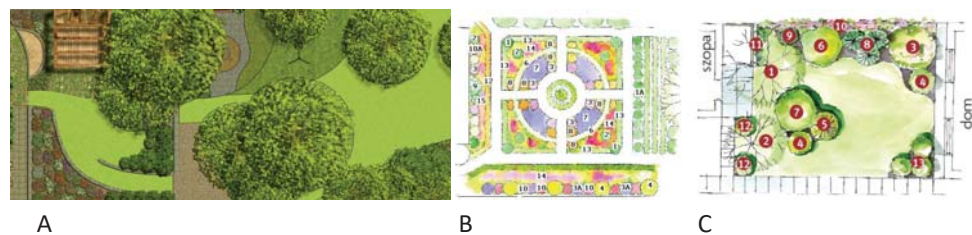
- a) Nauczyciel inicjuje swobodną rozmowę z uczniami na temat ich warunków mieszkalnych: pokoi, w których uczą się i spędzają czas wolny; jakie one są, jak wyglądają (np. charakterystyczne kształty, barwy, wielkość, wyposażenie); co w tych pokojach im się podoba, z czego są zadowolone, a co chętnie by w nich zmieniły.
Uczniowie wyrażają chęć podjęcia podczas obecnych zajęć proponowanej przez nauczyciela zabawy w architektów wnętrz.
- b) Nauczyciel podkreśla, że właściwa zabawa w architektów wnętrz wymaga posłużenia się odpowiednią wiedzą i umiejętnościami plastycznymi – i takie uczniowie zdobędą podczas lekcji z zakresu architektury wnętrz. Zanim jednak dowiedzą się, co to jest architektura wnętrz i na czym polega praca architekta wnętrz – za zgodą uczniów, przeprowadzony zostanie quiz dotyczący ich dotychczasowej wiedzy, którą zdobyli w klasie 1. i 2., i to nie tylko z zakresu architektury, ale też innych zagadnień plastyki; jak barwy, faktury, kompozycje w płaszczyźnie i przestrzeni itd. Nagrodą w quizie będzie uzyskanie tytułu „Klasowego omnibusa/omnibusów plastyki”.

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Przygotowane przez nauczyciela pytania quizu powinny objąć wiedzę uczniów – zwłaszcza zakresy, które sprawiały uczniom największą trudność w opanowywaniu w klasie 1. i 2. – i to nie tylko w zakresie architektury, lecz także innych treści plastycznych, przydatnych w architekturze wnętrz, jak: rodzaje barw, ich temperatura, jasność/kontrastowość, harmonia/dysharmnia, rodzaje faktur, linii, kompozycji w płaszczyźnie i przestrzeni.
Opracowane przez nauczyciela pytania quizu mogą przyjąć postać pytań testujących (w celu ich skonstruowania – patrz stosowne tematy i płyty CD z kl. 1 i kl. 2), na przykład:
1. Które z podanych przykładów budynków nie należą do „budynków użyteczności publicznej”?
    - a) wielorodzinny blok mieszkalny,
    - b) kino,
    - c) domek jednorodzinny,
    - d) sklep.

2. Spośród podanych planów ogrodów: A, B i C – wskaż te, które posiadają kompozycję zwartą.

3. Napisz nazwy co najmniej 3 barw pochodnych: .....

Pytania mogą zawierać więcej niż 1 poprawną odpowiedź. Uczniowie samodzielnie bądź w grupach, tzn. w mniejszych/większych grupach uczniów (co należy uzgodnić przed rozpoczęciem quizu) – mogą udzielać odpowiedzi ustnie bądź pisemnie (np. „1. a i d”). Przed rozpoczęciem quizu, nauczyciel ustala też z uczniami sposób przyznawania punktów za udzielone odpowiedzi, na przykład:

– w ramach danego pytania: za każdą udzieloną prawidłową odpowiedź: „plus 1 pkt.”; a za błędną – „0 pkt.”;

– w ramach danego pytania: 1 odpowiedź błędna obok 2 udzielonych poprawnych odpowiedzi znosi 1 odpowiedź poprawną (daje „plus 1 pkt.”, zamiast „plus 2 pkt.”); co najmniej 2 odpowiedzi błędne obok 2 udzielonych poprawnych odpowiedzi – znoszą punktację do „0 pkt.”

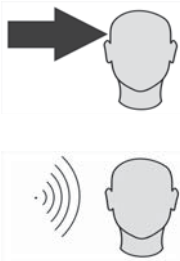
- b) Po zakończeniu quizu, nauczyciel omawia jego wyniki, podaje uczniom poprawne odpowiedzi na poszczególne pytania, korygując tym samym odpowiedzi błędne. Uzupełnia dostrzeżone braki w wiedzy uczniów. Ogłasza zwycięzców quizu.

Nauczyciel prosi uczniów, aby w swobodny sposób wypowiedzieli się z czym kojarzy się im termin „architektura (architekt) wnętrz”. W razie konieczności wyjaśnia, że to sztuka kształtowania różnego rodzaju wnętrz; a architekt wnętrz bywa także określany „projektantem wnętrz”. Uczniowie w trakcie tych wypowiedzi przedstawiają przyniesione przez siebie fotografie, pocztówki itp. wizerunki wnętrz architektonicznych – opisują, co one przedstawiają; jakie są to wnętrza; jakie mają kształty, wielkość, barwy; jakie jest ich wyposażenie; jakie mają przeznaczenie, komu służą.

- c) Na prośbę nauczyciela, uczniowie układają swoje fotografie, pocztówki zawierające wnętrza architektoniczne – np. na tablicy, podłodze. Zastanawiają się, w jaki sposób można by je uporządkować, jakie zbiory z nich utworzyć? uwzględniając: wielkość wnętrz (duże, średnie, małe), ich kolorystykę (o ciepłych, zimnych, harmonijnych, dysharmonijnych barwach), rodzaje wyposażenia (np. klasyczne lub nowoczesne umeblowanie). Nauczyciel prowokuje też dyskusję, w jaki sposób można by podzielić te wnętrza, aby uwzględnić: komu służą i jakie mają przeznaczenie.

- d) Nauczyciel wraz z dziećmi proponuje dokonać następującego podziału:
 – służące ludziom do własnego, indywidualnego użytkowania, ich prywatnych celów, do zamieszkania – stąd nazwa: **wnętrza mieszkalne**;
 – służące wielu ludziom w realizacji różnych celów, np. szkoły, przedszkola, kina – stąd nazwa: **wnętrza użytku publicznego**;
 – ważne dla ludzi jako dobra ich kultury, np. pomieszczenia zamków, muzea – stąd nazwa **wnętrza dóbr kultury**.

- e) Prowadzący warsztaty plastyczne umieszcza na tablicy bądź podłodze napisy z nazwami w/w grup wnętrz architektonicznych: „wnętrza mieszkalne”, „wnętrza użytku publicznego”, „wnętrza dóbr kultury”. Każdy uczeń wybiera właściwy, spośród tu wymienionych, podchodzi i dołącza do niego swoją fotografię, pocztówkę bądź najbardziej zbliżony wizerunek wnętrza architektonicznego. Wywiązuje się dyskusja, w wyniku której uczniowie dołączają wizerunki niektórych wnętrz architektonicznych. Jeśli są wśród nich zabytki sakralne dzieci kierują je do napisu umieszczonego przez nauczyciela: „inne wnętrza architektoniczne”. Uczniowie wracają na swoje miejsca, pozostawiając zgromadzone (sklasyfikowane) wizerunki wnętrz architektonicznych w/w zakresie.

- f) Nauczyciel proponuje zająć się z uczniami obecnie wyłącznie architekturą wnętrz w tym pomieszczeń mieszkalnych. Zadaje zagadkę: *Jak nazywa się i jak wygląda najstarsze pomieszczenie mieszkalne, które uczniowie poznali w klasie 1?*

Chwali uczniów za trafną odpowiedź i przypomina znany im już (z klasy 1.) wizerunek jaskini (patrz poniżej fot. nr 1); dołącza też wizerunek „pierwszego (pierwotnego) architekta wnętrz” (patrz fot. nr 2).

Nauczyciel wyjaśnia uczniom, że jaskinie, grotty stanowiły schronienie dla ludzi. Były one miejscami mieszkalnymi, które podobnie, jak np. w przypadku ptaków budujących gniazda – dawały im poczucie bezpieczeństwa, chroniąc przed kaprysmi zmiennych żywiołów i ich skutkami: zamrznięciem, zmoknięciem bądź innymi zagrożeniami, np. ze strony dzikich zwierząt.

W grocie, w której koczowało określone plemię, wydzielane były określone strefy służące różnym funkcjom mieszkalnym:

- miejsce przygotowywania pożywienia znajdowało się z dala od przeciągów i wejścia;
- strefa snu znajdowała się przy ścianach lub w bezpośrednim sąsiedztwie źródła ciepła;
- „wychodek” znajdował się z dala od przestrzeni przygotowania pożywienia, snu i częstego przebywania;
- schronienie znajdowało się w miejscu, gdzie była dostępna woda, co zapewniało bezpieczeństwo.

Zaskakujące jest, że dziś nadal tak żyjemy, może poza koniecznością poszukiwania mieszkania blisko rzeki lub jeziora.

- g) Naukowcy spierają się co do odpowiedzi na pytanie, dlaczego człowiek pierwotny zaczął upiększać wnętrza. Niewątpliwym jest, że skoro to robił, to oprócz potrzeby funkcjonalnego zagospodarowania swojej przestrzeni mieszkalnej, odczuwał też potrzebę jej upiększenia, zdobienia. Tak narodził się architekt wnętrz pełniący rolę osoby odpowiedzialnej za praktyczny aspekt przestrzeni, jak też jej wymiar estetyczny.

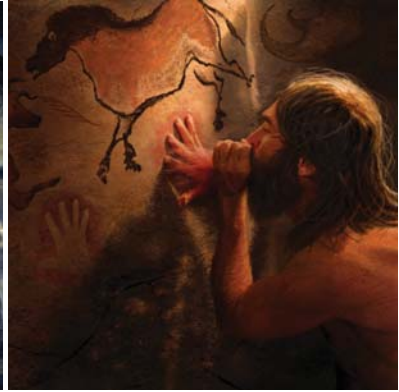

1.

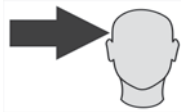
1. Tak prawdopodobnie wyglądało malowanie jaskini. Źródło: <http://birdbookerreport.blogspot.com>.

2. Czy tak wyglądał pierwszy architekt wnętrz? Źródło: <https://wnetrzasikory.wordpress.com/tag/historia-architektury-wnetrz>.

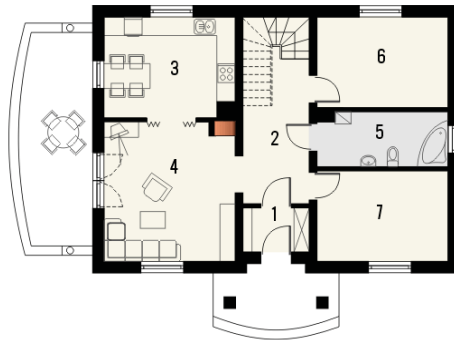
2.

Fotografia nr 2 oraz powyższa charakterystyka jaskini i pierwotnych architektów wnętrz – pochodzą z bloga: *Wnętrza Sikory – autorskie teksty o projektowaniu i twórczości – dr Jan Sikora*. Źródło: <https://wnetrzasikory.wordpress.com/tag/altamira>.

Podkreślając, że podobnie tak jak czynili to już ludzie pierwotni w swoich grotach, obecni użytkownicy mieszkań czy domów mieszkalnych też wyodrębniają określone strefy funkcjonalne. Jakże konkretnie są to strefy i jak mogą się prezentować? O odpowiedź na te pytania nauczyciel prosi uczniów, wyświetlając im kolejne przykłady planów i projektów wnętrz – ukazujących pomieszczenia mieszkalne z lotu ptaka, w przestrzeni dwuwymiarowej lub w przestrzeni trójwymiarowej. Nauczyciel zwraca uwagę uczniów na właściwe posługiwanie się terminami planu i projektu (makiety) architektury wnętrz.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

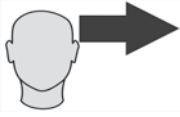
10.

11.

3. Rzut projektu. Źródło: https://pracownia-projekty.dom.pl/kr_marmur_bez_garazu_ce.htm.
4. Wizualizacja zagospodarowania apartamentu. Źródło: <http://www.archideck.pl/projekty-wnetrz/wizualizacje-zagospodarowania-apartamentu>.
5. Łazienka. Źródło: <http://hiperglazur.pl/projektowanie>.
6. Kuchnia. Źródło: <http://www.archideck.pl/projekty-wnetrz/projekt-mieszkanie-mlodego-architekta/#gallery-image/0>.
7. Stylowe małe mieszkanie. Źródło: http://ladnydom.pl/wnetrza/1,94387,16847320,Stylowe_male_mieszkanie.html.
8. Zamieszkać w Paryżu na 20 m². Źródło: http://ladnydom.pl/wnetrza/1,94387,14287844,Zamieszkać_w_Paryżu_na_20_m2.html.
9. Dziecięcy pokój spełniający marzenia. Źródło: http://www.budnet.pl/Kilka_pomyslow_na_aranżacje_pokoju_dziecka,Aranżacje_wnetrz,117939-czytaj.html.
10. Pokój dla 2 dziewczynek. Źródło: <http://vefire.tomsk.ru/proekti/izyashhnaya-detskaya-dlya-dvux-devochek.html>.
11. Oryginalny pokój dziecięcy – stumilowy las. Źródło: http://www.homesquare.pl/aranżacja/oryginalny_pokoj_dziecięcy-stumilowy-las.

3) Realizacja zadań cz. 1

Zadanie uczniów polega na zastanowieniu się i zapisaniu na kartkach papieru, jakie strefy funkcjonalne chcieliby mieć w swoich wymarzonych pokojach mieszkalnych, jak chcieliby je wykorzystywać na co dzień, w co powinny być wyposażone, jak się prezentować, np. ich wielkość, kolorystyka, kompozycja – usytuowanie względem siebie w przestrzeni pokoju.

4) Wizualizacja

Na prośbę nauczyciela, uczniowie przyglądają się własnym notatkom charakteryzującym zaplanowane strefy funkcjonalne w ich wymarzonym pokoju. Następnie siadają wygodnie w ciszy, zamykają oczy i wyobrażają sobie, jak powinny się one wizualnie prezentować.

5) Realizacja zadań cz. 2

- a) Pierwsze zadanie uczniowie realizują w formie pracy jednostkowej. Polega ono na stworzeniu planu (w płaszczyźnie), tj. narysowaniu na kartkach papieru planu wymarzonego przez siebie pokoju. Planując uczniowie uwzględniają przyjęte przez siebie: rodzaje stref funkcjonalnych, ich rozmieszczenie, kompozycja w przestrzeni pokoju, wielkość, wyposażenie, kolorystykę itp. Po zakończeniu prac nad własnymi planami pokoju marzeń, uczniowie dobierają się w zespoły 2-osobowe. Wzajemnie przedstawiają sobie sporządzone plany, dochodzą do porozumienia jak powinien przedstawiać się pokój marzeń w ramach ich wspólnej wizji (które kwestie ich jednostkowych planów pozostają, a z których rezygnują). Uczniowie organizują warsztaty pracy. Gromadzą potrzebne narzędzia i materiały papiernicze w ramach wspólnych warsztatów pracy (na wspólnych stolikach klasowych).
- b) Nauczyciel przypomina z uczniami zasady zachowania bezpieczeństwa podczas pracy z ostrymi narzędziami (nożyczkami, nożykami itp.). Prosi uczniów o przebieg pracy bez opuszczania wspólnych warsztatów (stolików); można je opuszczać jedynie za zgodą nauczyciela. W zespołach 2-osobowych uczniowie sporządzają wspólny projekt – makietę architektoniczną pokoju marzeń. Wykorzystują w tym celu technikę mieszaną według własnego uznania (np. rysunek, collage, elementy papieroplastyki).

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi, aby 2-osobowe zespoły uczniów powiedziały coś pozytywnego o stworzonym przez siebie projekcie wymarzonego pokoju, tj. o planach, które jednostkowo narysowali i uzgodnieniach (kompromisach), jakie poczynili przyjmując wspólny plan pracy; o stworzonej wspólnie makiecie architektonicznej pokoju ich marzeń – w jakim zakresie jest ona zgodna z ich wcześniejszymi planami. Z czego najbardziej są zadowoleni, w jakim zakresie projekt ten jest zgodny z ich wcześniejszymi, osobistymi planami. Należy zwrócić uwagę, by uczniowie w swoich wypowiedziach dokonywali opisów uwzględniających zaplanowane: rodzaje stref funkcjonalnych, rozmieszczenie w przestrzeni pokoju, ich wielkość, wyposażenie i kolorystykę.

7) Ewaluacja

- a) Uczniowie mają za zadanie poukładać sporządzone przez siebie makiety wraz z przynależnymi im planami na jednej przestrzeni – np. podłodze. Jeśli nie ma miejsca w klasie, to eksponują je w postaci wystawy, w miejscu do tego przeznaczonym na korytarzu szkoły. Nauczyciel prowadzi z uczniami rozmowę na temat walorów ich prac oraz realizacji pomysłów na pokoje marzeń.
- b) W rozmowie tej używa określeń związanych z realizowaną przez uczniów techniką rysunku, tj. rodzajami zastosowanych linii i wynikających stąd kształtów, jak też kolorystyki i środków wyrazu: wielobarwności, różnorodności, kontrastowości, jasności itp. Omawia wartości kreacyjne projektów w zakresie ich zgodności z wcześniejszymi planami, realizacyjnej oryginalności, pomysłowości, staranności wykonania jak i kompozycji. Chwali też uczniów za zgodny i efektywny przebieg pracy w zespołach 2-osobowych.

8) Informacje o realizacji

Prace studentek kierunku Pedagogika, powstałe na warsztatach plastycznych w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

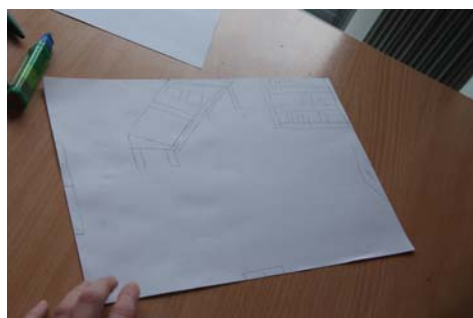

Foto: J. Gabzdyl

---

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat I / Warsztat plastyczny 4

Scenariusz ogólny

1. Temat: Rzemiosło artystyczne wokół nas – kolorowe okno w moim pokoju marzeń

2. Zagadnienia plastyczne:

- Rzemiosło artystyczne jako sztuka użytkowa – wytwarzania przedmiotów użytkowych o wysokich walorach estetycznych.
- Witrażownictwo – jeden z wielu rodzajów profesji rzemiosła artystycznego. Funkcja, tematyka i technika wytwarzania dawnych oraz współczesnych witraży.

3. Działalność plastyczna:

- Wybór tematu i projektowanie witraża do okna własnego pokoju marzeń.
- Wykonanie zaprojektowanego witraża z użyciem prostych narzędzi i materiałów papierniczych.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Problemowe.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Witraż z bibuły – technika łączona (malowanie, rysowanie, wycinanie, klejenie).

7. Środki dydaktyczne:

- Fotografie: dzieł różnych profesji rzemiosła artystycznego; dawnych i współczesnych witraży, w tym witraże Stanisława Wyspiańskiego i Józefa Mehoffera (patrz płyta CD, temat I/3); ewentualnie: fotografie dzieł S. Wyspiańskiego poznane przez uczniów w kl. 1 (patrz płyta CD do kl. 1., temat II/4).
- Filmy na YouTube: *Filary Ziemi PL24 – Bazylika św. Franciszka z Asyżu w Krakowie – witraże HD; Jak to jest zrobione? Witraże; Witraż z bibuły* (patrz płyta CD, temat I/3).
- Komputer z nagłośnieniem i podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Podkładki zabezpieczające stoliki (np. drewniane, z linoleum), kartka z bloku rysunkowego pomalowana na czarno, kolorowa bibuła, ołówek/biała kredka, nożyk/nożyczki, klej.

8. Czas realizacji:

120 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Zaleca się przeprowadzić niniejsze zajęcia bezpośrednio po lekcji *Architektura wnętrz – w moim pokoju marzeń*.

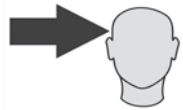
Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

- a) Nauczyciel inicjuje rozmowę o zaprojektowanych przez uczniów oknach w ich pokojach marzeń lub też ich braku. Przypomina wytwory plastyczne uczniów związane z oknem, jakie zrealizowali w ramach tematu *Widok z mojego okna* w klasie 1. Podkreśla ważną funkcjonalną rolę tego elementu architektury oraz to, że podczas obecnych zajęć inaczej spojrzą na plastyczny aspekt okien.
- b) Prowadzący warsztaty plastyczne kieruje werbalnym opisem znanych uczniom rodzajów okien (np. ich wielkości, kształtów, barw), sposobów ich dekoracji, zdobień itp. Proponuje zabawę w artystów, którzy w specyficzny sposób upiększają okna, za pomocą tzw. witraży.

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Nauczyciel informuje uczniów, że witrażownictwem zajmują się artyści rzemieślnicy, którzy wytwarzają różne przedmioty użytkowe, w pojedynczych egzemplarzach lub małych seriach, specjalnie je ozdabiając, upiększając. Stosują przy tym tradycyjne, przeważnie ręczne technologie ich wytwarzania, wykorzystując na ogół najlepszej jakości materiały.
- b) Jednemu z rodzajów rzemiosła artystycznego (inaczej: sztuki użytkowej) poświęcone były zajęcia plastyczne w klasie 2. Uczniowie poznali wówczas jeden z rodzajów rzemiosła artystycznego – jubilerstwo. Na prośbę nauczyciela, uczniowie opisują wygląd sporządzonych wówczas przez siebie „Kolczyków dla mojej Mamy”.
- c) Uczniowie wymieniają różne rodzaje przedmiotów użytkowych, które bywają specjalnie ozdabiane, upiększane – związane są z poszczególnymi rodzajami (profesjami) rzemiosła artystycznego, które nauczyciel określa stosując odpowiednie terminy plastyczne, na przykład **artystyczne**:
- **złotnictwo i jubilerstwo**: biżuteria, wyroby ze złota i innych materiałów szlachetnych,
  - **hafciarstwo**: na różnego rodzaju tkaninach i skórkach, często z użyciem srebrnych i złotych nici, kamieni szlachetnych, cekinów itp.,
  - **koronkarstwo**: serwety, koronki ubraniowe, do obszywania tkanin,
  - **tkactwo**: tkaniny dekoracyjne i ubraniowe,
  - **introligatorstwo**: ozdobne oprawy książek, np. w skóry, płótna, pergamin,
  - **kaletnictwo**: luksusowa galanteria skórzana, np. torebki, paski,
  - **stolarstwo**: meble artystyczne i drewniane elementy ozdobne,
  - **kowalstwo**: okucia, zamki do drzwi, kraty dekoracyjne, balustrady itp.,
  - **płatnerstwo**: zbroje, hełmy, tarcze, miecze, szable, halabardy itp.,
  - **ceramika**: fajans, kamionka i porcelana: drobne przedmioty ozdobne, naczynia, kafle,
  - **szkło**: ozdoby i naczynia szklane, kryształ, lustra,
  - **kamieniarstwo**: elementy elewacji, tablice pamiątkowe, nagrobki, pomniki, rzeźby itp.,
  - **brązownictwo**: odlewane przedmioty ze spiżu, miedzi i mosiądzu: dzwony, działa, posągi, świeczniki itp.
- d) Nauczyciel wyświetla kilka fotografii przedstawiających pracownie lub wytwory związane z niektórymi w/w profesjami rzemiosła artystycznego. Uczniowie próbują odpowiednio je zaklasyfikować (podają właściwe nazwy rodzajów rzemiosła artystycznego, z którymi są związane).

1.

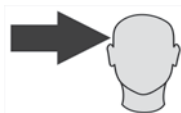
2.

3.

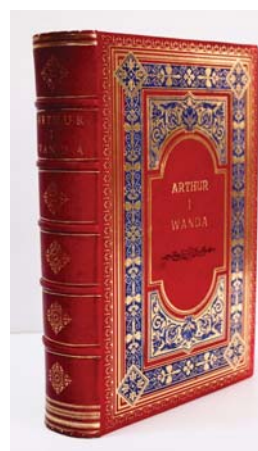
4.

5.

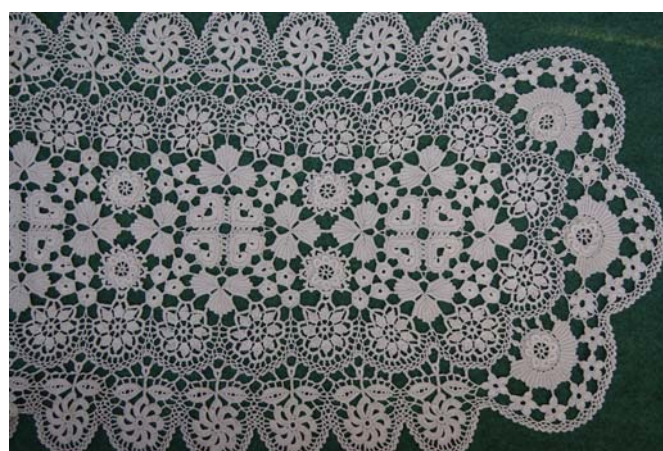

6.

c)

7.

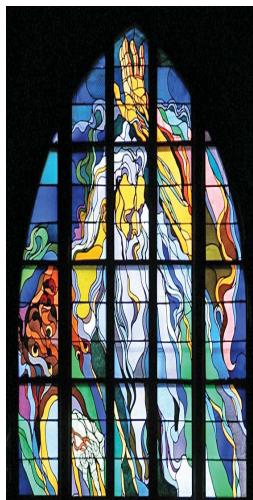
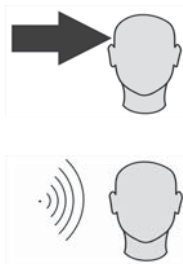

8.

1. Tkactwo artystyczne w DK Zacisze, Warszawa. Źródło: http://www.kulturalna.warszawa.pl/wydarzenia,1,121184,Tkactwo_artystyczne_w_DK_Zacisze.html?locale=pl_PL.
2. Galeria Rzemiosła Artystycznego. Muzeum Narodowe w Krakowie. Fot. Mirosław Żak – Pracownia Fotograficzna MNK. Źródło: <http://mnk.pl/zbiory/galeria-rzemiosla-artystycznego>.

3. Johan Jacob Sandrart II (1733–1798), Teryna, Berlin, ok. 1765, srebro, wewnątrz złożone, 27 x 43 cm, w Muzeum Narodowe w Szczecinie. Fot. G. Solecki. Źródło: <http://www.muzeum.szczecin.pl/zbiory/sztuka-dawna-do-xviii-w/rzemioslo-artystyczne.html>.
4. Pracownia Metaloplastyczno-Płatnerska „Rycerz” Marka Hendzlik, Kłobuck. Źródło: <http://platnerz-hendzlik.pl>.
5. Ekspozyty z Muzeum Karkonoskiego w Jeleniej Górze. Fot. Izabela Strączek. Źródło: <http://visitwroclaw.eu/szklanym-szlakiem-na-dolnym-slasku-gdzie-znajdziemy-piekne-szklo>.
6. B. Adamska, Luksusowe torebki... w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie. Fot. Tadeusz Poźniak. Źródło: http://www.biznesistyl.pl/kultura/oblicza-kultury/5854_.html.
7. Introligatorstwo artystyczne, „Introligatornia Budnik” w Pelplinie. Źródło: <https://introligatornia-budnik.com/start/z-introligatorni/33-introligatorstwo-artystyczne>.
8. Alicja Gabzdyl, Koronka koniakowska. Fot. Jolanta Gabzdyl.

- e) Nauczyciel prosi uczniów, aby przypomnieli wszystkie informacje o Stanisławie Wyspiańskim, jakie usłyszeli w klasie 1 (temat II/4 – *Wesołe i smutne portrety...*). W razie konieczności, przypomina uczniom poznane wówczas dzieła (ewentualnie wyświetla ich reprodukcje: *Autoportret*, *Śpiący Staś*, *Żona artysty z synkiem Stasiem*, *Portret dziewczynki w stroju regionalnym*).
- f) Prowadzący warsztaty plastyczne informuje uczniów, że Stanisław Wyspiański zajmował się również projektowaniem witraży. Uznawany jest za jednego z najbardziej znanych polskich witrażystów. Wyświetla uczniom fotografię witraża *Bóg Ojciec „Stań się”* z Bazyliki św. Franciszka z Asyżu w Krakowie, zaprojektowanego właśnie przez Stanisława Wyspiańskiego oraz – według uznania nauczyciela – inne prace artysty występujące w tej bazylice, prezentując np. wybrane fragmenty filmu, pt. *Filary Ziemi PL24 – Bazylika św. Franciszka z Asyżu w Krakowie – witraże HD* (patrz: płyta CD, temat I/3).

9. Stanisław Wyspiański, *Bóg Ojciec „Stań się”*, kościół franciszkanów w Krakowie. Źródło: <http://poland.us/popup.php?cG9wdXBfZlH1a3VqX2FydHlrdWwucGhwP2lkPTE0Mzc0>.

Nauczyciel wyjaśnia uczniom, że witraż, to ozdobne wypełnienie okna, wykonane z kawałków kolorowego szkła wprawianych w ołowiane ramki osadzone między żelazne sztaby. Ramki stanowią kontur rysunku. Współcześnie wykorzystuje się profile z cynku. Nauczyciel przedstawia uczniom krótki film, pt. *Jak to jest zrobione? Witraże* (patrz płyta CD, temat I/3) – prezentujący współczesną technikę sporządzania witraży.

- g) Witraże stosowano dawniej głównie w budownictwie sakralnym, w kościołach. Przedstawiają one zazwyczaj momenty z historii biblijnej. Wspaniałe sceny z Biblii pokazane w witrażach były nie tylko dekoracją okien, ale przede wszystkim sposobem dostarczania wiadomości na temat religii do wszystkich widzów, nawet tych, którzy nie mogli lub nie potrafili czytać Biblii samodzielnie (stąd witraże popularnie nazywano kiedyś „biblią dla ubogich”). Witraż jest formą sztuki, jak malarstwo czy rzeźba, jednak, to nie tylko piękna ozdoba, ale także narzędzie do porozumiewania się. Sceny i epizody z Biblii pokazywane w witrażach znajdujących się we wszystkich kościołach na świecie miały służyć, jako przekaźnik wiedzy o chrześcijańskich dogmatach.

Nauczyciel nawiązuje również do omawianego w klasie 2. ołtarza Wita Stwosza w Kościele Mariackim w Krakowie (kl. 2., temat V/2) – mówi o towarzyszących mu witrażach (w prezbiterium i nad organami). Prezentuje uczniom te witraże, których autorami są: Stanisław Wyspiański i Józef Mehoffer.

10.

11.

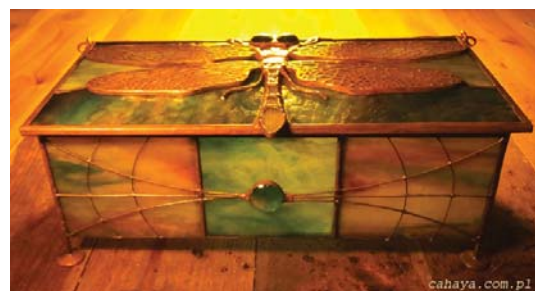
10. Kościół Mariacki w Krakowie, prezbiterium (album „Kościoły w Polsce”). Źródło: <http://www.ostrowiecnr1.pl/zdjecia/oryginaly/2/kosciol-mariacki-prezbiterium.jpg>.

11. Kościół Mariacki w Krakowie, organy (album „Kościoły w Polsce”). Źródło: <http://www.ostrowiecnr1.pl/zdjecia/oryginaly/2/kosciol-mariacki-organy.jpg>.

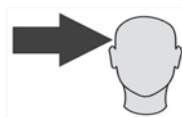
Współcześni artyści – rzemieślnicy również zajmują się tworzeniem witraży. Duża ich część służy ozdabianiu budynków, mieszkań. Nauczyciel przedstawia kilka przykładów takiego współczesnego witrażownictwa.

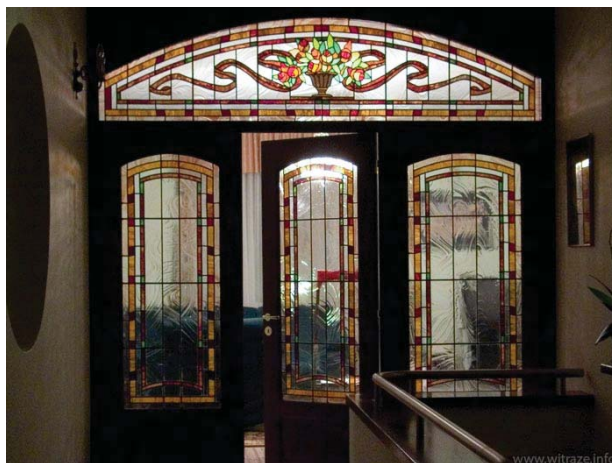
12.

13.

14.

15.

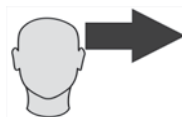
12. Oświetlenie. Źródło: <http://www.dobrysen.com/oswietlenie>.

13. Pracownia witraży Cahaya w Ciekotach k/Kielc – Marcin Krakowiak. Źródło: <http://cahaya.com.pl/galeria.html>.

14. Witraż płaski Mądra sówka. Źródło: <http://www.konserwacja-artystyczna.pl/adaptacje-pomieszczen-i-inne-prace/witraze.html>.

15. Secesyjne wypełnienie witrażowe drzwi podwójnych z elementami kryształowymi. Źródło: <http://www.witraze.info/131-wypelnienie-witrazowe-drzwi-podwojnych-secesja-krzyszta>.

3) Realizacja zadań cz. 1

Nauczyciel prosi uczniów, aby opracowali sposób sporządzenia witraża z wykorzystaniem materiałów i narzędzi papierniczych, którymi dysponują.

Wartościowe propozycje uczniów odnośnie zastosowania odpowiedniej procedury pracy, tj. rodzaju czynności, ich kolejności, w tym zastosowania narzędzi i materiałów papierniczych – nauczyciel odnotowuje na tablicy. Następnie uczniowie oglądają film pt. *Witraż z bibuły* (patrz płyta CD, temat I/3).

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=Gxz8cvAEJSE>.

Materiał pełni rolę uzupełnienia bądź korektę podanej przez uczniów procedury pracy nad witrażem, z użyciem narzędzi i materiałów papierniczych. Nauczyciel porównuje po obejrzeniu filmu zanotowane wcześniej na tablicy etapy pracy nad witrażem, potwierdza je bądź koryguje.

4) Wizualizacja

- a) Na prośbę nauczyciela, uczniowie przyglądają się własnym projektom pokoju marzeń, które zrealizowali na poprzednich zajęciach plastycznych. Zastanawiają się, jaki temat witraża będzie najbardziej odpowiedni do zaprojektowanych przez siebie własnych pomieszczeń.
- b) Uczniowie siadają wygodnie w ciszy, zamykają oczy i wyobrażają sobie witraż pasujący do zaprojektowanego przez siebie pokoju marzeń.

5) Realizacja zadań cz. 2

Zadanie uczniów polega na sporządzeniu własnych projektów witraży, pasujących do ich wcześniejszych architektonicznych projektów pokojów marzeń – w zakresie przyjętych tematów, kolorystyki, kompozycji itd. Stosują technikę łączoną (rysowanie, malowanie, wycinanie, klejenie), wykorzystując narzędzia i materiały papiernicze. Najpierw sporządzają projekt szkieletu: rysując go na kartce papieru, wycinając i malując czarnym kolorem. Po wyschnięciu, szkielet witraża podklejają kolorową bibułą, której kształt wcześniej wycinają odpowiednio do „okienek” szkieletu witraża, powstałych w wyniku ich wcześniejszego wycięcia.

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi, aby każdy uczeń powiedział coś pozytywnego o stworzonym przez siebie witrażu. Z czego najbardziej jest zadowolony, w jakim zakresie jest on zgodny z jego wcześniejszym architektonicznym projektem własnego pokoju marzeń, np. w zakresie tematu, kolorystyki, kompozycji itd.

Należy zwrócić uwagę, iż uczeń ma powiedzieć o sobie i o swoich pozytywnych przeżyciach związanych z wykonywaniem witraża mającego upiększyć ich okno pokoju marzeń, zaprojektowanego podczas poprzednich zajęć plastycznych.

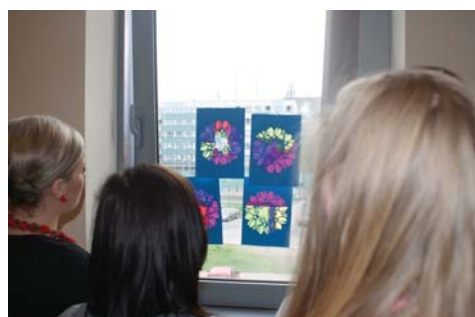
7) Ewaluacja

- a) Uczniowie mają za zadanie przyklepić do szyb w oknach klasy wszystkie swoje witraże. W pobliżu prac umieszczają też własne projekty architektoniczne pokoiów marzeń. Jeśli nie ma wystarczająco miejsca, to w/w wytwory plastyczne eksponują w miejscu do tego przeznaczonym np. na korytarzu szkolnym.
- b) Nauczyciel prowadzi z uczniami rozmowę na temat walorów ich witraży, sposobów realizacji własnych pomysłów i ich zgodności z wcześniejszymi architektonicznymi projektami pokoiów marzeń. Zwraca przy tym uwagę na: różnorodność przyjętych tematów; oryginalność i pomysłowość w ich realizacji; zróżnicowaną kolorystykę, w tym wielobarwność, różnorodność, kontrastowość, jasność; zróżnicowanie kompozycji; stopnie skomplikowania technicznego; staranność i estetykę wykonania.

8) Informacje o realizacji

Prace plastyczne studentek kierunku Pedagogika, opracowywane na warsztatach plastycznych w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Fot. J. Gabzdyl

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat II

Zadania podsumowujące program klas 1–2 (do wyboru)

TEMATY I ZAJĘCIA PRAKTYCZNE W KL. 3. – OKREŚLONE W MODELU NAUKA – SZTUKA – EDUKACJA

PROPOZYCJE TEMATÓW ZAJĘĆ PLASTYCZNYCH W KL. 3

Temat II. W pracowniach artystów:

Podsumowanie wiadomości z zakresu:

- kompozycji (płaskiej i przestrzennej),
- środków wyrazu, koloru (wiadomości z zakresu podstaw koloru), barw (mieszanie podstawowych kolorów),
- barw ciepłych, barw zimnych.

Zadania tematyczne do wyboru:

Z zakresu rysunku, malarstwa, rzeźby i budowy przestrzennych układów kompozycyjnych.

1. Land art (Sztuka ziemi) – tworzę układy kompozycyjne, jak Richard Long i inni
  2. Niecodzienne barwy w portretach Gustava Klimta – secesyjne nurty w portrecie Mamy (kolor, barwa ciepła, zimna)
  3. W świecie komiksu – projekt „Psie sucharki” Marii Apoleiki (rysunek, linie, kreski)
-

Temat II / Warsztat plastyczny 1

Scenariusz ogólny

1. Temat: Land art (Sztuka ziemi) – tworzę układy kompozycyjne, jak Richard Long i inni

2. Zagadnienia plastyczne:

- Zasadnicze elementy twórczości Richarda Long (patrz płyta CD: z kl. 2. temat IV/3; z kl. 3. temat II/1).
- *Land art*, czyli *Sztuka ziemi* – różne kompozycje przestrzenne i w płaszczyźnie.

3. Działalność plastyczna:

- Budowa wybranej kompozycji przestrzennej w zastanym krajobrazie, pejzażu lub w płaszczyźnie (rytmicznej/arytmicznej, zamkniętej/otwartej, statycznej/ dynamicznej).
- Dokumentowanie stworzonych kompozycji za pomocą fotografii.
- Wypowiedzi na temat: wybranych dzieł R. Long i innych przedstawicieli *Sztuki ziemi* oraz kompozycji zbudowanych przez uczniów w zastanym miejscu – krajobrazie, pejzażu.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Problemowe.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Grupowa.

6. Technika plastyczna:

- Land art – Sztuka ziemi (w zastanym krajobrazie).

7. Środki dydaktyczne:

- Fotografie dzieł Richarda Long'a (patrz płyta CD: z kl. 2. temat IV/3; z kl. 3. temat II/1).
- Fotografie sporządzone przez nauczycielkę i uczniów: przedstawiające kompozycje zbudowane przez uczniów w zastanym krajobrazie.
- Komputer z połączeniem do Internetu; aparaty fotograficzne bądź telefony komórkowe posiadające aparaty fotograficzne; tablica interaktywna lub rzutnik multimedialny.

8. Czas realizacji:

150 minut (w tym zajęcia komputerowe)

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Realizację niniejszych zajęć podejmujemy po zajęciach informatycznych, podczas których uczniowie nabyli już umiejętność sporządzania komputerowych prezentacji. Do tego celu dzieci Wykonują zatem samodzielnie zdjęcia za pomocą aparatu fotograficznego bądź telefonu komórkowego.. Najdogodniej jest przeprowadzić niniejsze zajęcia w pogodne dni: września-października bądź kwietnia-maja.

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

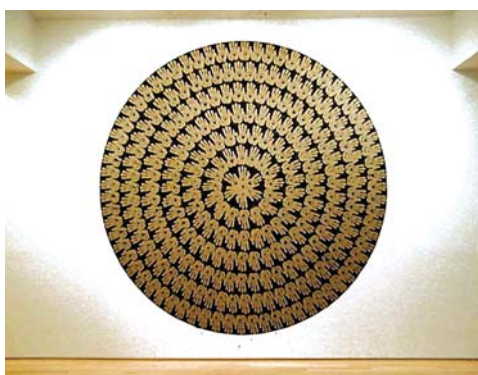
- a) Nauczyciel wyświetla uczniom fotografie czterech dzieł Richarda Long’a, które dzieci poznały w klasie 2. (płyta CD: z kl. 2. temat IV/3 lub z kl. 3. temat II/1). W trakcie oglądania uczniowie udzielają odpowiedzi na przykładowe pytania:
- Czy pamiętają te dzieła?
  - Kiedy po raz pierwszy je zobaczyły?
  - Z jakim tematem zajęć plastycznych w klasie 2. kojarzą te dzieła?
  - Jak nazywa się autor tych dzieł?
  - Jakie kompozycje posiadają te dzieła?

1.

2.

3.

4.

1. Richard Long, *Hand to Hand*. Four Ways School Bath, 2007. Źródło: <http://www.richardlong.org/Exhibitions/dec11exupdate/tintinhands.html>.

2. Richard Long, *Untitled Hand Spiral*. Haunch of Venison, London 2011. Źródło: http://www.richardlong.org/Exhibitions/2015/untitled_hand_spiral.html.

3. Richard Long, *Hand Circle*. James Cohan Gallery, New York 2000. Źródło: <http://www.richardlong.org/Exhibitions/2011exhibitupgrades/handcircle.html>.

4. Richard Long, *River Avon Mud Slow Spiral*. Haunch of Venison, London 2005. Źródło: <http://www.richardlong.org/Exhibitions/2011exhibitupgrades/avonspiral.html>.

- b) Nauczyciel może także przypomnieć niektóre prace plastyczne sporządzone przez uczniów w kl. 2., w związku z tematem *Tworzę kompozycję jak R. Long – kompozycja rytmiczna vs arytmiczna*. Uczniowie przypominają rodzaje kompozycji, które w nich zastosowały.

Nauczyciel prosi uczniów, aby przypomnieli, jak brzmi nazwa sztuki, którą zajmował się R. Long? Informuje dzieci, że w dniu zajęć dowiedzą się więcej o tego rodzaju sztuce (*Land art* – w tłumaczeniu *Sztuka ziemi* bądź *Sztuka krajobrazu*).

2) Inicjacja/wprowadzenie

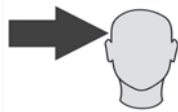
- a) Nauczyciel proponuje uczniom rozwiązanie zagadki. Spośród zaprezentowanych fotografii (płyta CD: kl. 3. temat II/1) mają oni wskazać te, które przypominają znane już uczniom dzieła R. Long'a. Swoje wybory uczniowie uzasadnią, wskazując istotne cechy wspólne w kompozycjach wskazywanych dzieł R. Long'a z tymi, które poznali już w klasie 2.

1.

2.

3.

4.

1, 4. Richard Long. Źródło: http://www.richardlong.org/Documentations/sculpt_views.html.
2, 3. Andy Goldsworthy. Źródło: <http://visualmelt.com/Andy-Goldsworthy>.

- b) Po rozwiązaniu zagadki, nauczyciel ponownie przedstawia poszczególne dzieła. Uczniowie charakteryzują je tym razem pod względem zastosowanych rodzajów kompozycji. W razie konieczności, nauczyciel przypomina z uczniami stosowną wiedzę o rodzajach kompozycji, którą uczniowie zdobyli w klasie 2. Może przy tym wrócić do materiału ujętego na płycie CD do kl. 2. Ważnym elementem jest także charakterystyka użytego tworzywa (np. patyki, liście, kamienie), sposobów tworzenia (np. wydeptywanie, układanie, zestawianie) i umiejscowienia pracy (tło, kontekst – krajobraz, pejzaż).
- c) Nauczyciel informuje uczniów, że dzieła plastyczne tego typu nazywane są właśnie dziełami *Land art*, czy też *Sztuki ziemi* bądź *Sztuki krajobrazu*. Richard Long jest angielskim artystą, jednym z najbardziej znanych przedstawicieli *Land art*. Oglądane przez uczniów dwie pozostałe prace (nr 2 i 3), to dzieła innego znanego twórcy nurtu *Land art* – Andy'ego Goldsworthy.

- d) Nauczyciel proponuje uczniom obejrzenie krótkiego filmu przedstawiającego utrwalone na fotografiach inne wytwory *Sztuki krajobrazu*. Prosi uczniów o zwrócenie uwagi na kwestie przestrzeni czy też krajobrazu/pejzażu oraz materiałów i sposobów jakie wykorzystano w pracach. Uczniowie oglądają film: *Les plus fabuleuses oeuvres Land Art de la planète* autorstwa Flis Sandra. Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=RHKoy4HCBNg>. Następnie, w sposób samorządny, wypowiadają się na temat obejrzanych wytworów *Land art* – walorów estetycznych; wykorzystanych krajobrazów, materiałów i sposobów.

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Uczniowie przyjmują propozycję nauczyciela dotyczącą realizacji wycieczki, podczas której stworzą własne wytwory *Sztuki krajobrazu*. Wraz z nauczycielem wybierają miejsce, do którego się udadzą.
- b) Klasa dzieli się na kilkusobowe grupy. W ramach każdej grupy uczniowie wybierają lidera oraz fotografa, odpowiedzialnego za właściwe udokumentowanie (sfotografowanie) procesu tworzenia wytworu *Sztuki krajobrazu*. Nauczyciel podejmuje się również niezależnie sfotografować efekty pracy grup uczniów, w ich końcowej postaci. Grupowi fotografowie i nauczyciel przygotowują do pracy aparaty fotograficzne bądź telefony komórkowe.
- c) Po przypomnieniu zasad właściwego zachowania się podczas wycieczki, uczniowie wraz z nauczycielem opuszczają teren szkoły i udają się w miejsce wcześniej uzgodnione (np. pobliski park, las).
- d) Po przybyciu na miejsce, poszczególne grupy uczniów dokładnie go oglądają. Następnie uzgadniają temat grupowej pracy.

4) Wizualizacja

Po określeniu tematów prac, nauczyciel prosi uczniów, aby usiedli wygodnie w ciszy, zamknęli oczy i wyobrazili sobie, jak powinien wyglądać efekt ich wspólnej realizacji wybranego projektu artystycznego.

5) Realizacja zadań cz. 2

- a) W ramach każdej grupy, poszczególni uczniowie werbalizują własne wyobrażenia realizacji tematu. Przyjmują wspólny punkt widzenia w kwestiach:
- wyboru fragmentu zastanego krajobrazu i tworzywa (materiałów) oraz sposobu ich wykorzystania;
  - zakresu czynności realizacyjnych dla poszczególnych członków grupy.
- b) Przed i ewentualnie w trakcie pracy, liderzy każdej grupy kierują bardziej szczegółowymi ustaleniami w zakresie w/w kwestii. Grupowi fotografowie dokumentują proces powstawania uczniowskiego wytworu *Land art*.
- c) Nauczyciel powiadomiony przez poszczególnych liderów grup o zakończonej pracy także dokumentuje (fotografuje) jej efekty.
- d) Uczniowie z nauczycielem wracają do szkoły, pozostawiając swoje wytwory w miejscach, w których je stworzyli.
- e) Grupy uczniów przeglądają materiał zdjęciowy dotyczący ich pracy nad wytworem *Land art*. Do prezentacji i omówienia (afirmacji) w klasie wybierają nie więcej niż po 10 fotografii. Podobne czynności realizuje nauczyciel, wybierając do omówienia (ewaluacji) nie więcej niż po 1 fotografii wytworu każdej grupy.
- Każda grupa uczniów przygotowuje – do przeprowadzenia afirmacji – komputerową prezentację wybranych fotografii. Podobnie nauczyciel, przygotowuje prezentację sporządzonych przez siebie fotografii. Posłużą one do przeprowadzenia ewaluacji przebiegu pracy dokumentalistów każdej grupy.

6) Afirmacja

Każda z grup, kolejno, wyświetla opracowaną przez siebie prezentację zdjęć. Liderzy, przy pomocy pozostałych członków grup komentują wyświetlaną prezentację w następującym zakresie:

- podają przyjęty temat i dobór fragmentu krajobrazu, tworzywa i sposobu pracy nad własnym wytworem *Stuki krajobrazu*,
- mówią o walorach estetycznych wytworu, w tym charakteryzują zastosowany rodzaj kompozycji (w płaszczyźnie i przestrzeni),
- opisują przeżycia towarzyszące wspólnej pracy; z czego są najbardziej zadowoleni; co przysporzyło im problemów; co i w jakich okolicznościach zrobiliby inaczej.

7) Ewaluacja

Nauczyciel, wyświetlając prezentację sporządzonych przez siebie fotografii, dokumentujących sporządzone przez poszczególne grupy uczniów wytwory plastyczne, prowadzi jednocześnie z uczniami rozmowę na temat walorów ich prac, realizacji własnych, odmiennych pomysłów w ramach tego samego terenu – krajobrazu (pejzażu).

W rozmowie tej używa określeń związanych z wartością kreatywną wytworów *Land art – Sztuki krajobrazu*: ich oryginalności, pomysłowości w doborze i wykorzystaniu tworzywa, przyjętego sposobu pracy, staranności wykonania itp. Koryguje ewentualne błędy uczniów w określeniach zastosowanych przez nich rodzajów kompozycji oraz podkreśla różnorodność/podobieństwo zastosowanych rodzajów kompozycji przestrzennych / w płaszczyźnie.

8) Informacje o realizacji

Prace obrazujące Land art:

Źródło: <http://www.gasthof-edy.com/de/hotel-pfalzen/garten.html>.

Źródło: http://www.gasthof-edy.com/typo3temp/_processed_/csm_LandArt2013-_022_d812552060.jpg.

Źródło: http://galeriadziecka.com/wp-content/uploads/2015/08/_mg_9271.jpg.

Źródło: http://galeriadziecka.com/wp-content/uploads/2015/08/_mg_9302.jpg.

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat II / Warsztat plastyczny 2

Scenariusz ogólny

1. Temat: Niecodzienne barwy w portretach Gustava Klimta – secesyjne nurty w portrecie Mamy (kolor i barwa ciepła, zimna)

2. Zagadnienia plastyczne:

- Przypomnienie zagadnień związanych z barwami ciepłymi i zimnymi w malarstwie. Temat II/ Warsztat plastyczny 4, klasa I, s. 64, Temat: *Wesołe i smutne portrety* – barwy ciepłe i zimne (inspiracja twórczością Stanisława Wyspiańskiego).
- Malarstwo secesyjne; omówienie w zakresie stosowanej kolorystyki twórczości europejskiego przedstawiciela tego nurtu Gustava Klimta.

3. Działalność plastyczna:

- Rozpoznawanie barw ciepłych i zimnych w obrazach Gustava Klimta.
- Tworzenie portretu mamy / mozaiki (jej twarzy, popiersia lub całej postaci) z kawałków błyszczącego staniolu, w kolorach ciepłych (złoty, żółty, pomarańczowy) lub w tonacjach zimnych (niebieski, zielony, fioletowy) bądź też w tonacji mieszanej.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Poszukujące.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Mozaika z kolorowych kawałków staniolu

7. Środki dydaktyczne:

- Reprodukcje dzieł malarskich Gustava Klimta:
  1. *Portret Adeli Bloch-Bauer*, ok. 1907, Nowa Galeria w Nowym Jorku. Fragment obrazu tzw. „Złota Adela” Fot. Wikipedia. Przy wykonaniu tego obrazu artysta zastosował złoto i srebro w płatkach. Źródło: <http://www.polskieradio.pl/8/406/Artykul/1457222,Czy-Gustav-Klimt-bal-sie-Zlotej-Adeli>.
  2. *Dama z wachlarzem*, Gustav Klimt, 1917/18. Źródło: <http://twoja-sztuka.pl/product-pol-1307-Gustav-Klimt-obrazy-Dama-z-wachlarzem-60x90cm-G01062.html>.
  3. *Emili Flögge*, 1902 r. Źródło: <https://pl.pinterest.com/pin/412360909607782762>.
- Kartki z bloku rysunkowego – duże, białe; kolorowe gazety, nożyczki, klej.

8. Czas realizacji:

2 x 45 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

Scenariusz szczegółowy

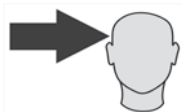
1) Relaksacja i motywacja

- a) Warsztaty rozpoczynamy od pogadanki na temat naszych emocji związanych z postacią mamy – odwołujemy się np. do święta mam, jak dzieci spędzają je wraz z mamami?
- b) Słuchamy piosenki Majki Jeżowskiej „A ja wolę moją mamę”.
Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=X6ZpumEE3xs>.
Nauczyciel inicjuje rozmowę na temat różnych emocji, które dzieci obserwują u mam; radości, miłości, ale też smutku czy z troskaniu.

2) Inicjacja/wprowadzenie

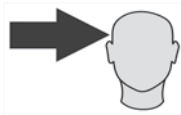
- a) Nauczyciel przedstawia obrazy Gustava Klimta, na początek same portrety kobiet i pyta dzieci czym te portrety różnią się od tych poznanych wcześniej (np. S. Wyspiańskiego z klasy I). Prowadzący warsztaty plastyczne pokazuje po kolei każdy portret i pytają o emocje, jakie zapisane są w obrazie; w wyrazie twarzy, kolorystyce obrazu, pyta także o materiał, z którego może być wykonane dzieło i czy może to mieć wpływ na wymowę obrazu?

1. *Portret Adeli Bloch-Bauer*, Gustav Klimt, ok. 1907, Nowa Galeria w Nowym Jorku. Fot. Wikipedia.

2. *Dama z wachlarzem*, Gustav Klimt, 1917/18. Źródło: <http://twoja-sztuka.pl/product-pol-1307-Gustav-Klimt-obrazy-Dama-z-wachlarzem-60x90cm-G01062.html>.

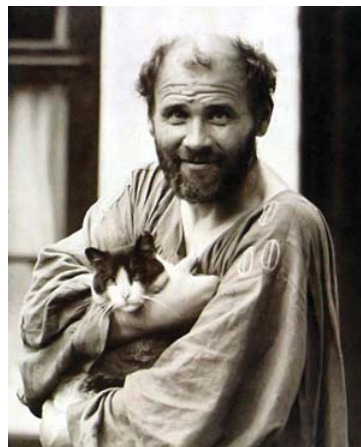

3. *Emili Flögge*, Gustav Klimt, 1902. Źródło: <https://pl.pinterest.com/pin/412360909607782762>.

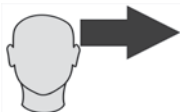
- b) Nauczyciel proponuje dzieciom, aby:
- Spróbowały nazwać barwy, w poszczególnych obrazach jako barwy ciepłe i zimne oraz mieszane,
  - Spróbowały określić, jakie materiały można użyć w celu uzyskiwania podobnych efektów kolorystycznych?

Po omówieniu obrazów nauczyciel przedstawia dzieciom artystę, który jest twórcą tych dzieł – **Gustav Klimt**, informując, że zapisał się na kartach historii jako wybitny wiedeński przedstawiciel **secesji**. Jego *Złota Adel* jest porównywana ze słynnym dziełem *Mona Lisa* Leonarda da Vinci.

Warto wytłumaczyć dzieciom, że secesja to styl w sztuce i architekturze wyrażający sprzeciw wobec okresowi przemysłowemu, pozbawionemu wyrazu, szaremu. Miała to być sztuka, świeża, jasna, bliska naturze, ukazująca stany duszy. Wiedeń jest uznany za europejską stolicę secesji.

Gustav Klimt. Źródło: <http://www.luelue.pl/reprodukcje/gustav-klimt.html>.

3) Realizacja zadań cz. 1

Dzieci wycinają z większych kawałków staniolu kolorowe kwadraty, następnie wraz z instrującym je nauczycielem przyklejają je na twarz mamy, na białej kartce papieru. Pozostawiają przy tym owal, wybierając odpowiedni kolor lub kolory.

Dzieci układają karty ćwiczebne na podłodze i zastanawiają się, jakich użyły kolorów, czy ich portrety będą w tonacji ciepłej, zimnej czy mieszanej?

4) Wizualizacja

Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie w ciszy, zamknęły oczy i wyobraziły sobie swojego stańczyka, który rozbawia rodzinę, tak jak dawniej robił to błazen na dworze. Daje dobre, mądre rady, zamienia nerwy w dobry humor. Czy ktoś z dzieci wyobraża sobie siebie w takiej roli? Jeśli tak, to prosimy, aby stworzyło autoportret w stroju stańczyka.

Każde z dzieci wypowiada się jakiego błazna sobie wyobraziło.

5) Realizacja zadań cz. 2

a) Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie w ciszy, zamknęły oczy i wyobraziły sobie, jak przedstawią portret mamy, czy będzie to sama twarz, popiersie, czy cała postać? Jakich kolorów staniolu użyją, aby powstała mozaika?

b) Nauczyciel prosi o wypowiedzi dzieci na temat swoich wyobrażeń.

6) Afirmacja

a) Dzieci przystępują do pracy nad portretami swoich mam. Pracują techniką mozaiki ze staniolu, „obrysowując” twarze, popiersia lub całe postacie kawałkami staniolu. Nauczyciel przypomina kolejność wykonania zadania plastycznego. Namalowanie farbami sylwety mamy, a następnie przyklejanie kawałków wybranych kolorów staniolu wokół sylwety.

Ważnym jest zatem odpowiednie zakomponowanie powierzchni kartki.

Nauczyciel zachęca dzieci do wzajemnego używania sobie różnych materiałów i narzędzi podczas działań plastycznych, przypominając jednocześnie o zasadach bezpiecznego korzystania z nożyczek (wycinania na siedząco; nie odwracania się na boki i nie spacerowania po sali z nożyczkami w dłoniach; przekazywania nożyczek koleżance/koleździe ostrzem skierowanym w swoją stronę).

b) Prowadzący warsztaty plastyczne prosi, aby każde dziecko powiedziało coś pozytywnego o stworzonej przez siebie kompozycji, o temacie pracy, o swoich pozytywnych przeżyciach związanych z wykonywaniem pracy, z czego najbardziej jest zadowolone? Jakie emocje przedstawia portret mamy, jakie otaczają ją kolory ciepłe czy zimne?

7) Ewaluacja

a) Dzieci układają wszystkie prace na jednej przestrzeni – np. podłodze, ścianie.

b) Nauczyciel prowadzi z dziećmi rozmowę na temat walorów ich prac, realizacji własnych, odmiennych tematów, w tym pomysłów. W rozmowie tej używa określeń związanych z realizowanymi przez dzieci technikami plastycznymi i ich ewentualnymi połączeniami, np. malowanie farbą plakatową z tworzeniem mozaiki ze staniolu. Chwali kolorystykę, kompozycję, wartość kreatywną prac: oryginalność, pomysłowość, staranność wykonania, oddane poprzez barwy emocje (ciepłe, zimne barwy i pasujące do nich emocje) itp.

Na koniec przypomina o nurcie, w którym tworzył G. Klimt – ukazując prace, które ten nurt przypominają.

8) Informacje o realizacji

Przykładowa praca wykonana techniką: mozaika z kawałków kolorowego staniolu pt. *Złota, ciepła Mama*.

Fot. J. Aksman

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat II / Warsztat plastyczny 3

Scenariusz ogólny

1. Temat: W świecie współczesnego komiksu – projekt „Psie sucharki” Marii Apoleiki (rysunek, linie, kreski)

2. Zagadnienia plastyczne:

- Powtórzenie zagadnień dotyczących rysunku w tonacji chromatycznej czerń – biel (odniesienie do tematu I/1 klasa 2, s.16: Moje ulubione lub zadziwiające miejsca, węglem rysowane – inspiracje twórczością Wikora Zina).
- Technika komiksu – rysunku ołówkiem: kontury, linie, kreski (krzywe, proste, faliste, długie, krótkie, mocne, słabe, delikatne, grube), rodzaje ołówek: miękkie B, twarde H – cyfry i ich znaczenie, im większa tym większy walor ołówka, np. 3H jest twardszy od 2H.

3. Działalność plastyczna:

- Eksperymentowanie z ołówkami o różnej twardości B i H, rysowanie linii, kresek, konturów o różnych kształtach.
- Projektowanie szkicu komiksu z dowcipnym tekstem dotyczącym naszych podopiecznych: psów lub kotów.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Problemowe.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa jednolita i grupowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Rysunek ołówkiem

7. Środki dydaktyczne:

- Reprodukcje dzieł z serii „Psie sucharki” Marii Apoleiki:
  - Wyżeł. Źródło: <http://aktivist.pl/psie-sucharki-czyli-o-psy-ktory-byl-delfinem>;
  - Co masz? Daj? Źródło: <http://aktivist.pl/psie-sucharki-czyli-o-psy-ktory-byl-delfinem>;
  - Łobuz. Źródło: <http://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,115167,21619815,psie-sucharki.html?disableRedirects=true>;
  - Wywiad. Źródło: <http://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,115167,21619815,psie-sucharki.html?disableRedirects=true>;
  - Co Ty Wyczyniasz? Źródło: <http://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,115167,21619815,psie-sucharki.html?disableRedirects=true>.
- Komputer z podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Kartki z bloku rysunkowego – duże, białe (po 2 szt. dla każdego dziecka, jedna do szkicu, druga do realizacji zadania w grupach).
- Ołówki różnego rodzaju: o twardości B i H, 2B, 3B, 2H,3H.

8. Czas realizacji:

45 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Dzieci są proszone, aby na zajęcia przynieśli swoje ulubione komiksy, które wykorzystane będą w części pierwszej warsztatów jako element motywujący do wykonania zadania.

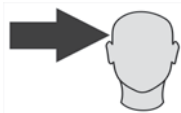
Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

- a) Nauczyciel przeprowadza pogadankę z dziećmi na temat ich ulubionych komiksów. Dzieci, które przyniosły swoje komiksy układają je na jednej powierzchni i opowiadają swoim koleżankom i kolegom o treści tych komiksów i rysunkach, próbują odszukać autorów tych rysunków.
- b) Dzieci próbują odpowiedzieć na pytanie, dlaczego lubimy komiksy?

2) Inicjacja/wprowadzenie

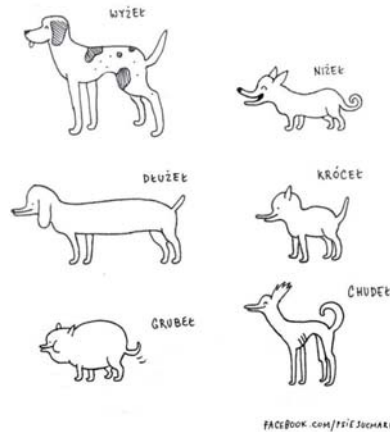
- a) Nauczyciel tłumaczy, że nurt który prezentuje w Internecie artystka Maria Apoleika, zalicza się do znanego już od czasów prehistorycznych nurtu zdobienia jaskiń i przekazywania w ten sposób wiadomości o sposobie życia i spędzania czasu wolnego ówczesnych ludzi. Czarno-białe rysunki lub kolorowe obrazki z krótkim tekstem nie są wynalazkiem naszych czasów, świadczą o tym chociażby poniższe dane. (Na podstawie: *Encyklopedia młodego artysty*, tekst J. Babiarcz, red. E. Wójcik, Warszawa 2015, s. 27–28):
  - Średniowieczne obrazki inspirowane Biblią lub życiem świętych.
  - Zabawne japońskie obrazki zwane giga, a z napisami – manga.
  - Szwajcarskie, XIX-wieczne książki Rudolfa Töpffera, nauczyciela, który odmienił zasadę i zamiast do tekstu dodawać obrazki, zaczął do obrazków dodawać tekst).
  - Komiksy XX-wieczne; kolorowe historie rysunkowe z krótkim tekstem w dymku, najpierw bardzo znane w Ameryce a później i w Europie (w Polsce pierwszy pojawił się w 1919 roku np. *Ogniem i mieczem, czyli przygody szalonego Grzesia*).
- b) Nauczyciel prezentuje historię Kapsla – psa, który trafił pod opiekę artystki Marii Apoleiki po tym jak został wyrzucony z pędzącego auta przez poprzedniego właściciela. Pies jest obecnie bohaterem tzw. projektu „Psie sucharki” (suchar – suchy żart, dowcip). Psie sucharki to zatem rysunki o sposobie życia psów, przedstawione w postaci rysunków tworzonych cienkopisem. Prace prezentowane w Internecie gromadzą dużą ilość tzw. polubień.

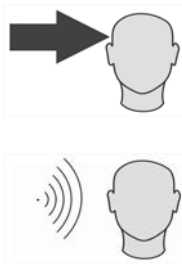
Maria Apoleika z psem Kapslem, fot. Małgorzata Kujawka

Źródło: <http://lodz.wyborcza.pl/lodz/1,35153,19026550,psie-sucharki-czyli-jak-pies-kapsel-zostal-gwia zda.html> [dostęp: 16.10.2015].

- c) Następnie dzieci wraz z nauczycielem oglądają rysunki Marii Apoleiki i czytają teksty. Dyskutują na temat typowych sytuacji, które często obserwujemy żyjąc na co dzień z psami.

1. Wyżej. Źródło: <http://aktivist.pl/psie-sucharki-czyli-o-psie-ktory-byl-delfinem>.

2. Co masz? Daj? Źródło: <http://aktivist.pl/psie-sucharki-czyli-o-psie-ktory-byl-delfinem>.

3. Łobuz. Źródło: <http://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,115167,21619815,psie-sucharki.html?disableRedirects=true>.

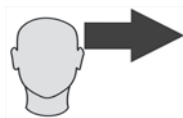
4. Wywiad. Źródło: <http://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,115167,21619815,psie-sucharki.html?disableRedirects=true>.

5. Co Ty Wyczyniasz? Źródło: <http://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,115167,21619815,psie-sucharki.html?disableRedirects=true>.

- d) Nauczyciel inicjuje przy okazji rozmowę na temat „spotkania się” w Internecie ludzi, którzy mają wspólne zainteresowania np. na Facebooku. Tłumaczy dzieciom, że można tam spotkać zarówno miłe jak i złe, poniżające komentarze pisane przez nieznanych nam często ludzi. Takie komentarze, grafiki i filmy pełne nienawiści nazywa się hejtowaniem (*hate* – j. ang. nienawidzić). Informuje, że takich stron należy unikać. Artystka, którą dzieci poznały na warsztatach cieszy się, w jeden ze swoich wypowiedzi, że jej rysunki i strona uruchomiona w Internecie jest wolna od hejtu.

3) Realizacja zadań cz. 1

Nauczyciel proponuje, aby każde dziecko na białej kartce z bloku wypróbowało różne ołówki, miękkie i twarde. Linie i kreski proste, faliste, cienkie i grubsze, o większym i mniejszym zagęszczeniu.

Po próbach rysowania różnymi ołówkami, dzieci szkicują psa w różnych pozach.

Uczniowie kładą na jednej powierzchni swoje prace, obserwują i nazywają cechy narysowanych przez siebie kresek.

4) Wizualizacja

Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie w ciszy, zamknęły oczy i wyobraziły sobie typową sytuację związaną z naszym bytowaniem z psem lub jeśli ktoś woli z kotem.

Następnie dzieci próbują opowiedzieć o różnych, swoich zdarzeniach związanych z czworonogiem i opisują jak mogłyby przedstawić go na rysunku.

5) Realizacja zadań cz. 2

- a) Dzieci losują karteczki z numerami 1, 2, 3, następnie dobierają się w grupy tak, aby w każdej grupie było dziecko posiadające kartę z numerem 1,2,3.
- b) Dzieci dyskutują na temat swoich doświadczeń związanych z czworonogami i wyobrażonych chwilę wcześniej sytuacji. Wybierają najciekawszą historię. Planują trzy rysunki, które będą cyklem tworzącym komiks. Zastanawiają się nad humorystycznym tekstem, który będzie towarzyszył rysunkom.
Po rozdaniu zadań w grupie przez nauczyciela, dzieci przystępują do pracy nad swoimi składowymi rysunkami
- c) Nauczyciel zachęca dzieci do wzajemnego użyczania sobie różnych rodzajów ołówków i innych materiałów podczas działań plastycznych.

6) Afirmacja

Prowadzący warsztaty plastyczne prosi, aby każda grupa powiedziała coś pozytywnego o stworzonym przez siebie komiksie. Dzieci w trójkach prezentują przed grupą swoje rysunki i odczytują stworzone teksty. Zastanawiają się także nad ewentualnymi brakami, niedociągnięciami i uwarunkowaniami tych braków.

7) Ewaluacja

- a) Dzieci układają wszystkie prace na jednej płaszczyźnie – np. podłodze, tablicy magnetycznej, obok siebie, tak aby widoczne były cykle wydarzeń poszczególnych **komiksów**.
- b) Nauczyciel prowadzi z dziećmi rozmowę na temat walorów ich prac, realizacji własnych, oryginalnych pomysłów. W rozmowie tej używa określeń związanych z realizowaną przez dzieci techniką plastyczną, np. **rysunek ołówkiem o różnej twardości B i H** itp.; wartość kreatywną, pomysłowość, staranność wykonania, humor tekstu.

8) Informacje o realizacji

Przykładowa praca – inspirowana projektem „Psi sucharek”

Zapraszam na spacer. Fot. J. Aksman

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Warsztaty plastyczne związane ze współczesnym tematem prostego rysunku, przekazującego krótką myśl dobrze przeprowadzić z treściami zajęć komputerowych, dotyczących niebezpieczeństw czekających na nas w Internecie.

Temat III

Inspiracje artystyczne fotografią, filmem, teatrem, muzyką, literaturą

TEMATY I ZAJĘCIA PRAKTYCZNE W KL. 3.
– OKREŚLONE W MODELU NAUKA – SZTUKA – EDUKACJA

PROPOZYCJE TEMATÓW
ZAJĘĆ PLASTYCZNYCH W KL. 3

Temat III. Inspiracje artystyczne fotografią, filmem, teatrem, muzyką, literaturą.

Zadania tematyczne do wyboru:

Stosując określone narzędzia i media zrealizować ilustrację inspirowaną fotografią, filmem, sztuką teatralną, muzyką, literaturą.

1. Magiczne drzewo Andrzeja Maleszki – wycinanka inspirowana literaturą

2. Co można zrobić z fotografią? Sztuka pop-artu inspirowana techniką serigrafii Marilyn Monroe (kompozycja rytmiczna)

3. Muzyka Fryderyka Chopina w dziełach plastycznych Jerzego Dudy-Gracza

---

Temat III / Warsztat plastyczny 1

Scenariusz ogólny

1. Temat: Magiczne drzewo Andrzeja Maleszki – wycinanka inspirowana literaturą

2. Zagadnienia plastyczne:

- Literatura jako inspiracja do wykonania zadania plastycznego.
- Dobór formatu powycinanych elementów do formy tworzonego obiektu – wycinanki do treści książki Andrzeja Maleszki pt. *Magiczne drzewo*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2009, il. Igor Morski.

3. Działalność plastyczna:

- Tworzenie z czarnego papieru wycinanki sylwet postaci z poznanej na warsztatach literatury, tworzenie scenek wycinankowych do fragmentów przeczytanego tekstu.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Problemowe.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Wycinanka – z użyciem czarnego papieru A4, naklejana na kartkę niebieskiego, pergaminowego papieru.

7. Środki dydaktyczne:

- Ilustracje do tekstu *Magicznego drzewa* ze stron: 15, 22, 36 (Rodzina na dachu, Czerwone krzesło w rzece, Ciotka i ptaki).
- Komputer z połączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Czarny papier A4, biała lub żółta kredka, nożyczki, klej, niebieski papier pergaminowy.

8. Czas realizacji:

2x45 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Realizację tego zadania zaleca się po przeczytaniu przez dzieci w domu zakresu stron *Magicznego Drzewa* od 9–39.

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

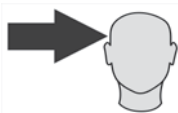
- a) Nauczyciel inicjuje pogadankę z dziećmi na temat literatury, jakie książki lubią i czytają po lekcjach, na wakacjach, feriach, w wolnym czasie. Rozmawiają o rodzajach, gatunkach literackich czytanych publikacji oraz o elementach towarzyszących książkom czyli ilustracjom. Czy dzieci je lubią? Jakie ilustracje najbardziej im się podobają? Czy pamiętają nazwiska ilustratorów znanych i lubianych książek, jakie czytają?
- b) Nauczyciel informuje dzieci, że w dalszej części warsztatów będą tworzyć, podobnie jak ilustrator – obrazki w postaci wycinanek do tekstu książki: Andrzeja Maleszki pt. *Magiczne drzewo*, *Czerwone krzesło*.

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Dzieci czytają kolejno tekst książki od strony 9 do strony 39. Słuchając zastanawiają się jakie sceny mogą zobrazować przeczytany fragment. Nauczyciel zapisuje na tablicy propozycje tytułów tych scen, np. Rodzina na dachu, Pływające, magiczne krzesło itp.
- b) Nauczyciel przedstawia dzieciom autora książki Andrzeja Maleszka – współczesnego, znanego i utytułowanego reżysera, autora wielu książek i filmów dla dzieci:

Źródło: <http://magicznedrzewo.com/autor>.

Autor jest znany m.in. z tego, że umiejętnie łączy wątki fantastyczne i realistyczne oraz przedstawia je w sposób bardzo zrozumiały dla dzieci. W swojej wypowiedzi podkreśla:

„Moi bohaterowie chcą niezwykłych zdarzeń. To poszukiwacze, odkrywcy. Oni chcą działać według własnych zasad. Jestem pewny, że taka jest większość młodych czytelników. Niestety instynkt odkrywców w dorosłym życiu często zostaje stłumiony (...) Mam nadzieję, że *Magiczne Drzewo* w jakimś stopniu daje czytelnikom odwagę, ufność we własną „wewnętrzną moc”. Źródło: <http://magicznedrzewo.com/autor/wypowiedz>

Cykl sześciu powieści „*Magiczne Drzewo*” jest znany wśród książek dla młodych, polskich czytelników. A film *Magiczne Drzewo* jest wyświetlany w wielu krajach, przetłumaczony nawet na język chiński i japoński, a jego reżyser A. Maleszka zdobył za niego wiele nagród na różnych festiwalach.

- c) Nauczyciel krótko przedstawia treść pierwszego tomu powieści – *Czerwone krzesło* – „...Wszystko zaczyna się w momencie, gdy w dwutysięcznym roku nad Doliną Warty przechodzi straszliwa burza. Nawałnica powala magiczne drzewo, z którego ludzie wykonują różne przedmioty posiadające niezwykłą moc. Trójka rodzeństwa Kuki, Gabi i Filip odnajdują czerwone krzesło, które spełnia życzenia. Trzeba jednak bardzo uważać, gdy się je wypowiada i szybko się o tym przekonują. Kuki i jego rodzeństwo przy pomocy czerwonego krzesła muszą uratować zaczarowanych rodziców, których zmienili niebezpiecznym zaklęciem. Ich tropem podąża na stalowych nogach groźny Max, który chce zdobyć czerwone krzesło”.
Źródło: <http://magicznedrzewo.com>.

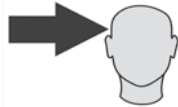

Źródło: <http://magicznedrzewo.com/powiesci/czerwone-krzeslo,5>.

- d) W drugiej części wprowadzenia nauczyciel informuje dzieci, że na niniejszych warsztatach przyglądną się bliżej tematowi ilustracji w książkach dla dzieci. Będą one bowiem inspiracją do stworzenia wycinanek sytuacyjnych ukazujących poszczególne sceny przeczytanego fragmentu książki.

Warto poinformować dzieci, że polskie ilustracje cieszyły się dużym uznaniem na świecie (w Mediolanie, Bolonii, Tokio). W 1965 r. UNESCO uznało polskie ilustracje dziecięce jako wzorcowe. Koniec lat 80 i lata 90 to raczej zachłyśnięcie się propozycjami zagranicznymi.

Obecnie sztuka ilustracyjna w Polsce odradza się, jeśli dysponujemy większą ilością czasu możemy pokazać dzieciom ilustracje ze strony: <http://ladnebebe.pl/top-5-polskich-ilustratorow>.

- e) Nauczyciel przedstawia dzieciom ilustratora Magicznego drzewa – **Igora Morskiego**, znanego współczesnego grafika komputerowego. Tworzy zarówno dla dzieci jak i dla dorosłych, jego inspiracją jest zarówno muzyka jak i literatura.

Źródło: <http://www.sof.edu.pl/people/152-sof/kadra/projektowanie/2046-igor-morski.html>.

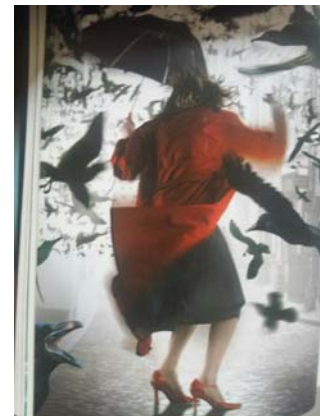
Dzieci zapoznają się z wybranymi ilustracjami Igora Morskiego zawartymi w kartach czytanej publikacji:

1.

2.

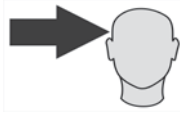

3.

1. Źródło: <http://magicznedrzewo.com/powiesci/galeria,1/czerwone-krzeslo,5>.

2. Zdjęcie z książki: A. Maleszki, Magiczne drzewo, Wydawnictwo Znak, Kraków 2009, ilustrator: Igor Morski, s. 22. Fot. J. Aksman.

3. Zdjęcie z książki A. Maleszki, Magiczne drzewo, Wydawnictwo Znak, Kraków 2009, ilustrator: Igor Morski, s. 36. Fot. J. Aksman.

- f) Dzieci i nauczyciel wspólnie zastanawiają się, co łączy przedstawione ilustracje. Nauczyciel pyta dzieci o kolorystykę, o przejrzystość obrazu – jego wymowę, o pojawiające się cienie postaci? Dzieci próbują określić wspólne cechy kreski w pracach poznanego ilustratora.

Nauczyciel informuje dzieci, że techniką jaką zastosują na warsztatach to wycinanka z czarnego papieru postaci tworzących sceny. Praca odbędzie się na podstawie wysłuchanego na początku zajęć tekstu publikacji przewodniej. Postacie te zostaną przyklejone do papieru pergaminowego kolorowego. Technika ta jest zaliczana do techniki dekoracyjnej na płaszczyźnie (wg J. Lewicka, *100 technik plastycznych*, Warszawa 1973, s. 42 oraz U. i T. Michalski, *Artysta w przedszkolu i szkole. Techniki plastyczne dla dzieci*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2012, s. 68–69).

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Nauczyciel przypina kartkę czarnego papieru na tablicy magnetycznej i jasną kredką obrysowuje postać np. ciotki dzieci. Czekają, aby dzieci wykonały to samo zadanie, ale dotyczące wybranych, innych postaci.

- b) Następnie nauczyciel ostrożnie wycina postać, zaznaczając, aby delikatnie ciąć przy wąskich elementach w wyrysowanej postaci.

4) Wizualizacja

- a) Nauczyciel numeruje zapisane na tablicy sceny, które dzieci nazywały podczas czytania tekstu książki. Następnie dzieci losują wcześniej przygotowane numery scen, tak, aby w zespole były trzy osoby.

Dzieci odnajdują się i tworzą grupę (jedyńki, dwójki, trójki itd.)

- b) Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie w ciszy, zamknęły oczy i wyobraziły sobie scenę, którą wylosowały do zilustrowania.

Po wyciszeniu nauczyciel pyta uczniów jaka była ich wizja postaci w wybranej scenie. Dzieci słuchają siebie nawzajem.

5) Realizacja zadań cz. 2

- a) Dzieci (grupy dzieci) siadają wspólnie przy stoliku. Losują kto będzie liderem grupy i ustalają ilość postaci w scenie oraz jej scenerię np. dach domu, fruujące ptaki, itd. Lider po wspólnej rozmowie przyznaje zadania do wykonania sobie i pozostałym członkom grupy.

- b) Nauczyciel przypomina kolejność działań: obrysowanie jasną kredką konturu postaci, wycięcie postaci nożyczkami, ułożenie scenki z udziałem postaci i przyklejenie postaci. Punkty te nauczyciel może wypisać na tablicy, tak, aby były widoczne dla wszystkich w klasie.

Nauczyciel zachęca dzieci do wzajemnego użyczenia sobie materiałów podczas działań plastycznych, przypominając jednocześnie zasady bezpiecznego korzystania z nożyczek (wycinamy siedząc; nie odwracamy się na boki i nie spacerujemy po sali trzymając w ręce nożyczki; nożyczki użyczamy koleżance/koleździe trzymając ostrze skierowane w swoją stronę).

Po stworzeniu sceny ilustracyjnej dzieci w kolejności wylosowanych scen prezentują swoje prace na jednej przestrzeni, np. podłodze, lub tablicy magnetycznej.

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi, aby każda grupa powiedziała, coś pozytywnego o swojej scenie, z czego uczniowie są najbardziej zadowoleni, co najbardziej się im podoba, co ewentualnie chcieliby zmienić bądź poprawić.

7) Ewaluacja

- a) Nauczyciel patrząc na ilustracje do książki A. Maleszki, *Magiczne drzewo. Czerwone krzesło*, prosi dzieci z poszczególnych grup, aby utworzyły płynną opowieść o losach rodziny, obudzonej w nocy przez wielką nawałnicę.
- b) Przypomina dzieciom, że tworzyły dziś techniką wycinanki ilustracje, inspirując się literaturą dla dzieci. Nazywa zawód, jaki wykonał poznany przez dzieci na niniejszych warsztatach grafik – ilustrator książkowy.
- c) Podkreśla oryginalność ujęć poszczególnych postaci, ich ułożenie i wyniki pracy zespołowej. Jeśli pojawią się niekorzystne elementy w ilustracjach, nauczyciel wspólnie z dziećmi zastanawia się nad ich przyczyną, określają ją, a nauczyciel informuje uczniów, iż powinni nad nią pracować.

8) Informacje o realizacji

Warsztaty mogą także dotyczyć filmu pt. *Magiczne drzewo*, scenariusz i reżyseria: Andrzej Maleszka, Telewizja Polska S.A. 2007, który zdobył w 2007 roku nagrodę Emmy Award, Academy of Television Arts&Sciences. Wtedy inspiracją do ilustracji będzie wybrany odcinek filmu np. *Drewniany pies, Kostka, Kredka, Berło, Bracia, Para, Połykacze książek*.

Przykładowa praca dziecka, technika wycinanka z czarnego papieru:

Magiczny stary dąb. Fot. J. Aksman.

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat III / Warsztat plastyczny 2

Scenariusz ogólny

1. Temat: Co można zrobić z fotografią? Sztuka popartu – inspirowana techniką serigrafii Marilyn Monroe (kompozycja rytmiczna)

2. Zagadnienia plastyczne:

- Inspiracje artystyczne fotografią w sztuce pop-art'u – zwrócenie uwagi na atakowanie w kulturze masowej napastliwą reklamą – na przykładzie serigrafii Marilyn Monroe autorstwa Andy'ego Warhola.

3. Działalność plastyczna:

- Działalność plastyczna:
  - **Wariant 1:** Wykonanie na jednej białej kartce w technice komputerowej serii tych samych fotografii znanej postaci (aktora, piosenkarza, sportowca) dwie twarze na górze i dwie na dole. W programie Paint dzieci kolorują różne kolory włosów, ust, twarzy, na wzór techniki serigrafii.
  - **Wariant 2:** Wycięcie z gazety zdjęcia znanej postaci (aktora, piosenkarza, sportowca) w różnych sytuacjach (informacyjnych, reklamowych i innych), rozmowa na temat adekwatności fotografii do tekstu towarzyszącego, „retuszowanie” zdjęć kolorowymi flamastrami.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Poszukujące.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa, grupowa w parach.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Fotografia w pop-arcie na wzór techniki serigrafii

7. Środki dydaktyczne:

- Urządzenie multimedialne do odtworzenia w/w dzieł: komputer z podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Fotografie zawarte w części inicjacja/wprowadzenie.
  - Wariant 1: program Paint lub Gimp do malowania, kartki do wydruku.
  - Wariant 2: czarno-białe gazety z fotografiami znanych twarzy (jedna twarz w czterech odślonach), kolorowe flamastry, nożyczki, biała lub czarna kartka bloku, klej.

8. Czas realizacji:

2 x 45 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Dzieci będą poinformowane odpowiednio wcześniej o potrzebie zgromadzenia różnych swoich zdjęć lub przy wyborze wariantu 2. gazet czarno-białych z fotografiami znanych postaci (aktorów, piosenkarzy, sportowców).

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

Nauczyciel rozpoczyna pogadankę na temat zdjęć, jakie wykonują dzieci. Kiedy je wykonują? Jaka jest ich treść? Czy wykonując zdjęcie trzeba myśleć? Czy według nich jest to działalność plastyczna? Czy trzeba uczyć się wykonywać dobre zdjęcia?

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Nauczyciel informuje uczniów, że fotografowanie to sztuka, przedstawia krótką historię fotografii w postaci tzw. pierwszych zdjęć, czyli wykonanych po raz pierwszy zdjęć danej treści lub danego wynalazku w fotografii np. koloru, trójwymiarowości. Posiłkuje się zdjęciami z artykułu pt. *Od pierwszego oszustwa fotograficznego po wersje 3D: historia fotografii w pigułce*.

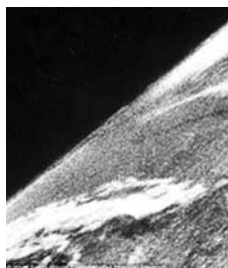
1826 r.

1839 r.

1861 r.

1946 r.

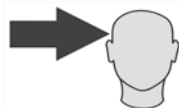

1957 r.

2014 r.

Źródło: <http://joemonster.org/art/32361>.

1. „Pierwsza fotografia w historii została wykonana przez Josepha Nicéphore’a Niépce w 1826 lub 1827 roku i przedstawia widok z okna z piętra posiadłości wynalazcy w Burgundii.
2. Robert Cornelius w 1839 r. zrobił pierwsze na świecie „selfie”.
3. W 1861 roku James Clerk Maxwell opracował technologię wykonywania zdjęć kolorowych. Natomiast to Thomas Sutton, wynalazca lustrzanki jednoobiektywowej, wykonał zdjęcie „tartanowej wstążki”, które jest uznawane za pierwsze zdjęcie kolorowe.
4. Pierwsze zdjęcie z przestrzeni kosmicznej zrobiono 24 października 1946 roku. Oczywiście był to lot bezzałogowy, a aparat fotograficzny został umieszczony w korpusie rakiety V-2, nad którą badania prowadzili Amerykanie. Zdjęcie wykonano na wysokości 105 km.
5. Pierwsze zdjęcie cyfrowe powstało w 1957 roku i miało rozdzielczość 176 x176 pikseli. Jest to cyfrowy skan zdjęcia zrobionego metodą klasyczną i przedstawia syna Russella Kircha.
6. Instytut Technologii Kreatywnych USC w 2014 r. roku wykonał pierwsze w historii trójwymiarowe zdjęcie prezydenta USA. Do sfotografowania Baracka Obamy użyto 50 reflektorów LED, 8 aparatów sportowych i 6 aparatów z obiektywem szerokokątnym”.

- b) Prowadzący warsztaty plastyczne następnie prosi dzieci, aby w parach przedstawiły na swoich ławkach przyniesione z domu zdjęcia, własne lub rodzinne. Dzieci przyglądają się zdjęciom w swobodny sposób, rozmawiając lub pytając koleżanki/kolegów o szczegóły, które ich zainteresowały.

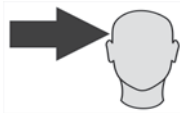
- c) Następnie nauczyciel przedstawia alfabet, którym posługują się fotografowie (wybrane jego "litery"). Przedstawia je pojedynczo i prosi, aby dzieci wybierały zdjęcia do pasujących „liter”. Są to następujące pojęcia fotograficzne:

- **treść zdjęcia** – pokazuje, co fotografowano,
- **forma zdjęcia** – mówi, jak tego dokonano (jakich użyto środków),
- **ład elementów** – jasna treść, konkretny temat, środki, które z treścią tworzą pełną całość,
- **pion czy poziom w kadrze** – w pionie czytamy zdjęcie z góry na dół, w poziomie czytamy tak jak literaturę; z lewej strony do prawej, wybór należy do fotografującego
- **kompozycja klasyczna** – najprostszą regułą „do zastosowania w praktyce jest trójpodział (*ang.* Rule of Thirds). Zakłada on przecięcie kadru na trzy równe części, zarówno w pionie i w poziomie, w wyniku czego uzyskujemy obraz podzielony na dziewięć jednakowych prostokątnych fragmentów. Zgodnie z regułą trójpodziału, czterema najatrakcyjniejszymi punktami, w których warto umieścić istotne dla sceny elementy, czyli tzw. mocnymi punktami są miejsca, w których krzyżują się linie. Centralne pole zdjęcia uważane jest za obszar stosunkowo najmniej atrakcyjny z punktu widzenia kompozycji. Dlatego też najlepiej zlokalizować tam coś stosunkowo mało istotnego, w odróżnieniu od pozostałych ośmiu otaczających go pól, na obszarze których powinno się znaleźć coś interesującego...”

Źródło definicji i przykładowego zdjęcia: www.swiatobrazu.pl/kompozycja-praktyczny-poradnik-26542.html,2.

7. Kompozycja klasyczna. Źródło: www.swiatobrazu.pl/kompozycja-praktyczny-poradnik-26542.html,2.

- d) Przy ostatnim punkcie alfabetu – kompozycji klasycznej, prosimy aby dzieci podzieliły paluszkami wybrane zdjęcie na 9 pól, odnalazły mocne punkty, w tym najważniejszy, lewy, górny punkt i opowiedziały o swoich odkryciach.

Nauczyciel przechodzi kolejno do omówienia kluczowego zagadnienia warsztatów. Prezentuje **przykład sztuki pop-art'u Andy Warhola Portret Marilyn Monroe**. „Słynny portret powstał w ten sposób, że Warhol na fotografii Marilyn Monroe nakładał kolejno plamy jaskrawych, krzykzących kolorów. Pozwoliło to na uzyskanie charakterystycznego pop-artowego efektu, kiedy to twarz modelki stała się bardziej produktem masowej kultury niż twarzą żywej osoby. (...)Już sam fakt, że Warhol do całej serii portretów wykorzystał jedną tylko fotografię gwiazdy wskazuje na założenia pop-artu, który ma odpowiadać masowej kulturze. Artysta przypomina poniekąd, że gwiazdy także stały się wytworem masowej kultury”.

Źródło: <http://www.chcewiedziecwiecej.pl/Andy-Warhol-Portret-Marilyn-Monroe,39>.

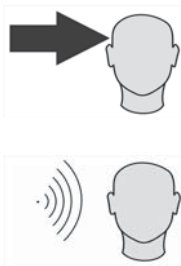
Źródło: <http://www.chcewiedziecwiecej.pl/Andy-Warhol-Portret-Marilyn-Monroe,39>.

- e) Nauczyciel informuje uczniów, że **sztuka pop-art'u** rozpoczęła się w Anglii, w latach 50. XX wieku, ale swój renesans przeżyła w Stanach Zjednoczonych, pomysły czerpie z codziennego życia miasta, zwłaszcza w punkcie jej zainteresowań pozostają: puszki, opakowania codziennych towarów żywnościowych, butelki, zniszczone ubrania, nalepki, plakaty, komiksy, itp.. Cechą pop-art'u jest przetwarzanie wzoru w tysiącach egzemplarzy i rozpowszechnianie w środkach masowego przekazu: telewizji, gazetach codziennych, a później także w Internecie.

Pop-art jest często określany jako sztuka płytka, zdarzają się jednak artyści, którzy w ten sposób chcą zwrócić uwagę na wady kultury masowej, na jej okrucieństwo, atakowanie napastliwą reklamą czy wręcz traktowanie człowieka jako przedmiotu, produktu tej kultury.

[Na podstawie: *Encyklopedia młodego artysty*, red. E. Wójcik, tekst J. Babiarczyk, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2015, s. 90–91 oraz Mikocka-Rachubowa K., *Słownik szkolny. Terminy i pojęcia z wiedzy o sztuce*, WSiP: Warszawa 1994, s. 135].

Jako przykład pop-art'u, nauczyciel przedstawia postać znanej w ubiegłym wieku i bardzo popularnej aktorki Marilyn Monroe, której twarz zaistniała na wielu produktach różnych marek. Jako egzemplifikację pokazuje dzieciom zdjęcie puszki do herbaty, którą jeszcze dziś można kupić w sklepach.

8.

9.

8. Marilyn Monroe (Norma Jeane Mortenson). Źródło: www.pl.wikipedia.org/wiki/Marilyn_Monroe.

9. Marilyn Monroe wciąż obecna na reklamie opakowań herbaty, fot. J. Aksman (lipiec 2017 r.)

- f) Na koniec części inicjującej nauczyciel informuje dzieci, że twórcą oglądanego dzieła jest jeden z głównych twórców pop-art'u, autor poznanego na niniejszych warsztatach portretu – Andy Warhol.

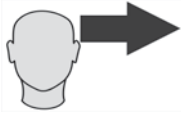

Źródło: <http://ksiazki.onet.pl/zycie-i-tworczosc-andy-ego-warhola-artykul/j81tcw>.

Jego ród pochodził z austro-węgierskiego Zakarpacia, jednak cała jego twórczość stricte łączy się z Ameryką. Artysta kontrowersyjny, często milczący, tajemniczy, jednak zwracający uwagę w swych wytworach silnie na konsumpcyjny styl życia, drapieżną reklamą i przedmiotowe traktowanie ludzi w reklamie. Jak sam przyznał swoje dzieło stworzył także dla celów konsumpcyjnych.

Ciekawostką jest, że niedaleko w Słowacji znajduje się muzeum Warhola, w Medzilaborcach. Wynika to z historycznego faktu zamieszkania jego Rusińskich rodziców, Andrija (Andrew) Warhola i Ulji (Julia) Justyna Zavackiej w położonej 17 km od miasteczka wioski Miková. Można tam obejrzeć oryginały i reprodukcje dzieł artysty, wypożyczone z Muzeum Fundacji Andy Warhola na Rzecz Sztuki Wizualnej w Nowym Jorku, od osób prywatnych i będące majątkiem muzeum.

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Nauczyciel proponuje, aby każde dziecko wycięło z gazet twarz znanego artysty (aktora, piosenkarza), sportowca.
- b) Następnie prosi, aby każde dziecko wykonało próbę zmiany jego obrazu przy pomocy flamastrów. Zanim to nastąpi nauczyciel, przypina wybrany wizerunek do magnetycznej tablicy i instruuje dzieci, co można zmienić w obliczu danej osoby.
- c) Dzieci przedstawiają swoje propozycje na jednej powierzchni, porównują swoje stylizacje.

4) Wizualizacja

- a) Nauczyciel prosi dzieci, aby zamknęły oczy i przypomniały sobie, jaką twarz widziały na fotografiach reklamowych. Jakie to były reklamy, czy dotyczyły tych samych produktów? Czy ta twarz za każdym razem wyglądała tak samo?
- b) Dzieci opowiadają o swoich doświadczeniach w powyższym względzie. Następnie jeszcze raz zamykają oczy i wyobrażają sobie twarz artysty, sportowca, którą podobnie jak A. Warhol mogłyby zmienić w celach reklamowych.

5) Realizacja zadań cz. 2

- a) **Wariant 1:** Dzieci pracując w programie komputerowym Paint lub Gimp tworzą portret wybranego artysty lub sportowca w czterech odsłonach. Korzystając z funkcji zmieniają jego oblicze w każdej odsłonie. Starają się stworzyć kolorową kompozycję rytmicznie powtarzających się portretów.
- b) **Wariant 2:** Dzieci wycinają cztery twarze znanych postaci (artystów, sportowców) w podobnych odsłonach, przyklejają je do białej kartki dwa na górze, dwa na dole. Tworzą „nowe” wersje portretów znanej postaci, używając kolorowych flamastrów. Zastanawiają się przy tym, w jakich sytuacjach reklamowych można wykorzystać portret znanej postaci, którą wybrały.

6) Afirmacja

Każde dziecko mówi o swoich pozytywnych przeżyciach związanych z wykonywaniem pracy, z czego najbardziej jest zadowolone. Uczniowie omawiają portret wybranej przez siebie osoby i możliwe jego implikacje, np. reklamowe. Próbują zauważyć oryginalne pomysły swoich koleżanek i kolegów. Zastanawiają się także nad mankamentami swoich portretów stworzonych w inspiracji pop-artowskiej.

7) Ewaluacja

- a) Dzieci układają wszystkie prace na jednej płaszczyźnie – np. podłodze, magnetycznej tablicy.
- b) Nauczyciel prowadzi z dziećmi rozmowę na temat walorów ich prac, realizacji własnych, odmiennych pomysłów. W rozmowie tej używa określeń związanych z poznanymi pojęciami: wykorzystanie fotografii w celach konsumpcyjnych, drapieżna reklama oraz pojęć plastycznych: sztuka pop-art’u, kompozycja rytmiczna w tworzonych portretach. Na koniec nauczyciel próbuje dokonać podsumowania, jakie współczesne postaci wybrały dzieci, które twarze rozpoznajemy z reklam tv i jak ona się zmienia w zależności od potrzeby tj. reklamowanego produktu.

8) Informacje o realizacji

Przykładowy retusz tych samych zdjęć Marilyn Monero (kolorystyka ciepła i zimna)

Fot. J. Aksman

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat III / Warsztat plastyczny 3

Scenariusz ogólny

1. Temat: Muzyka Chopina w dziełach plastycznych Jerzego Dudy-Gracza

2. Zagadnienia plastyczne:

- Muzyka jako inspiracja działań plastycznych. Omówienie dzieła Jerzego Dudy-Gracza *Chopinowi Duda-Gracz* oraz wytworów uczniów inspirowanych wybranym utworem muzycznym Fryderyka Chopina.

3. Działalność plastyczna:

- Poszukiwanie i doświadczanie możliwości wyrazowych plastyki, inspirowanych wybranym utworem muzycznym F. Chopina.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Problemowe.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Malarska: akwarela bądź gwasz (według decyzji poszczególnych autorów).

7. Środki dydaktyczne:

- Opracowana wcześniej treść opowiadania I. Klebańskiej, pt. *Zbójcy*, [w:] M. Lorek, M. Zatorska, *Nasza szkoła. Klasa 3*, część 1b, Warszawa 2016, s. 4–5, jak również zgromadzenie przez uczniów informacji o życiu i twórczości Fryderyka Chopina (w związku z zadaniem nr 4 postawionym w kontekście tegoż opowiadania).
- Utwory F. Chopina (patrz płyta CD, temat III/3).
- Reprodukcje dzieł z cyklu *Chopinowi Duda-Gracz* (patrz płyta CD, temat III/3).
- Komputer z podłączeniem do Internetu i z nagłośnieniem; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Kartki z bloku rysunkowego (co najmniej 2 sztuki), pędzle, kubki z wodą, gazety do zabezpieczenia stolików, farby.

8. Czas realizacji:

45–60 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Zajęcia niniejsze należy przeprowadzić w integracji z treściami kształcenia ujętymi w podręczniku do szkoły podstawowej: M. Lorek, M. Zatorska, *Nasza szkoła. Klasa 3*, część 1b, Warszawa 2016, rozdział: *Co gra w duży muzyka?*, s. 4–9.

Scenariusz szczegółowy

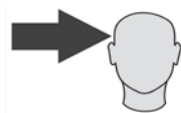
1) Relaksacja i motywacja

Nauczyciel nawiązuje do treści opowiadania I. Klebańskiej, pt. *Zbójcy* oraz zgromadzonych przez uczniów informacji o życiu i twórczości F. Chopina (w związku z zadaniem nr 4 postawionym w kontekście tegoż opowiadania). Podkreśla, że muzyka F. Chopina stanowiła i stanowi inspirację nie tylko dla muzyków, ale też artystów innych dziedzin sztuki, w tym plastyki – o czym będzie mowa podczas zajęć.

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Prowadzący warsztaty plastyczne informuje uczniów, że artysta-plastyk Jerzy Duda-Gracz stworzył około 300 dzieł malarskich w ramach 15 cykli *Chopinowi Duda-Gracz*. Cykle tych obrazów i innej postaci dzieł powstały za sprawą (w inspiracji) dzieł muzycznych F. Chopina. Jerzy Duda-Gracz zafascynowany Chopinem, niemal bezustannie, słuchał utworów muzycznych F. Chopina nie tylko po to, by je zrozumieć, ale także rozbudzić własną wyobraźnię i „wczuć się” w klimat epoki, w której powstawały te utwory. Artysta podróżował również śladami kompozytora do różnych miejsc w Polsce. Przeczytał w tym czasie wiele książek biograficznych o kompozytorze. Dzieło, a dokładniej cykle dzieł J. Duda-Gracza są eksponowane w różnych galeriach sztuki, towarzyszą także wielu uroczystościom artystycznym.
- b) Nauczyciel proponuje uczniom udział w zagadce. Włącza jeden z utworów muzycznych F. Chopina i wyświetla 2 obrazy Jerzego Duda-Gracza pochodzące z różnych cykli *Chopinowi Duda-Gracz*. Zadanie uczniów polega na odgadnięciu, który z tych obrazów powstał w wyniku inspiracji słuchanym przez uczniów utworem Chopina. Swój wybór uczniowie mają też uzasadnić.

1.

2.

Nauczyciel przedstawia uczniom: *Etiuda c-moll op. 10m nr 12*. Źródło: https://www.youtube.com/watch?v=oPCH_2F_qjE.

Dzieła plastyczne należące do cyklu *Chopinowi Duda-Gracz*:

1. Do utworu *Rondo Es-dur op. 16*, przedstawiające młode drzewko, Poturzyn. Źródło: http://www.wychmuz.pl/artukul_ar_33.html; Charles Richard-Hamelin – *Rondo in E flat major Op. 16 /second stage*. Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=CxSEdBKcQYE>.

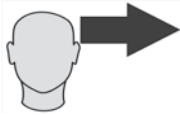
2. Do utworu *Etiuda c-moll op. 10 nr 12 – Rewolucyjna w przewadze barw ciepłych – czerwieni i pomarańczy*, Warszawa. Źródło: http://www.wychmuz.pl/artukul_ar_33.html.

Utwór Chopina. Źródło: https://www.youtube.com/watch?v=oPCH_2F_qjE.

- c) Po wysłuchaniu utworu muzycznego i obejrzeniu obrazów, uczniowie wskazują na drugi obraz, spośród zaprezentowanych, jako inspirowany utworem F. Chopina. Uzasadniają to m.in. zakresem barw ciepłych i dynamicznej kompozycji (wiele ukośnych plam i linii) – tak jak dynamiczny jest wysłuchany przez nich utwór Chopina. Tematyka i kompozycja pierwszego z kolei obrazu jest harmonijna, sugeruje spokój przez co mniej przystaje do zaprezentowanej kompozycji muzycznej.

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Nauczyciel przedstawia uczniom kilka propozycji utworów F. Chopina, mogących stanowić inspirację dla ich prac plastycznych. Uczniowie, większością głosów, wybierają jedną spośród podanych propozycji utworów:
1. Walc *Es-dur* op. 18. Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=wb9CgEzODr8>. (Dzieło Dudy-Gracza przedstawia odlatujące czaple i bociany, Słońsk. Źródło: http://www.wychmuz.pl/artikul_ar_33.html).
  2. Impromptu – *fantazja nr 4 cis-moll* op. 66. Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=bRAC-C10DUr4>. (Dzieło Dudy-Gracza przedstawia półnietoły, Słońsk; dostęp on-line: jak wyżej).
  3. Ballada *g-moll* op. 23. Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=PMJcI9dMyVI>. (Dzieło Dudy-Gracza przedstawia kilkusetletnie wierzby – symbole krajobrazu Mazowsza, Lubniewice. Źródło: jak wyżej).
  4. Ewentualnie inne propozycje. Prowadzący warsztaty plastyczne informuje uczniów, że obrazy Jerzego Dudy-Gracza powstałe w ramach dzieła Chopinowi Duda-Gracz, wykonane są za pomocą akwareli bądź gwaszu.
- b) Uczniowie pokrywają niewielkie fragmenty kartek różnobarwnymi plamami akwareli i gwaszu. Wskazują na zasadniczą różnicę występującą między nimi: niekryjąca i nieposiadająca bieli (kartka zastępuje kolor biały) / kryjąca, o gamie stłumionej – zbliżonej do pastelu.

4) Wizualizacja

Nauczyciel prosi uczniów, aby usiedli wygodnie w ciszy, zamknęli oczy i wsłuchali się w muzykę wybranego przez klasę utworu F. Chopina. Prosi, aby dzieci podczas słuchania wymyśliły temat swojego obrazu oraz wyobraziły sobie jego realizację – zgodną z charakterem słuchanego utworu.

5) Realizacja zadań cz. 2

Prowadzący warsztaty plastyczne ustala z uczniami sposób pracy nad obrazem inspirowanym wybranym przez klasę utworem F. Chopina. Uczniowie podejmują decyzje, co do realizacji obranego przez siebie tematu pracy, z wykorzystaniem przyjętej przez siebie techniki plastycznej: akwareli lub tempéry.

W trakcie pracy plastycznej uczniów, nauczyciel kilkakrotnie i cicho odtwarza wybrany przez uczniów utwór muzyczny.

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi każdego z uczniów, aby powiedział coś pozytywnego o stworzonym przez siebie obrazie, inspirowanym muzyką F. Chopina. Jaki obrali temat i w jaki sposób go zrealizowali. Z czego są najbardziej zadowoleni, jakiego rodzaju technikę, w tym linie i barwy oraz kompozycję zastosowali (ewentualnie daczego).

Należy zwrócić uwagę, iż uczniowie powinni mówić o sobie i swoich pozytywnych przeżyciach związanych z realizacją tej pracy, w tym towarzyszącej im muzyce.

7) Ewaluacja

- a) Uczniowie mają za zadanie poukładać wszystkie prace na jednej płaszczyźnie – np. podłodze. Jeśli nie ma miejsca, to eksponują je na ścianie w postaci wystawy, w miejscu do tego przeznaczonym.
- b) Nauczyciel prowadzi z uczniami rozmowę na temat walorów ich prac, realizacji własnych, odmiennych pomysłów w ramach tej samej inspiracji muzycznej.
- W rozmowie tej używa określeń związanych z realizowaną przez uczniów techniką plastyczną: akwareli bądź gwaszu, np. rodzajami zastosowanych barw, linii i wynikających z tego kształtów, kompozycji oraz środków wyrazu: wielobarwności, różnorodności, kontrastowości, jasności itp.; jak i wartości kreacyjnej projektów typu oryginalny pomysł.

8) Informacje o realizacji

Prace studentek kierunku Pedagogika, powstałe na warsztatach plastycznych w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Fot. J. Gabzdyl

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat IV

Teatr, film, telewizja

TEMATY I ZAJĘCIA PRAKTYCZNE W KL. 3. – OKREŚLONE W MODELU NAUKA – SZTUKA – EDUKACJA

PROPOZYCJE TEMATÓW ZAJĘĆ PLASTYCZNYCH W KL. 3

Temat IV. Teatr, film, telewizja

Zapoznanie się uczniów z pracą artysty w teatrze, na planie filmowym, w studio telewizyjnym; scenografia, kostium, maska, lalka w teatrze (budowa i konstrukcja lalek teatralnych), afisz, plakat teatralny i filmowy.

Zadania tematyczne do wyboru:

Wykonanie z prostych materiałów i poznanych technik: kostiumu, maski, lalki, prostej scenografii, plakatu.

1. Tworzymy plakat reklamowy do ulubionego filmu/spektaklu teatralnego
  2. Lalka w teatrze (rodzaje, budowa, konstrukcja)
  3. Film o moim najlepszym przyjacielu – (meandry pracy artysty na planie filmowym, podstawowe pojęcia, znaczenie scenografii do filmu, elementarna wiedza o prawach autorskich)
-

Temat IV / Warsztat plastyczny 1

Scenariusz ogólny

1. Temat: Tworzymy plakat reklamowy do ulubionego filmu/spektaklu teatralnego

2. Zagadnienia plastyczne:

- Plakat jako dziedzina sztuki plastycznej. *Plakat vs afisz* – w aspekcie ich opraw graficznych i informacji tekstowych.
- Plakat jako forma reklamy – analiza wybranych dzieł *Kolekcji plakatu polskiego XX wieku* znajdujących się w Wirtualnym Muzeum Plakatu w Wilanowie.

3. Działalność plastyczna:

- Doświadczenie możliwości wyrazowych w dziedzinie plakatu – tworzenie plakatu do ulubionego filmu / spektaklu teatralnego.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Problemowe.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Rysunkowa, malarska, collage itp. – według decyzji autorów.

7. Środki dydaktyczne:

- Reprodukcje dzieł *plakatu i afisza* (patrz płyta CD, temat IV/3).
- Wybrane (wirtualnie przedstawione) dzieła *Kolekcji plakatu polskiego XX wieku* znajdujące się w Muzeum Plakatu w Wilanowie. Źródło: <http://www.postermuseum.pl/wirtualne-muzeum/kolekcja-plakatu-polskiego>.
- Komputer z podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Kartki z bloku rysunkowego, kredki, farby, ścinki gazet, nożyczki, klej itd.

8. Czas realizacji:

90 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

Scenariusz szczegółowy

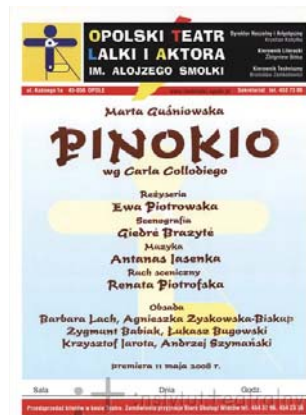
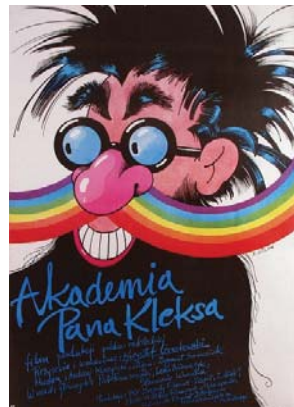
1) Relaksacja i motywacja

Nauczyciel inicjuje swobodną rozmowę z uczniami o tym, z kim i jakie filmy obejrzeli dotąd w kinie oraz w jakich spektaklach teatralnych uczestniczyli. Pyta te Ź uczniów, gdzie znajdowali informacje o spektaklach teatralnych czy filmach, które chcieli obejrzeć. W razie konieczności podpowiada uczniom, że z plakatów reklamowych. Prowadzący warsztaty plastyczne mówi dzieciom, że tematem obecnych zajęć będą właśnie plakaty filmowe i teatralnych oraz ich rola.

2) Inicjacja/wprowadzenie

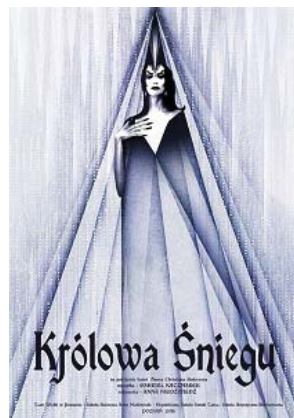
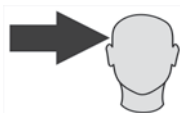
- a) Nauczyciel wyświetla uczniom jednocześnie 6 wytworów (plakatów i afiszy – bez używania tych nazw) przedstawiających informacje o premierach filmów i spektakli teatralnych. Prosi uczniów o ich opisanie, co i w jaki sposób przekazują.
- b)

1.

2.

3.

4.

5.

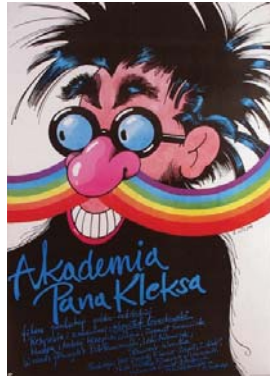
6.

- c)

1. Plakat filmowy *Akademia Pana Kleksa*, Edward Lutczyn. Źródło: <http://www.galeriaplaku.com.pl/plakat4486-akademia-pana-kleksa-polish-movie-poster.html>.
2. Afisz teatralny *Pinokio*. Źródło: <http://www.encyklopediateatru.pl/przedstawienie/41818/Pinokio>.
3. Afisz teatralny *Królowa śniegu*. Źródło: <http://www.e-teatr.pl/pl/realizacje/39758,szczegoly.html>.
4. Plakat teatralny *Królowa Śniegu*, Ryszard Kaja. Źródło: <http://www.galeriaplaku.com.pl/category/plakaty-teatralne>.
5. Afisz teatralny *Akademia Pana Kleksa*. Źródło: <http://www.grafiteria.pl/pl/p/333-niezwykle-przygody-pana-kleksa>.
6. Plakat teatralny *Kot w butach*, Sebastian Kubica. Źródło: <http://www.galeriaplaku.com.pl/category/new-in-the-store/6>.

- b) Na prośbę nauczyciela uczniowie wyodrębniają dwie grupy omówionych przez siebie wytworów:

1. przekazujące informacje o filmie bądź spektaklu teatralnym za pomocą języka plastyki: linii i barw; posiadające oprawę graficzną: bogatą kolorystykę, przewagę elementów graficznych nad tekstem, zdobione napisy; pierwszorzędną rolę spełnia w nich oprawa graficzna, której celem jest wywołanie skojarzeń myślowych lub odczuć artystycznych:

1.

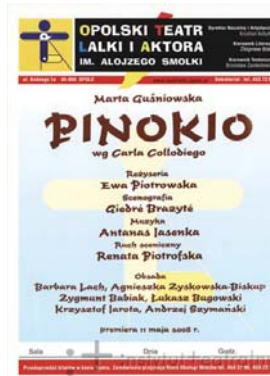
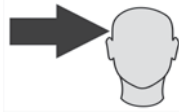

4.

6.

2. Przekazujące informacje o filmie bądź spektaklu teatralnym głównie za pomocą języka: warstwy tekstowej (liter i znaków interpunkcyjnych – słów, zwrotów, zdań); jeśli tekstowi towarzyszy jakaś grafika, to spełnia ona rolę drugorzędną, i najczęściej jest ograniczona do takich prostych form, jak logo, linie, ornamenty itp.; głównym celem jest przekaz treści, a oprawa graficzna jest na drugim planie:

2.

3.

5.

- c) Nauczyciel informuje uczniów, że wytwory, które zaliczyli do pierwszej grupy, to „plakaty”, do drugiej to „afisze”. Prosi, aby uczniowie zapamiętali w/w różnice między: **plakatem a afiszem**. Wykorzystując łącze internetowe i dostęp on-line do Muzeum Wirtualnego nauczyciel prezentuje uczniom niektóre dzieła z *Kolekcji plakatu polskiego XX wieku* prezentowane w Muzeum Plakatu w Wilanowie.

Źródło: <http://www.postermuseum.pl/wirtualne-muzeum/kolekcja-plakatu-polskiego>.

We wspólnie oglądanych dziełach muzealnych uczniowie wraz z nauczycielem wyodrębniają w/w cechy *plakatu*.

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Nauczyciel ustala z uczniami, do jakiego ulubionego (wybranego) przez siebie filmu bądź spektaklu teatralnego wykonają plakat reklamowy.

- b) Dzieci opracowują też koncepcję własnego plakatu: zastanawiają się, jakie elementy fabuły i jak przedstawione mogą posłużyć im do właściwego stworzenia plakatu; planują jego zwięzły tekst w połączeniu z potrzebą dobitnego, silnego wyrazu plastycznego dla przedstawienia zasadniczego elementu fabuły filmu bądź spektaklu teatralnego.

4) Wizualizacja

Nauczyciel prosi uczniów, aby zamknęli oczy i wyobrazili sobie stworzony przez siebie plakat do ulubionego filmu bądź spektaklu teatralnego – zgodnie z opracowaną wcześniej koncepcją.

5) Realizacja zadań cz. 2

Nauczyciel ustala z uczniami sposób pracy nad plakatem. Uczniowie podejmują się wykonać własny plakat z wykorzystaniem wybranej przez siebie techniki plastycznej. Spełniać ma on omówione wcześniej cechy typowe dla dzieł tego gatunku.

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi, aby każdy uczeń powiedział coś pozytywnego o stworzonym przez siebie plakacie, o swoich pozytywnych przeżyciach związanych z wykonywaniem pracy, z czego najbardziej jest zadowolony. Powinien także uzasadnić dokonany wybór elementu fabuły – jako głównej treści jego plakatu. Może też słownie opisać poszczególne elementy, które ujął w swojej pracy.

7) Ewaluacja

- a) Dzieci mają za zadanie poukładać wszystkie plakaty na jednej płaszczyźnie – np. podłodze. Jeśli nie ma miejsca, to eksponują je w postaci wystawy, w miejscu do tego przeznaczonym np. na ścianie.
- b) Nauczyciel prowadzi z uczniami rozmowę na temat walorów ich prac. Zwraca uwagę na uwzględnienie przez uczniów właściwych cech plakatu – mają one wywołać skojarzenia lub odczucia artystyczne o filmie bądź spektaklu teatralnym za pomocą odpowiedniej oprawy graficznej: bogatej kolorystyki (wielobarwności, kontrastowości, dysharmonii, jasności itp.), przewagi elementów graficznych nad tekstem, zdobionych napisy. Prowadzący warsztaty plastyczne chwali wartość kreatywną plakatów: oryginalność, pomysłowość itp.

8) Informacje o realizacji

Prace studentek kierunku Pedagogika, powstałe na warsztatach plastycznych w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Foto: J. Gabzdyl

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat IV / Warsztat plastyczny 2

Scenariusz ogólny

1. Temat: Lalka w teatrze – rodzaje, budowa, konstrukcje

2. Zagadnienia plastyczne:

- Teatr lalek; lalka jako specyficzna forma scenografii teatralnej.
- Różne rodzaje lalek teatralnych, ich budowa i konstrukcja.

3. Działalność plastyczna:

- Plastyczna charakterystyka wyróżnionych postaci utworu literackiego wybranego przez nauczyciela i uczniów – projektowanie i wykonanie lalek teatralnych z uwzględnieniem struktury, w tym linii, barw i faktury materiału konstrukcyjnego.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Poszukujące.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa/grupowa (według uznania nauczyciela).

6. Technika plastyczna:

- Formowanie przestrzenne postaci lalek teatralnych z użyciem wybranych przez uczniów technik plastycznych (w tym technik mieszanych).

7. Środki dydaktyczne:

- Filmy na YouTube: *Exhibition doll – the Ethnographic Museum in Lodz Poland; Jak ożywić lalkę teatralną* (patrz płyta CD, temat IV/2).
- Rysunki różnych rodzajów lalek teatralnych i ich słowne charakterystyki (patrz płyta CD, temat IV/2).
- Komputer z podłączeniem do Internetu i urządzeniem nagłaśniającym; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Materiały różne: kartki papieru, kredki, farby, piłki, piłeczki, ścinki tekstylne, futerkowe, włóczka, nici, koralki, klej, plastelina, nożyczki, igły itd.

8. Czas realizacji:

Okolo 90–120 minut (w zależności od przyjętego do realizacji rodzaju lalki teatralnej).

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

Nauczyciel prosi uczniów, aby usiedli wygodnie i obejrzeni film prezentujący eksponaty pochodzące z pewnego muzeum. Podobnymi do niektórych spośród nich dzieci będą zajmować się na aktualnych warsztatach. Bez podania uczniom tytułu zostaje włączony film pt. *Exhibition doll – the Ethnographic Museum in Lodz Poland*. Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=Qwy-zA8uYVOQ>.

Po obejrzeniu filmu, uczniowie prowadzą swobodną rozmowę o tym, jakie to muzeum, jakie w nim dostrzegły eksponaty i jak one wyglądały. Nauczyciel, w przypadku braku trafności odpowiedzi, informuje uczniów, że film ukazywał *Wystawę lalek w Muzeum Etnograficznym w Łodzi*. Wystawa ta prezentowała także lalki teatralne, którym poświęcone są obecne zajęcia. Uczniowie opowiadają o rodzajach znanych im lalek teatralnych i wyrażają chęć podjęcia zaproponowanego przez nauczyciela tematu.

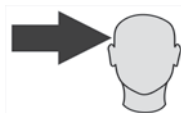
2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Nauczyciel informuje uczniów, że w teatrze spotkać można wiele rodzajów lalek. Są one różnie skonstruowane, mają mniej bądź bardziej skomplikowaną budowę. Nauczyciel charakteryzuje poszczególne rodzaje lalek teatralnych, w tym techniczne sposoby ich wykonywania.

1.

2.

1. **Pacynka z własnej dłoni** – sposób wykonania tego rodzaju lalki uzależniony jest przede wszystkim od pomysłowości. Każdy drobiazg np. guzik, chusteczka, włóczka, wstążka może stanowić materiał do jej wykonania. Nawet odpowiednio pomalowana (lub nie) dłoń, dzięki swej ekspresyjności ruchu, gra na scenie.

2. **Pacynka** – korpus tego rodzaju lalki stanowi dłoń animatora – jego palce poruszają głowę i rękoma lalki (możliwy jest różny układ palców). Wykonanie sukienki pacynki rozpoczyna się od przerysowania dłoni animatora. Na podstawie tego szkicu rysuje się i wycina sukienkę, która następnie zostaje zszyta z pozostawionym otworem na założenie główki (można ją wykonać w podobny sposób jak główkę kukielki).

3.

czapka
z kartonu

włoszczyzna

.marchew

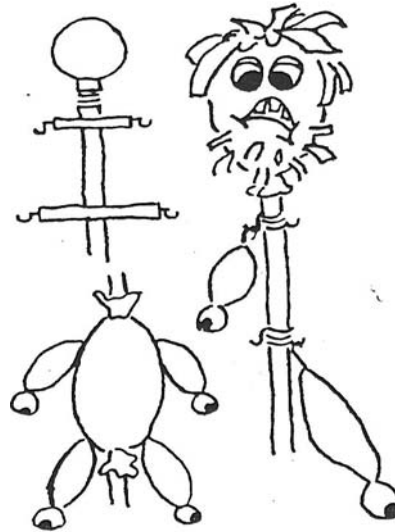
wstążka

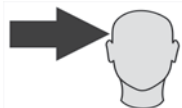
4.

3. **Kukielka „lizak”** – to najprostszy typ lalki. Można ją wykonać w formie makiety. Z tektury lub kartonu wycina się obrys sylwetki – bokiem lub en face. Tak przygotowaną sylwetkę maluje się farbami, wykleja kolorowym papierem lub kawałkami włóczki itp. i przybija do listewki – gabitu, który służy do animacji.

4. **Kukielka „jarzynka”** – tego typu lalkę, jej **głowę, ręce i nogi** wykonuje się z jarzyn. Uwaga: jest ona nietrwała – służy przez okres dwóch lub trzech tygodni.

5.

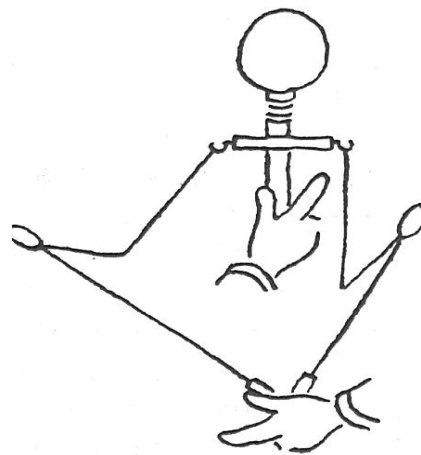
5. **Kukielka osadzona na gabicie**, który jest trzonem konstrukcji z patyków, drutu, waty lub gałganków. Lalka tego typu ma kończyny górne i dolne nieco obciążone. Animator wykorzystując bezwład kończyn, a także głowy, jeśli osadzona jest na sprężynie, wprawia je w ruch przez poruszanie gabitem.

Głowa kukielki. Wykonać ją można w formie tzw. **Szmacianki**; skrawek tkaniny wypełnia się **watą lub ścinkami tkanin i nadaje jej kształt główki**; zebrane rogi tkaniny przywiązuje do gabitu; przyszywa włosy, uszy, oczy i nos. **Głowę kukielki można także wykonać z warzyw lub drewnianej tyżki czy żarówki (ze względu na niebezpieczeństwo skaleczenia się oklejamy ją plastrzem)**. Wymienione przedmioty można okleić również masą solną, która pozwoli uformować odpowiedni kształt główki i pokryć ją farbami klejącymi np. plakatowymi.

Masa solna – mieszamy jednakowe **objętościowo części soli kuchennej i mąki pszennej dodając płynnego kleju roślinnego lub klejstru**.

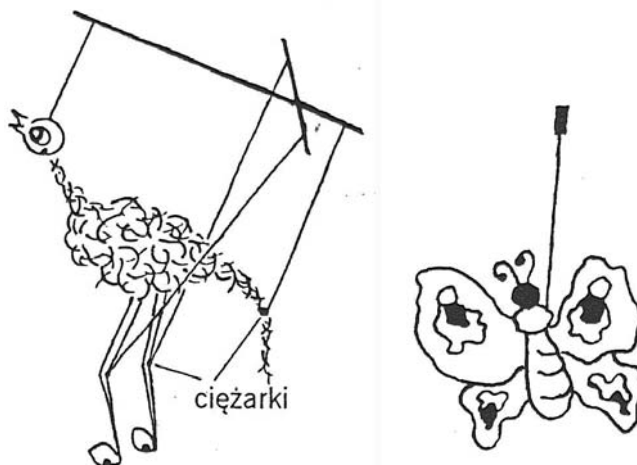
Klejster sporządza się następująco: jedną szklankę mąki pszennej lub żytniej łączymy z dwoma szklankami zimnej wody i przecedza przez sito, by pozbyć się grudek; całość wlewamy do naczynia z trzema szklankami wrzącej wody i mieszając doprowadzamy do zagotowania.

d)

6.

- e) 6. **Jawajka** – to zmechanizowana kukiełka. Porusza rękoma i głową, posiada cięgna i dźwignie, co bardzo utrudnia animację. Daje ona jednak większe możliwości interpretacyjne łącząc precyzyjnie słowo i ruch. Sporządza się ją w podobny sposób jak kukiełkę lecz dodaje się cięgna, które poruszają ręce.

7.

7. **Marionetka** – to lalka teatralna zawieszona na tzw. krzyżaku, którą porusza się za pomocą nitek, żyłek lub drutów. Wymaga ona dużych umiejętności animatorskich. Można jednak przystosować marionetki do możliwości animacyjnych dziecka 7–10 letniego stosując jako cięgna grubsze druciki zamiast nitek i ograniczając do minimum ich ilość. Postać marionetki można również wykonać w formie kukiełki „lizaka”.

Rysunki lalek teatralnych od nr 1 do 7 i ich charakterystyka pochodzą ze źródła: J. Gabzdyl, *Teatr lalek w zajęciach dydaktyczno-wychowawczych*, [w:] *Sztuka bycia nauczycielem*, red. B. Dymara, Filia Uniwersytetu Śląskiego, Cieszyn 1993, s. 177–180, 184–185.

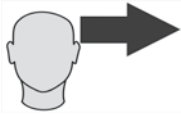
- b) Nauczyciel wyświetla na YouTube krótki film (*BTV Jak ożywić lalkę teatralną* Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=i8Q20N0Pdc4>), z prośbą, aby uczniowie zwrócili uwagę przede wszystkim na omawianą w nim procedurę pracy nad lalkami teatralnymi oraz na możliwości ich animacji (sposoby poruszania).

Po obejrzeniu filmu, nauczyciel omawia z uczniami następujące kwestie; wykonanie lalek rozpoczynają zazwyczaj przemyślenia, w jakim przedstawieniu mają one zagrać. W zależności od koncepcji przedstawienia stosuje się różnego rodzaju lalki (kukiełki, pacynki, jawajki, marionetki). Podczas wybierania typu lalek, trzeba także wziąć pod uwagę charakter ruchów, jaki będą one wykonywać. Każdy z opisanych wyżej rodzajów lalek porusza się inaczej. Charakter ruchu uzależniony jest bowiem od ich budowy, czyli możliwości ruszania nimi (animowania).

- c) Szczególnie ważnym etapem pracy nad lalką teatralną jest przygotowanie projektu postaci, a szczególnie jej głowy. Powiększenie głowy lalki w stosunku do innych części ciała czyni ją szczególnie istotną. Na twarzy lalki skupia się bowiem spojrzenie widza. Twarz wyraża uczucia, myśli i zamierzenia. Tworząc jej rysunek należy jaskrawo (wręcz groteskowo) uwydatnić fizjonomiczne cechy danej postaci. Prowadzi to do uzyskania mniejszych lub większych deformacji twarzy-karykatury postaci. Taka wizualna forma kukiełki, choć wygląda dziwnie, w połączeniu z ruchem nadanym przez animatora, w pełni odzwierciedla charakter postaci i przemawia do widowni.

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Nauczyciel wraz z uczniami decyduje, do jakiej utworu literackiego opracują lalki teatralne, jakie będą to postaci; jak będzie przebiegać praca uczniów, jaki zakres (w tym podział) prac i w jaki sposób powinni wykonać oraz czy forma ich pracy przyjmie charakter indywidualny czy grupowy. W przypadku wyboru pracy w formie grupowej, wyznaczeni zostają liderzy grup.

- b) Uczniowie/grupy uczniów słownie wyodrębniają charakterystyczne cechy wyglądu i zachowań przypisywanych postaciom wybranego utworu literackiego. Dzieci zastanawiają się, jak można wyrazić te cechy za pomocą języka plastyki: linii (kształtów), barw i faktur; jaki rodzaj (w tym sposób animacji) lalki teatralnej byłby odpowiedni, który jednocześnie potrafiłby samodzielnie i w niedługim czasie wykonać.
- c) Zgodnie z ustalonym rodzajem i charakterem lalki teatralnej do wykonania, uczniowie organizują warsztat własnej / grupowej pracy, np. odpowiednio ustawiają stoliki w klasie, gromadzą niezbędne narzędzia i materiały.

4) Wizualizacja

Nauczyciel prosi uczniów, aby zamknęli oczy i wyobrazili sobie stworzone przez siebie lalki teatralne. Uosabiać mają cechy wyglądu i zachowań tych postaci, jakie opisane zostały w utworze literackim wybranym przez nauczyciela z uczniami i realizacji których się podjęli.

5) Realizacja zadań cz. 2

- a) Prowadzący warsztaty plastyczne przypomina z uczniami zasady zachowania bezpieczeństwa podczas pracy z ostrymi narzędziami (nożyczkami, igłą itp.). Prosi uczniów o nie opuszczanie stolików, można je opuszczać jedynie za zgodą nauczyciela.
- b) Uczniowie w formie pracy indywidualnej/grupowej realizują prace nad lalkami teatralnymi – zgodnie z ustalonym rodzajem i charakterem lalki. Stosują wybrane przez siebie: techniki plastyczne (w tym techniki mieszane), narzędzia i materiały.

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi, aby każdy uczeń powiedział coś pozytywnego o stworzonej przez siebie lalce teatralnej. Z czego jest najbardziej zadowolony, w jakim zakresie praca jest zgodna z werbalnym opisem cech wyglądu i zachowania postaci z wybranego utworu literackiego, np. w zakresie jej konstrukcji, w tym linii (kształtów), barw i faktur. Uczniowie przedstawiają też możliwości animacyjne stworzonych przez siebie lalek teatralnych. Należy zwrócić uwagę, iż uczeń powinien powiedzieć o sobie i swoich pozytywnych przeżyciach związanych z wykonywaniem omawianej lalki teatralnej jak i sposobów jej animacji.

7) Ewaluacja

- a) Uczniowie mają za zadanie poukładać wszystkie prace na jednej płaszczyźnie – np. wstawić do butelek, słoików i ustawić na podłodze.
- b) Nauczyciel prowadzi z uczniami rozmowę na temat walorów ich prac, realizacji własnych pomysłów, umiejętności interpretowania za pomocą języka plastyki (linii – kształtów, barw i faktur) słownych opisów wyglądu i zachowań postaci, jak również technicznych umiejętności realizacyjnych czyli wykonania stosownej (do wybranego utworu literackiego) lalki teatralnej. W rozmowie tej używa określeń związanych z wykonanymi przez uczniów pracami tj. rodzajami zastosowanych linii i wynikających z nich kształtów. Prowadzący warsztaty plastyczne podkreśla też kolorystykę i środki wyrazu: wielobarwność, różnorodność, kontrastowość, jasność itp.; wartość kreatywną lalek teatralnych: oryginalność pomysłów, staranności wykonania itp.

8) Informacje o realizacji

Prace studentek kierunku Pedagogika, powstałe na warsztatach plastycznych w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Fot. J. Gabzdyl

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat IV / Warsztat plastyczny 3

Scenariusz ogólny

1. Temat: Film o moim najlepszym przyjacielu – meandry pracy artysty na planie filmowym, podstawowe pojęcia, znaczenie scenografii do filmu, elementarna wiedza o prawach autorskich

2. Zagadnienia plastyczne:

- Zapoznanie z działaniami artysty na planie filmowym.
- Poznanie podstawowych pojęć związanych z edukacją filmową.
- Elementarna wiedza o prawach autorskich dzieł plastycznych.

3. Działalność plastyczna:

- Dziecko wypowiada się na temat gry aktorów, przedstawionych przez nich emocji oraz na temat scenografii wybranych kadrów z filmu pt. *Kacper i Emma – najlepsi przyjaciele*, w reżyserii Arne Lindtner Næss, Norwegia 2013, Polska 2014.
- Uczeń tworzy scenariusz do poszczególnych scen swojego pierwszego filmu.
- Wariant I: dziecko „ilustruje” w filmie (nagrany telefonem komórkowym) postać swojego najlepszego przyjaciela/przyjaciółki, zwracając uwagę na prostą, ale stosowną do tematu scenografię, zastosowaną w poszczególnych scenach.
- Wariant II: dziecko ilustruje za pomocą kredek w zeszyte (w prawych górnych rogach kartek), poruszając się postać przyjaciela/przyjaciółki w wymownym dla niej geście, ruchu.

4. Metody kształcenia:

- Waloryzujące.
- Problemowe.
- Praktyczne.
- Podające.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa jednolita.
- Zbiorowa grupowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Wariant I: stworzenie krótkiego scenariusza pierwszego, własnego filmu o przyjacielu/przyjaciółce, dopasowanie odpowiedniej scenografii oddającej temat: opowieść o moim przyjacielu/przyjaciółce.
- Wariant II: rysunki kredkami w kilkunastostronicowym zeszyte postaci przyjaciela/przyjaciółki w wymownym dla niej geście, ilustracja w ruchu – technika animacyjna non-camera.

7. Środki dydaktyczne:

- Film pt. *Kacper i Emma – najlepsi przyjaciele*, reż. Arne Lindtner Næss, Norwegia 2013, Polska 2014. Źródło: <http://www.filmweb.pl/film/Kacper+i+Emma+-+najlepsi+przyjaciele-2013-677749>.
- Wariant I: telefon komórkowy lub aparat cyfrowy z funkcją nagrywania filmu lub kamera.
- Wariant II: zeszyt kilkunastostronicowy, kolorowe kredki ołówkowe.

8. Czas realizacji:

3x45 minut

- Pierwsza część inicjująca/wprowadzająca w szkole.
- Druga część w schemacie warsztatowym: realizacja zadań cz.2 w plenerze (rysunek w domu lub nakręcenie filmu w plenerze lub w domu przyjaciela).
- Trzecia część od afirmacji po ewaluację w szkole.

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Zajęcia warto przeprowadzić integralnie z treściami edukacji komputerowej, bowiem temat tego warsztatu dotyczy także elementów edukacji medialnej.

Scenariusz szczegółowy

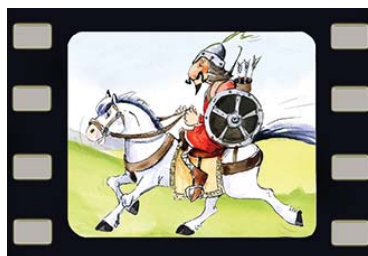
1) Relaksacja i motywacja

Rozmowa nauczyciela z dziećmi na temat ich przeżyć nawiązujących do tematu pracy, zapisanego przez nauczyciela na tablicy: *Film o moim najlepszym przyjacielu*. Tematem rozmowy są zatem nasi przyjaciele. Nauczyciel pyta: czy łatwo znaleźć przyjaciela? czy to duża wartość posiadać przyjaciela? czy przyjaźń jest dana na całe życie? czy przyjaciel może mówić do nas niemiłe rzeczy? Jakie są nasze emocje, gdy obserwujemy przyjaciela, który zaczyna bardziej przyjaźnić się z innym kolegą/koleżanką? Dzieci wypowiadają się swobodnie.

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Inicjacja do realizacji zadań – wyjaśnienie pojęć, instruktaż, ustalenie planu działania.
- b) We wstępnej fazie nauczyciel pyta dzieci, w jaki sposób określiły pojęcie film. Podsumowuje, iż jest to „seria ruchomych obrazów, a raczej seria obrazów nieruchomych, które nam widzom wydają się ruchome”. Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana>. Wyjaśnia jak powstaje ruch w filmie, czym jest klatka filmowa (pojedynczy obraz) i uzmysławia dzieciom, że w jednej sekundzie pojawią się 24 klatki filmowe, a w nowoczesnych filmach jest to nawet podwojona liczba klatek filmowych – 48 klatki filmowe (jest to tzw. wysoki klatkaż).

Klatka filmowa (rys. A. Krella-Moch). Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana>.

W tej fazie prowadzący warsztaty plastyczne objaśnia dzieciom jak dochodzi do rejestracji filmu na taśmie filmowej oraz współcześnie na dysku komputerowym (prezentacja na płycie CD TematIV/warsztat plastyczny 4).

Następnie zapisuje na tablicy pytanie: Jakimi znamy rodzaje filmów? Odpowiedzi:

1. Ze względu na czas trwania (krótkometrażowy 30 min., długometrażowy powyżej 70 min., średniometrażowy pomiędzy 30 a 70 min).
2. Ze względu na plan filmowy (film żywego planu, film animowany).
3. Ze względu na temat (np. film fabularny, dokumentalny).
4. Ze względu na sposób filmowania: komedia, melodramat, film katastroficzny, film grozy, film muzyczny, przygodowy, western, film kryminalny, dramat obyczajowy, film biograficzny, fantasy i fantastyczno-naukowy oraz familijny).

Nauczyciel zapisuje propozycje dzieci i pyta o przykłady filmów z danego rodzaju filmu.

- c) Po wspólnym klasyfikowaniu rodzajów filmów, prowadzący warsztaty plastyczne informuje uczniów, że ich zadaniem będzie stworzenie pierwszego filmu o swoim przyjacielu. Aby wykonać poprawnie to zadanie dzieci muszą poznać język filmu i pojęcia z nim związane: kadr, kompozycja kadru, mocne punkty obrazu, perspektywa bliska, daleka a także np. z lotu ptaka, żabia, rodzaje planów (daleki, ogólny, pełny, amerykański, średni, wielki zwany zbliżeniem, bliski zwany półzblizeniem, detal zwany wielkim zbliżeniem).

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10

1. Kadrowanie – wybór jakiegoś fragmentu przestrzeni, który znajdzie się w kadrze, czyli pojedynczym obrazie filmowym (rys. A. Krella-Moch). Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kino-mana/jezyk-filmu/#jezykfilmu>.

2. *Mocne punkty obrazu*, wyznaczają najlepsze położenie najważniejszych elementów kadru, w tym wypadku palmy. Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kino-mana/jezyk-filmu/#jezykfilmu>.

3. Plan daleki (rys. A. Krella-Moch). 4. Plan ogólny. 5. Plan pełny. 6. Plan amerykański. 7. Plan średni. 8. Plan bliski. 9. Plan wielki. 10. Detal.

Plany od nr 3 do 10 rys. A. Krella-Moch. Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kino-mana/jezyk-filmu/#obrazfilmowy>.

- d) Po omówieniu możliwych planów filmowania, które mogą zastosować dzieci nauczyciel prezentuje dodatkowe sposoby filmowania:
- 1) Przybliżenie i oddalenie od obiektu filmowania (tzw. zoom optyczny w kamerze filmowej).
  - 2) Kamera statyczna (na statywie) i dynamiczna (w ruchu, w ręce filmowca).
  - 3) Ruchy kamery: panorama (ruch kamery w prawo lub lewo) i jazda kamery (zbliżanie się kamery do obiektu poprzez najazd i odjazd lub też poruszanie się wzdłuż niego).

11.

12.

11. Panorama (rys. A. Krella-Moch). 12. Jazda (rys. A. Krella-Moch).

Rys. 11–12, źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana/jezyk-filmu/#obrazfilmowy>.

Na koniec tej części dzieci poznają jeszcze pojęcia:

Ujęcie – to, co zostanie nakręcone od momentu włączenia kamery do jej zatrzymania.

Montaż – wybór i łączenie w całość tego, co zostało zarejestrowane.

Dźwięk i muzyka – to zarówno dialogi, jak i efekty dźwiękowe czy wreszcie muzyka.

- e) W drugiej części wprowadzenia nauczyciel rozdaje dzieciom karteczki z nazwami zawodów osób pracujących na planie filmowym: producent filmowy, reżyser, operator filmowy, aktor, scenograf, kostiumograf, charakteryzator, kompozytor muzyki, montażysta, realizator dźwięku, sekretarz planu, kłapser, dubler.

Dzieci poprzez dramę próbują ukazać swoją funkcję w filmie, reszta grupy odgaduje nazwę osoby pracującej na planie filmowym.

Nauczyciel zatrzymuje się przy zawodzie scenografa – jest to osoba posiadająca szczególną rolę w filmie – rolę plastyczną, odpowiada za budowanie przestrzeni planu filmowego. Prowadzący warsztaty plastyczne podkreśla, iż scenografię mogą stanowić zarówno elementy tworzone do danych scen (np. scena z filmu *Podróże Pana Kleksa*) jak i animacje komputerowe.

13.

13. Z czego wysiadł właśnie pan Kleks i jego towarzysze? Oto przykład ciekawej scenografii, stworzonej jeszcze bez użycia komputera, fotos pochodzący z filmu w reżyserii Krzysztofa Gradowskiego *Podróże Pana Kleksa* z 1985 roku (Fototeka FN 1-F-2091-25, autor zdjęcia: Roman Sumik, prawa Filmoteka Narodowa).

Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana/kto-i-jak-tworzy-film/#etapy-powstawania-filmu>.

- f) Nauczyciel prezentuje też dzieciom zwiastun filmu dostępny pod linkiem: <http://www.filmweb.pl/film/Kacper+i+Emma+-+najlepsi+przyjaciele-2013-677749> jeśli wystarczy czasu może wykorzystać fragmenty filmu o przyjaźni pt. *Kacper i Emma – najlepsi przyjaciele*. Ta norweska produkcja zyskała wiele nagród, jest rekomendowana w Polsce przez portal edukacjafilmowa.pl oraz przez organizację Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej, mającą bezpośrednie poparcie Ministerstwa Edukacji Narodowej. Poniżej znajduje się fragment recenzji filmu psychologa K. Wasilewskiej: „Dzieci oglądające film mogą z łatwością wczuć się w problemy bohaterów, które są bliskie każdemu, kto chodzi do przedszkola lub do szkoły. Ze względu na uniwersalną i ważną tematykę film jest odpowiedni dla dzieci w szerokim spektrum wiekowym – od przedszkola, do ostatnich klas szkoły podstawowej. Dużym jego atutem są zabawne animacje – cenna atrakcja dla młodszych widzów. Na uwagę zasługuje też graficzna strona obrazu. Pogodna i kolorowa scenografia oraz łagodna muzyka sprawiają, że wrażliwsze osoby mogą uczestniczyć w projekcji bez naruszania ich poczucia bezpieczeństwa, choć fabuła mocno oddziałuje na emocje”. Źródło: https://www.nhef.pl/edukacja/film.do?id=7591&ind=idMiasta%3d2#d_1.

14.

15.

16.

14. 15.16. Zdjęcia z filmu *Kacper i Emma – najlepsi przyjaciele*. Źródło: <http://www.filmweb.pl/film/Kacper+i+Emma+-+najlepsi+przyjaciele-2013-677749>.

Nauczyciel wyjaśnia, jakie czynności wykonają dzieci, aby mogły stworzyć swój pierwszy film o przyjacielu/przyjaciółce.

1. Wybierają przyjaciela/przyjaciółkę, których będą nagrywać w swoich filmach (zasady doboru do grupy poniżej).
2. Zastanawiają się nad cechami swojego bohatera i miejscami, które najlepiej oddadzą te cechy.
3. Próbują uzyskać zgodę rodziców na kręcenie filmu w domach przyjaciół.
4. Tworzą scenariusz poszczególnych ujęć, obrazujących przyjaciół i nagrywają filmik – krótką etiudę o przyjacielu/przyjaciółce.
5. Prezentują nagrane filmy w szkole, w trakcie drugiej części warsztatów.

- g) Nauczyciel dzieli dzieci na grupy lub dobierają się w pary, przy czym każdy ma za zadanie nakręcić film o jednym, wybranym przyjacielu. Jeśli uczeń chce nagrać lub narysować swojego przyjaciela pod inną postacią np. domowego zwierzęcia, możemy mu na to pozwolić, jednak propozycję tę składamy dopiero kiedy dziecko nie dobrało sobie pary i pozostało samo do realizacji zadania.

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Wariant I: Dzieci przygotowują 1 scenę (Mój przyjaciel w szkole) i scenografię do tej sceny. Ustalają szczegóły zachowania się w tej scenie przyjaciela i próbują nagrać telefonem komórkowym lub kamerą swój pierwszy kadr do filmu.
- b) Wariant II: Dzieci rysują dwa, trzy pierwsze rysunki postaci w górnych, prawych rogach zeszytu np. przyjaciel machający ręką.

4) Wizualizacja

Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie w ciszy, zamknęły oczy i wyobraziły sobie swojego przyjaciela/przyjaciółkę w różnych miłych sytuacjach dnia codziennego, w miłych gestach traktujących o zachowaniach przyjaciela.

Dzieci proszone są o swobodne wypowiedzi na ten temat.

5) Realizacja zadań cz. 2

Tę część warsztatów dzieci realizują w domu, w plenerze lub w miejscu, gdzie przyjaciel realizuje swoje pasje, zainteresowania. Wcześniej nakreślają przebieg poszczególnych scen jakie chcą nagrać, dyskutują o tym z przyjacielem/przyjaciółką i sami lub pod opieką rodziców udają się w miejsca, gdzie chcą zilustrować filmowo swojego aktora.

W wariantcie II, dzieci rysują cierpliwie strona za stroną, postać przyjaciela w górnych, prawych rogach kartki kilkunastostronicowego zeszytu. Zadanie to kontynuują w domu pamiętając, że tylko minimalnie zmieniamy ruch postaci na kolejnych stronach zeszytu.

6) Afirmacja

Nauczyciel przegląda filmiki nagrane przez dzieci. Jeszcze przed zajęciami wgrywa je do komputera, aby zaoszczędzić czas podczas warsztatów. Każde dziecko zapowiada swój film. Mówi o kim opowiada na przedstawianych obrazach.

Prowadzący warsztaty prosi dzieci, aby każde powiedziało coś pozytywnego o pracy nad swoim pierwszym filmem. Z czego jest najbardziej zadowolone? Jakie atrybuty przyjaźni przedstawia dany film? Czy udało się uchwycić w filmie cechy przyjaciela/przyjaciółki?

Warto poprosić, aby i inne dzieci odnalazły w filmach swoich kolegów i koleżanek pozytywne, charakterystyczne fragmenty (oryginalność wybranej sceny ukazującej cechy ludzkie, dobór scenografii, staranność jej wykonania itd.). Szczególnie ważna jest także motywacja dzieci, którym nie udało się stworzyć dzieła do końca lub które nie wierzą w swoje zdolności twórcze.

Przy wariantcie II każde dziecko prezentuje w zeszycie swoją „ruchomą” postać. Wcześniej zapowiada o kim będzie ta krótka opowieść i informuje jaki charakterystyczny ruch, gest swojego przyjaciela/przyjaciółki chciało przedstawić. Zeszyty pokazywane są kolejno kolegom/koleżankom. Po czym następuje część afirmacyjna: dziecko, które prezentowało „ruch” postaci/przyjaciela jest proszone, aby najpierw wypowiedziało się pozytywnie o swojej pracy: Z czego jest zadowolone? Co sprawiło mu szczególną radość, zadowolenie w trakcie tworzenia? Jeśli coś nie spełniło oczekiwań twórcy, dlaczego tak się stało? Nad czym zatem trzeba pracować, aby dzieło było jeszcze lepsze?

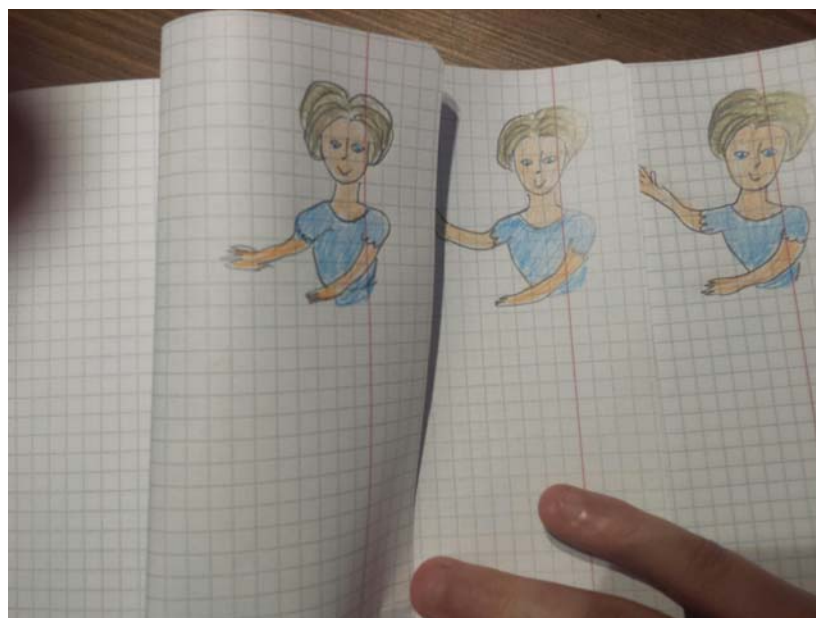
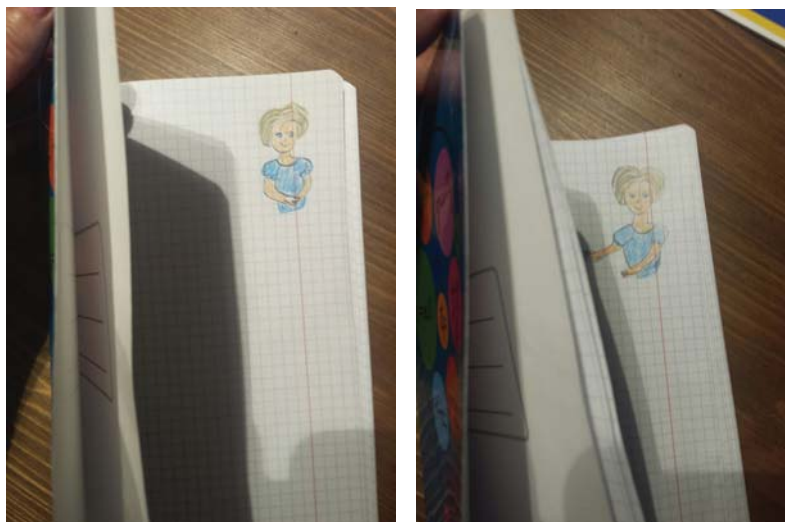
7) Ewaluacja

- a) Nauczyciel ocenia filmy uczniów jeszcze raz prezentując wrywkowo, zapisane na pulpicie komputera fragmenty z filmów. Przypomina o wartości, jaką nadaje filmowi dobry scenariusz i odpowiednia scenografia. Przedstawia tego przykłady. Chwali za pomysłowość, pracowitość, podkreśla, że praca filmowca to najczęściej praca zespołowa. Prowadzący zajęcia zadaje dzieciom pytanie z iloma osobami, musiały rozmawiać, aby te filmy powstały? Jest to właściwy moment na rozmowę z uczniami o podstawowej wiedzy dotyczącej praw autorskich.
- b) „Każdy wytwór aktywności twórczej, niezależnie od jego wartości artystycznej, jest utworem. Utwory są chronione prawem autorskim. Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych definiuje utwór jako każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia. Dlatego większość informacji, z których korzystamy, jest przedmiotem prawa autorskiego. Nie tylko książka, piosenka czy film, ale także e-mail do kolegi, zdjęcie zrobione komórką i komentarz na forum są utworami (...)”. Źródło: <https://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/prawo-autorskie>.

8) Informacje o realizacji

Temat niniejszego warsztatu w przypadku wariantu I, ze względu na jego trudność w realizacji (elementy pracy technicznej, zgody rodziców na filmowanie w domu, w miejscach zajęć pozalekcyjnych, miejscach przestrzeni publicznej) zaleca się przeprowadzić w porozumieniu z rodzicami. Warto poinformować ich wcześniej o potrzebie realizacji takiego tematu i niezbędnej pomocy z ich strony w realizacji przedsięwzięcia.

Ruch animacyjny rysunkowy, technika non-camera. Fot. J. Aksman

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

**TECHNIKI PLASTYCZNE
WPROWADZONE
W KLASIE III**

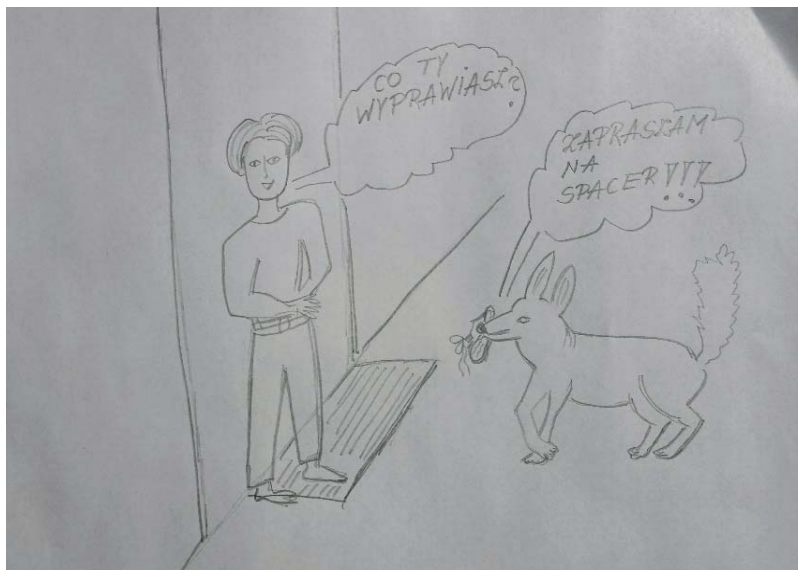

Techniki plastyczne wprowadzone w klasie III i ich tematy

Techniki rysunku:

- rysunek ołówkiem komiksowy; Temat II/3 W świecie komiksu – projekt „Pse sucharki” Marii Apoleiki (rysunek, linie, kreski)

Fot. J. Aksman

Techniki malarskie:

- malowanie na gazecie farbami akwarelowymi; Temat I/2: *Kim był Stańczyk? Historia Polski zatrzymana w obrazach* – pracownia malarska Jana Matejki

Fot. J. Aksman

- malowanie farbami plakatowymi lub akwarelowymi; Temat IV/1 *Tworzymy plakat reklamowy do ulubionego filmu / spektaklu teatralnego*

Fot. J. Gabzdyl

- malowanie pędzlem lub rozdmuchiwanie farby akwarelowej na białej powierzchni bloku, farby akwarelowe lub gwasz; Temat III /3: *Muzyka Fryderyka Chopina w dziełach plastycznych Jerzego Dudy-Gracza*

Fot. J. Gabzdyl

Techniki modelowania:

- modelowanie w staniolu w połączeniu z kamieniem; Temat I/1 *Symbol psiej wierności – pies Dżok – w świecie rzeźb plenerowych Bronisława Chromego*

Fot. J. Aksman

Techniki dekoracyjne:

- technika dekoracyjna na płaszczyźnie, mozaika z kolorowych elementów ze staliolu; Temat II/2 *Niecodzienne barwy w portretach Gustava Klimta* – secesyjne nurty w portrecie Mamy (kolor i barwa ciepła, zimna)

Fot. J. Aksman

- technika dekoracyjna na płaszczyźnie, wycinanka z czarnego papieru inspirowana literaturą; Temat III/1 *Magiczne drzewo* Andrzeja Maleszki – wycinanka inspirowana literaturą

Fot. J. Aksman

- witraż papierowy z wykorzystaniem bibuły; Temat I /4 *Rzemiosło artystyczne wokół nas* – kolorowe okno w moim pokoju marzeń

Fot. J. Gabzdyl

Formowanie przestrzenne z różnych materiałów:

- land art – sztuka ziemi (w zastanym krajobrazie); Temat II/1 *Land-art (sztuka ziemi)* – tworzę układy kompozycyjne jak Richard Long i inni

1.

2.

1) <http://www.gasthof-edy.com/de/hotel-pfalzen/garten.html>;2) http://galeriadziecka.com/wp-content/uploads/2015/08/_mg_9302.jpg.

- formowanie przestrzenne postaci lalek teatralnych z użyciem wybranych przez uczniów technik plastycznych (w tym technik mieszanych); Temat IV/3 *Lalka w teatrze* (rodzaje, budowa, konstrukcja)

Fot. J. Gabzdyl

Techniki mieszane:

- kompozycja na płaszczyźnie i w przestrzeni z użyciem technik mieszanych (np. rysunek, collage, elementy papieroplastyki, według uznania autora); Temat 1/3 *W moim pokoju marzeń* – architektura wnętrza

Fot. J. Gabzdyl

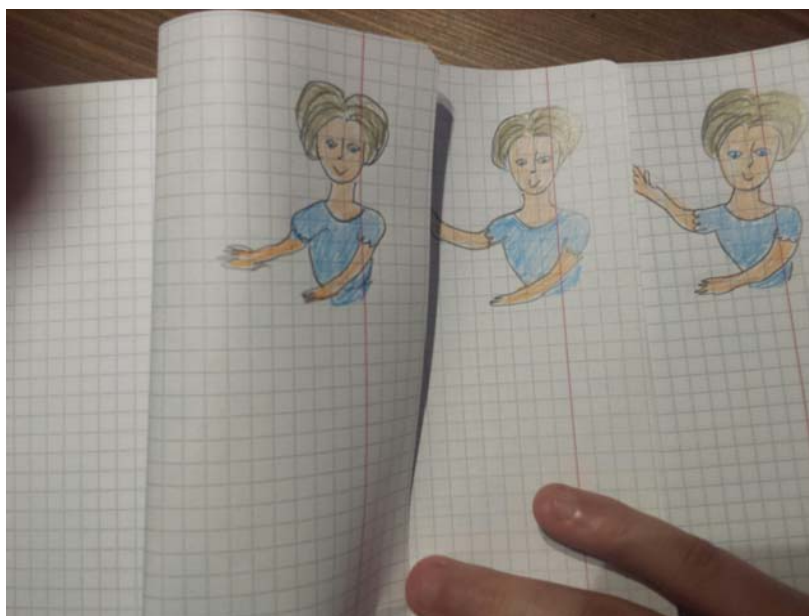
Techniki inspirowane mediami:

- fotografia w pop-arcie – technika powielania i retuszu na wzór serigrafii; Temat III/2 *Co można zrobić z fotografią?*
Sztuka popartu – inspirowana techniką serigrafii Marilyn Monroe (kompozycja rytmiczna)

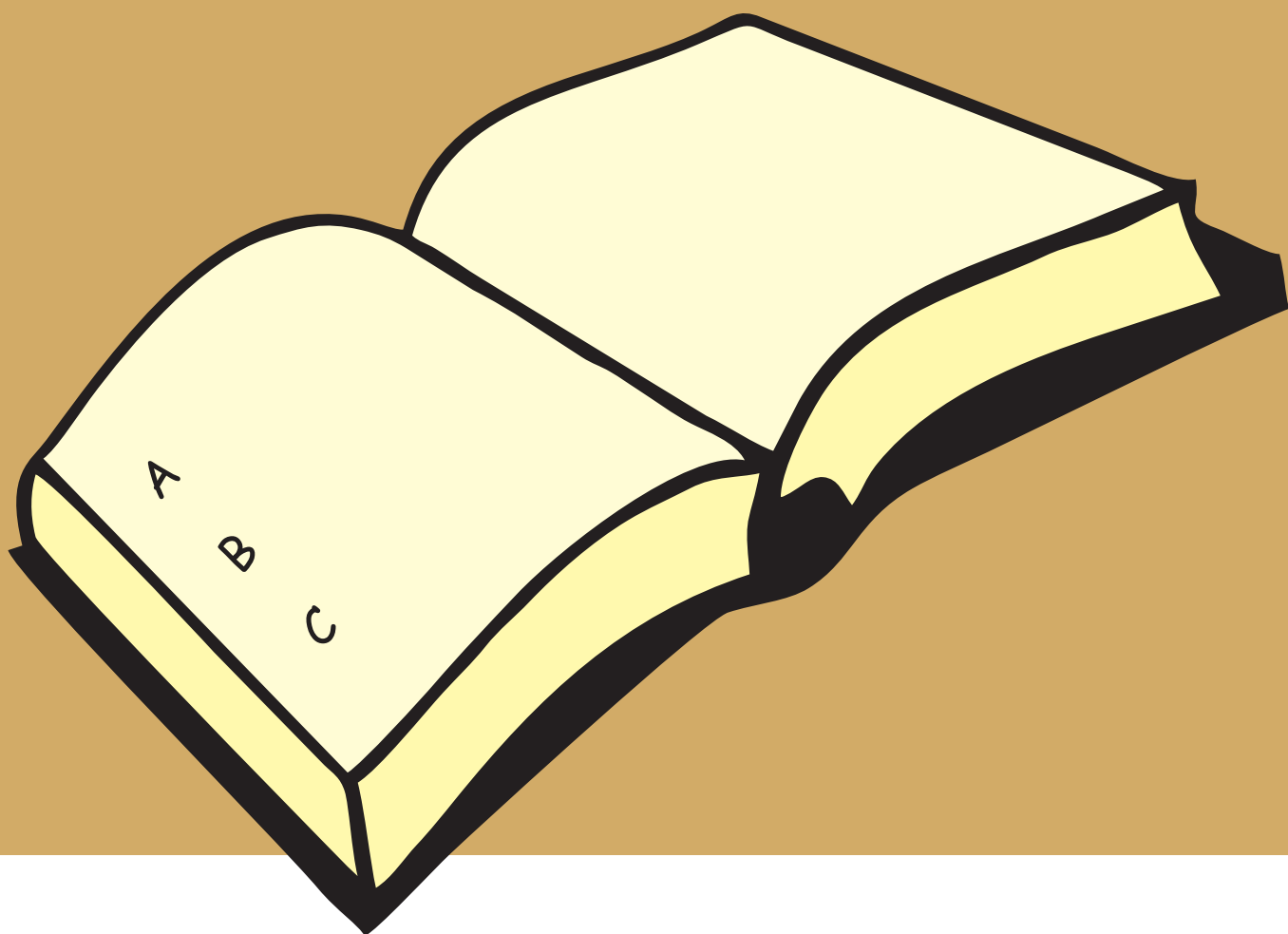

Fot. J. Aksman

- ilustracja w ruchu, technika animacyjna non-camera; Temat IV/4 *Film o moim najlepszym przyjacielu* – (meandry pracy artysty na planie filmowym, podstawowe pojęcia, znaczenie scenografii do filmu, elementarna wiedza o prawach autorskich)

Fot. J. Aksman

**SŁOWNIK TERMINÓW
PLASTYCZNYCH
WPROWADZONYCH
W KLASIE III**

Słownik pojęć plastycznych wprowadzonych w klasie III

Afisz – rodzaj wyrobu poligraficznego o charakterze informacyjnym, propagandowym lub reklamowym, służący do umieszczania w stałych, publicznych miejscach (rozklejany, umieszczany w witrynach). Przekazuje informacje np. o filmie bądź spektaklu teatralnym głównie za pomocą języka: tekstów słownych-pisanych (liter i znaków interpunkcyjnych – słów, zwrotów, zdań); jeśli tekstowi towarzyszy jakaś grafika, to spełnia ona rolę drugorzędną, i najczęściej jest ograniczona do takich prostych form, jak loga, linie, ornamenty itp.; głównym celem jest przekaz treści, a oprawa graficzna jest na drugim planie.

Źródła: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Afisz>; https://zapytaj.onet.pl/Category/007,007/2,25946908,Czym_sie_rozni_plakat_od_afiszu.html.

Akwarela – łac. *aqua* – woda; (1) farba rozpuszczalna w wodzie, niekryjąca; często formowana w „guziczki” (stąd zwana farbą guziczkową). W zestawie akwarele nie posiadają bieli; (2) technika malarska, w której używa się farb akwarelowych, a jako podłoża, które przeświecając zastępuje kolor biały: papieru, pergaminu itp.

W opracowaniu hasła za podstawę przyjęto: K. Zwolińska, Z. Malicki, *Mały słownik terminów plastycznych*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1974, s. 19.

Architektura wnętrz – „sztuka kształtowania wnętrz architektonicznych, obejmuje wystrój i wyposażenie ruchome z uwzględnieniem funkcji pomieszczenia”.

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Architektura_wn%C4%99trz.

„Kształtowanie funkcjonalne i artystyczno-estetyczne wnętrz budynków (mieszkalnych, użyteczności publicznej, sakralnych, przemysłowych); obejmuje wystrój elementów stałych (ściany, sufity, podłoga), wyposażenia ruchomego (meble, tkaniny dekoracyjne, zieleń, elementy oświetlenia) i wyposażenia stałego (lady, lekkie przegrody, urządzenia sanitarne itp.); a. w. obejmuje też projektowanie mebli, kształtowanie wnętrz pod względem akustyki, kolorystyki, oświetlenia światłem naturalnym i sztucznym; niekiedy nazywana dekoratorstwem”.

Źródło: <http://encyklopedia.interia.pl/kultura-sztuka/architektura/news-architektura-wnetrz,nld,2006873>.

Dźwięk i muzyka w filmie – dźwięki, które słyszymy w filmie, mogą pochodzić z jego świata przedstawionego. Będą to zarówno dialogi, jak i efekty dźwiękowe czy wreszcie muzyka, którą (uwaga!) słyszą także bohaterowie filmu (na przykład wtedy, gdy w filmie mamy scenę balu, dyskoteki czy koncertu). Ale oglądając film, słyszymy też dźwięki, które nie pochodzą ze świata w filmie przedstawionego. Na przykład, towarzysząc scenie bitwy muzykę graną przez orkiestrę symfoniczną. Nie słyszą jej bohaterowie filmu, a jedynie my – widzowie. Ma ona dodatkowo pobudzić nasze emocje, pomaga w zbudowaniu atmosfery danej sekwencji czy sceny, zrozumieniu jej. To dlatego taka muzyka nazywana jest ilustracyjną.

Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana/jezyk-filmu/#jezykfilmu>.

Film – to seria ruchomych obrazów, a raczej seria obrazów nieruchomych, które nam widzom wydają się ruchome (postać na ekranie biegnie, koń galopuje, jedzie samochód, a wezbrane fale morza uderzają o brzeg).

Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana>.

Filmowanie – podczas filmowania często wykorzystuje się również system obiektywu kamery, który pozwala stworzyć wrażenie, iż faktycznie nieruchoma kamera przybliży się lub oddala od filmowanego obiektu. To tzw. zoom, dzięki któremu można wykonać:

- **przybliżenie** (zoom in) – na przykład, filmując w planie pełnym osobę czytającą książkę, a następnie robiąc przybliżenie na samą książkę tak, by widz mógł odczytać z jej okładki tytuł i nazwisko autora;

- **oddalenie** (zoom out) – tu może być odwrotnie – zaczyna się od detalu, czyli książki, następuje oddalenie i okazuje się, że książkę trzyma w dłoni dziewczynka siedząca na ławce w parku!

Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana/język-filmu/#językfilmu>.

Gwasz – wł. *quatzo* – błotko; (1) farba wodna biała, kryjąca, o spoiwie typu emulsyjnego; (2) technika zbliżona do akwareli, w której jednak farby mieszane są z kryjącą bielą. Gama barwna gwaszu jest stłumiona, zbliżona do gamy charakterystycznej dla pastelu lub chudej tempery; (3) obraz, który został wykonany tą techniką.

W opracowaniu hasła za podstawę przyjęto: K. Zwolińska, Z. Malicki, *Mały słownik terminów plastycznych*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1974, s. 128–129.

Jazda odbywa się poprzez zbliżanie się kamery do filmowanego obiektu, oddalanie się od niego lub też poruszanie wzdłuż niego. Do wykonania jazdy często wykorzystuje się specjalny wózek, na którym mocuje się kamerę. Jazdę można też wykonać, umieszczając kamerę na przykład w samochodzie, który będzie się poruszał wzdłuż filmowanego obiektu. Jeśli kamera zbliża się do nieruchomego obiektu, który filmuje, wykonuje **najazd**. Jeśli się od niego oddala – **odjazd**.

Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana/język-filmu/#językfilmu>.

Kadr – czyli pojedynczy obraz filmowy. To fragment przestrzeni, którą obejmuje obiektyw kamery. Wybór obrazu, który będzie filmowany to kadrowanie.

Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana/język-filmu/#językfilmu>.

Klatka filmowa – film, powstaje podczas odpowiednio szybkiego wyświetlania zmieniających się obrazów, z których każdy pojedynczy tak naprawdę nie jest ruchomy. Taki pojedynczy obraz, obszar na taśmie filmowej (albo jeden pełny obraz zarejestrowany na innym nośniku) to klatka filmowa.

Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana>.

Komiks – czarno-białe lub kolorowe obrazki z napisem w tzw. dymku, stanowiące historię.

Lalka teatralna – lalka przystosowana do występów w teatrze lalek i innych rodzajach widowisk, poruszana zazwyczaj przez niewidocznego animatora. Typy lalek:

- pacynka: nakładana na dłoń aktora i poruszana palcami;
- pacynka z własnej dłoni: odpowiednio pomalowana (lub nie) dłoń animatora, uzupełniona drobiazgami, np. guzikami, chusteczką, włóczką, wstążką;
- kukiełka poruszana od dołu: tzw. „lizak” (najprostszy typ lalki; w formie makiety); kukiełka „jarzynka” (jej głowa, ręce i nogi stanowią warzywa); osadzona na gabiecie (trzonem konstrukcji stanowią patyki, drut, wata lub gałganki; ma kończyny górne i dolne nieco obciążone; animator wykorzystując bezwład kończyn, a także głowy, jeśli osadzona jest na sprężynie, wprawia je w ruch przez poruszanie gabitem);
- jawałka – poruszana od dołu ręką animatora oraz za pomocą drutów. To zmechanizowana kukiełka. Porusza rękoma i głową, posiada cięgna i dźwignie, co bardzo utrudnia animację. Daje ona jednak większe możliwości interpretacyjne łącząc precyzyjniej słowo i ruch. Sporządza się ją w podobny sposób jak kukiełkę dodając cięgna poruszające ręce;
- marionetka – poruszana od góry nitkami i drucikami – zawieszona na tzw. **krzyżakach**. Wymaga dużych umiejętności animatorskich. Można jednak przystosować marionetki do możliwości animacyjnych dziecka 7–10-letniego, stosując jako cięgna grubsze druciki zamiast nitki i ograniczając do minimum ich ilość. Postać marionetki można również wykonać w formie kukiełki „lizaka”.

W opracowaniu hasła za podstawę przyjęto: J. Gabzdyl, *Teatr lalek w zajęciach dydaktyczno-wychowawczych*, [w:] *Sztuka bycia nauczycielem*, red. B. Dymara, Filia Uniwersytetu Śląskiego, Cieszyn 1993, s. 177–180, 184–185; https://pl.wikipedia.org/wiki/Lalka_teatralna.

Land art – *Earth art*, *Sztuka ziemi* – lub jeszcze inaczej *Sztuka krajobrazu* to działalność artystyczna, której obszarem działania (tłem, kontekstem czy tworzywem) jest przestrzeń ziemi, obszar środowiska naturalnego. Działania tego typu często są ingerencją w pejzaż, przekształceniem jego fragmentu, lub wykorzystaniem naturalnych procesów (erozja, czynniki atmosferyczne) dla stworzenia działania, obiektu o charakterze artystycznym. Realizacje *Land art* pojawiły się w sztuce w latach 60. XX wieku, a największy rozwój przypadł na lata 70. **Twórcy Land art: Robert Smithson, Dennis Oppenheim, Andy Goldsworthy, Richard Long, Michael Heizer, Agnes Denes**. Od początku *Land art* wypowiedzi artystów były różne w skali i charakterze działania. Były czasem monumentalne realizacje, obiekty wielokilometrowe, czy wymagające radykalnych prac ziemnych, w innych przypadkach subtelne, trudne nawet do znalezienia w otwartej

przestrzeni, lub kompozycje istniejące kilka chwil niszczone np. wiatrem, czy przytłumem. Wiele dzieł tego typu prezentowane było w tradycyjnych instytucjach sztuki (galerie, muzea) w postaci dokumentacji fotograficznej, filmowej, szkiców realizacyjnych, map.

Źródła: https://pl.wikipedia.org/wiki/Sztuka_ziemi; <http://www.landart.asp.lodz.pl/opis2.html>.

Montaż czyli wybór i łączenie w całość tego, co zostało zarejestrowane. Najważniejszą funkcją montażu jest właśnie uczynienie z filmu opowieści – płynnej i ciągłej – tak, aby widz wiedział o co chodzi i nie miał wrażenia, że to, co ogląda nie pasuje do siebie, jest nielogiczne. Montaż pomaga w uzyskaniu wrażenia ciągłości tego, co oglądamy na ekranie. Ale żeby można było wszystkie ujęcia ze sobą odpowiednio połączyć w procesie montażu, trzeba, zanim jeszcze przystąpi się do kręcenia poszczególnych ujęć i scen filmu, zaplanować je tak, aby potem wszystko do siebie podczas montażu dobrze dopasować. Pomagają w tym oczywiście wskazówki zawarte w scenopisie.

Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana/jezyk-filmu/#jezykfilmu>.

Nurt malarstwa historycznego – nurt znany już od czasów starożytności, w których artysta malując „opowiada” historię, która wydarzyła się w przeszłości lub wydarza się współcześnie. Szczególnie aktualne od czasów renesansu od XIX wieku, wymagało od artysty nie tylko talentu malarskiego, ale i dobrej wiedzy historycznej. W Polsce najintensywniej nurt ten rozwijał się w okresie zaborów, podtrzymywał ludzi na duchu, był swojego rodzaju kroniką historyczną wydarzeń w kraju. Najbardziej znani artyści z tego okresu to: Jan Matejko, Artur Grottger.

Źródło: *Encyklopedia młodego artysty*, red. E. Wójcik, tekst J. Babiaryz, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2015, s. 62, 63.

Odmiany filmów w zależności od długości trwania:

- **Filmy krótkometrażowe** – to filmy, które trwają do 30 minut,
- **Filmy pełnometrażowe** – to filmy, które trwają więcej niż 70 minut,
- **Filmy średnometrażowe** – to filmy, które mieszczą się pomiędzy 30 a 70 minut.

Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana>.

Plakat – rodzaj wyrobu poligraficznego; plastycznie zakomponowane ogłoszenie publiczne o charakterze propagandowym lub reklamowym (nigdy wyłącznie informacyjnym), służący do umieszczania w stałych, publicznych miejscach (rozklejany, umieszczany w witrynach). Przekazuje informacje (np. o filmie bądź spektaklu teatralnym) za pomocą języka plastyki: linii i barw; posiada oprawę graficzną: bogatą kolorystykę, przewagę elementów graficznych nad tekstem, zdobione napisy; pierwszorzędą rolę spełnia oprawa graficzna, której celem jest wywołanie skojarzeń myślowych lub odczuć artystycznych.

Źródła: <http://portalwiedzy.onet.pl/68992,,,,plakat,haslo.html>; <https://pl.wikipedia.org/wiki/Plakat>; https://zapytaj.onet.pl/Category/007,007/2,25946908,Czym_sie_rozni_plakat_od_afiszu.html; <https://pl.wikipedia.org/wiki/Afisz>.

Plan filmowy – fragment przestrzeni, jaki widać w kadrze czyli obrazie, który zobaczymy patrząc przez wizjer kamery. Rodzaje planów:

- **Plan daleki** (nazywany też totalnym) to obszerny widok krajobrazu albo filmowej dekoracji.
- **Plan ogólny** przedstawia zwykle wnętrze lub plener, w którym widoczne są całe sylwetki aktorów. Ujęcie w planie ogólnym służy zazwyczaj ukazaniu bohatera filmu w pewnych warunkach, otoczeniu oraz związku danej postaci z tym otoczeniem.
- **Plan pełny** pokazuje całych aktorów (od stóp do głów) na tle fragmentu dekoracji. Na naszym przykładzie mogłoby to być ujęcie przedstawiające całą sylwetkę nauczyciela na tle ściany, na której zawieszona jest tablica.
- **Plan amerykański** przedstawia postać aktora lub aktorów od kolan w górę. Ujęcia w takim planie stosuje się zwykle w scenach, w których bohaterowie rozmawiają ze sobą.
- **Plan średni** (zwany też półpełnym i pasowym) pokazuje postacie od pasa w górę. Podobnie jak plan amerykański służy do filmowania dialogów, pozwalając jednak nieco bardziej skupić się na mimice bohaterów.
- **Plan bliski** (nazywany też półzbliżeniem) ukazuje z kolei popiersie aktora na tle fragmentu dekoracji. Można powiedzieć, iż jest to taki filmowy portret, w którym najważniejsza jest przedstawiona osoba.
- **Plan wielki** (nazywany też zbliżeniem) przedstawia twarz aktora lub też jakiś przedmiot (obiekt) w taki sposób, że obraz ten wypełnia całą przestrzeń kadru. Dzięki takiemu ujęciu widz może bardzo dokładnie obserwować wyraz twarzy aktora albo filmowany obiekt.

- **Detal** (zwany również wielkim zbliżeniem) ukazuje jakąś część filmowanego obiektu. Może to być fragment ciała człowieka (na przykład dłoń czy usta), jakiś przedmiot (rekwizyt) albo fragment dekoracji. Obraz ten wypełnia cały ekran. Taki rodzaj ujęcia skupia w sposób szczególny uwagę na przedstawianym obiekcie.

Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana/język-filmu/#językfilmu>.

Polska szkoła ilustracyjna – Polska ma dziś fantastyczną reprezentację, a stoi za nią tradycja Polskiej Szkoły Ilustracji. Tworzyli ją wybitni ilustratorzy: mistrz i nauczyciel Jan Marcin Szancer, Olga Siemaszko, Bohdan Butenko, Zdzisław Witwicki, Andrzej Strumiłło, Teresa Wilbik i wielu, wielu innych. Dla wielu z nas wykreowane przez nich światy na stałe wpisały się we wspomnienia z dzieciństwa. Zmieniali smutną, szarą rzeczywistość państwa totalitarnego, wpuszczając trochę magii i koloru do dzieciństwa spod znaku PRL.

Przez trzy dekady od lat 50. polska ilustracja książkowa osiągnęła status naszej narodowej specjalności, zdobywając uznanie i zgarniając niemal wszystkie nagrody na najważniejszych imprezach na świecie od Mediolanu, Bolonii po Tokio. O Polskiej Szkole Ilustracji pisał „The New York Times”, a UNESCO od 1965 roku wskazywało nasze ilustracje dziecięce jako wzorcowe.

Pod koniec lat 80. nastąpiła klęska wydawniczo-technologiczna. Nie było miejsca na porządnie wydane książki. Lata 90. to zachłyśnięcie się zagranicznymi pozycjami, często tandetnymi. Jesteśmy (...) świadkami odrodzenia się polskiej ilustracji. Nasi ilustratorzy tworzą nową jakość.

Źródło: <http://ladnebebe.pl/top-5-polskich-ilustratorow>.

Współcześnie, najczęściej wymieniane nazwiska ilustratorów polskich książek to: m.in. Paweł Pawlak, Emilia Dziubak, Katarzyna Bogucka, Marianna Oklejak, Państwo Aleksandra i Daniel Mizielińscy.

Ruchy kamery dzielimy na panoramy i jazdy.

Panorama to ruch kamery, która znajduje się w jednym miejscu (na statywie lub trzymana w dłoni) i przekręca się w lewo lub w prawo (panorama pozioma) albo w górę i w dół (panorama pionowa). Z pełną panoramą mamy do czynienia, gdy kamera obróci się o 360 stopni. Przy pomocy panoramy można podążać z kamerą za ruchem filmowanej postaci albo też pokazać szerszy fragment przestrzeni, w której rozgrywa się akcja.

Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana/język-filmu/#językfilmu>.

Rzemiosło artystyczne (czasem zamiennie określane sztuką użytkową) – dziedzina sztuki zajmująca się wytwarzaniem przedmiotów użytkowych o wysokich walorach estetycznych. Głównie dotyczy to takich wyrobów jak: meble, okucia, złotnictwo, tkanina, ceramika.

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Rzemios%C5%82o_artystyczne.

Scenograf – to również niezwykle ważny twórca dzieła filmowego. Jest on autorem **scenografii**, czyli oprawy plastycznej filmu. W oparciu o scenariusz i scenopis, współpracując z reżyserem oraz autorem zdjęć i producentem, scenograf planuje wygląd, a następnie projektuje przestrzenie, w których rozgrywać się będzie akcja filmu. Scenograf nadzoruje prace zespołu, którego zadaniem jest wykonanie scenografii, a także ściśle współpracuje z dekoratorem wnętrz, który, jak sama nazwa wskazuje, bezpośrednio odpowiada za dekoracje, czyli wygląd poszczególnych wnętrz (a w nich za rozmaite przedmioty, na przykład: meble, dywany, obrazy) pojawiających się w filmie.

Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana/kto-i-jak-tworzy-film/#etapytworzeniafilmu>.

Secesja – Art nouveau, modern style, stile liberty, modernismo i Jugendstil: secesja była zjawiskiem międzynarodowym, rozumianym jako sprzeciw wobec tradycyjnych form okresu przemysłowego. Miała powstać nowa, świeża, zmysłowa sztuka, bliska wzorowi natury, a jednocześnie zdolna wyrazić i przedstawić głęboko skrywane stany duszy. Miała to być sztuka obejmująca wszystkie dziedziny życia, łącząca w dziele totalnym, do którego urzeczywistnienia dążyła, architekturę i sztuki plastyczne. Wiedeń, jako jedna z wielkich metropolii Europy, stanowi jeden z ośrodków secesji.

Źródło: <https://www.austria.info/pl/informacje-ogolne/o-austrii/slawni-austriacy/gustav-klimt-symbol-wiedenskiej-secesji/gustav-klimt-i-secesja>.

Serigrafia – technika graficzna polegająca na wykonywaniu rysunku na jedwabnej gazie naciągniętej na ramkę i przeciskaniu farby przez gazę w miejscach niezakrytych rysunkiem; też: odbitka wykonana tą techniką.

Źródło: <http://sjp.pwn.pl/sjp/serigrafia;2575272>.

Sztuka pop-artu rozpoczęła się w Anglii w latach 50. XX wieku, ale swój renesans przeżyła w Stanach Zjednoczonych, pomysły czerpie z codziennego życia miasta, zwłaszcza w punkcie jej zainteresowań pozostają: puszki, opakowania codziennych towarów żywnościowych, butelki, zniszczone ubrania, nalepki, plakaty, komisy, i inne. Są one przedstawiane

w malarstwie, kompozycji plastycznej czy w atrapie gipsowej z lekceważącym stosunkiem do tradycji rzemiosła. Cechą pop-artu jest przetwarzanie wzoru w tysiącach egzemplarzy i rozpowszechnianie w środkach masowego przekazu: telewizji, gazetach codziennych a później także w Internecie.

Najbardziej znanymi przedstawicielami tego nurtu są: G. Segal, A. Warhol, R. Lichtenstein. Pop-art jest często określany jako sztuka płytka, zdarzają się jednak artyści, którzy w ten sposób chcą zwrócić uwagę na wady kultury masowej, na jej okrucieństwo, atakowanie napastliwą reklamą czy wręcz traktowanie człowieka jako przedmiotu, produktu tej kultury.

Źródło: *Encyklopedia młodego artysty*, red. E. Wójcik, tekst J. Babiaryz, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2015, s. 90–91; K. Mikołocka-Rachubowa, *Słownik szkolny. Terminy i pojęcia z wiedzy o sztuce*, WSiP, Warszawa 1994, s. 135.

Ujęciem – nazywamy to, co zostanie nakręcone od momentu włączenia kamery do jej zatrzymania. Jeśli kręcić filmiki telefonem komórkowym lub domową kamerą cyfrową, to jedno ujęcie będzie trwało od chwili, gdy wciśnięcie klawisz rozpoczęcia nagrywania (START/REC) aż do chwili naciśnięcia klawisza zatrzymania (PAUZA/STOP).

Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana/język-filmu/#językfilmu>.

Scena to więcej niż ujęcie. Scena składa się z ujęć (jednego lub kilku).

Kilka scen, które łączą się w logiczną całość akcji to **sekwencja**.

Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana/język-filmu/#językfilmu>.

Witraż – ozdobne wypełnienie okna, wykonane z kawałków kolorowego szkła wprawianych w ołowiane ramki osadzone między żelazne sztaby. Ramki stanowią kontur rysunku, kreskowanie na szkłe lub malowanie na nim przezroczystymi farbami podkreśla charakterystyczne elementy (głowę, oczy, ręce, fałdowanie szat, cieniowanie figur itp.).

Źródło: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Witra%C5%BC>.

Witraże stosowano głównie w budownictwie sakralnym. Witraż jest najczęściej spotykanym wypełnieniem dekoracyjnym okien w chrześcijańskich kościołach, różnych wyznań i zwykle używany był i jest do zobrazowania opowieści ze Starego i Nowego Testamentu. Większość istniejących witraży nie była wykonywana masowo. Były indywidualnie zamawiane i tworzone przez mistrzów fachu witrażowego. Zachowywali oni w swych pracach odniesienia do poszczególnych kościołów, które zdobiły ich prace. Witraże przedstawiają zwykle świętych i historie biblijne, połączone z dziejami kościoła, w którym są zainstalowane. Wiele sekwencji przedstawia narodziny Jezusa i treści biblijne związane z tym wydarzeniem. Z bardziej znanych biblijnych postaci można często zobaczyć, takie jak król Dawid, król Salomon, Chrystus, Maryja i uczniowie. Sceny i epizody z Biblii pokazywane w witrażach znajdujących się we wszystkich kościołach na świecie miały służyć, jako przekazywanie wiedzy o chrześcijańskich dogmatach. Witraże były też przydatne z przyczyn praktycznych. W okresie średniowiecza wielu wiernych Kościoła było analfabetami. Wspaniałe sceny z Biblii pokazane w witrażach były więc nie tylko dekoracją okien, ale przede wszystkim sposobem dostarczania wiadomości na temat religii wszystkim widzom, nawet tym, którzy nie mogli lub nie potrafili czytać Biblii samodzielnie. Witraż jest formą sztuki, jak malarstwo czy rzeźba, jednak, jak widać to nie tylko piękna ozdoba, ale także narzędzie do komunikowania się.

Źródło: <http://barwyszkla.pl/znaczenie-witrazy-w-kościele>.

Wybrane rodzaje filmów:

– **Film fikcji** to film odtwarzający jakieś wydarzenia wymyślone np. jak (w filmach o Harrym Potterze).

– **Film fabularny** opowiada nam jakąś historię, łącząc wydarzenia w pewien porządek, łańcuch przyczyna-skutek, na przykład: za sprawą klątwy rzuconej przez złą czarownicę (przyczyna), królowa zapada w sen (skutek).

Film dokumentalny opiera się na rejestracji prawdziwych wydarzeń, jest zapisem tego, co rzeczywiście się dzieje. O filmach dokumentalnych mówi się, że są to **filmy faktu**, a więc takie, w których oglądamy wydarzenia dziejące się w rzeczywistości, nie zaś odtwarzane.

Źródło: <http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana>.

Literatura wykorzystana i związana z edukacją plastyczną dzieci (do materiałów z klasy I, II, III)

Książki

Aksman J., Gabzdyl J., *Innowacyjny model wczesnoszkolnej edukacji plastycznej. Klasa I. Metodyczne opracowania i materiały dla nauczycieli i studentów do realizacji modelu Nauka–Sztuka–Edukacja*, płyta CD z materiałami pomocniczymi, Kraków 2015.

Aksman J., Gabzdyl J., *Innowacyjny model wczesnoszkolnej edukacji plastycznej. Klasa II. Metodyczne opracowania i materiały dla nauczycieli i studentów do realizacji modelu Nauka–Sztuka–Edukacja*, płyta CD z materiałami pomocniczymi, Kraków 2015.

Barwy twórczości: księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Leonowi Popkowi, red. M. Kuśpit, Lublin 2013.

Bobrowska L., *Plastyka w klasach początkowych*, Warszawa 1985.

Bonar J., *Rozwijanie twórczości uczniów klas początkowych poprzez zadania dydaktyczne w toku kształcenia zintegrowanego*, Łódź 2008.

Brausem M., *Dzieci i kreatywność. Pomysły na cały rok*, Kielce 2007.

Burzyński R., *Być fotoamatorem*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1989.

Chermet-Carroy S., *Zrozum rysunki dziecka, czyli: jak interpretować rysunki małych dzieci: kolory, kształty, postacie*, Łódź 2008.

Cizbok-Nowak J., *Twórcza aktywność dzieci w zajęciach plastycznych i konstrukcyjnych: nowoczesne tendencje, nowatorskie rozwiązania (materiały pomocnicze)*, Łódź 1991.

Czaja-Chudyba I., *Jak odkrywać i wspierać zdolności dzieci – scenariusze zajęć dla klasy 1,2, 3. Wesola szkoła i przyjaciele*, Warszawa 2011.

Czy kolor różowy może być smutny? Z doświadczeń nauczycieli plastyki w nauczaniu początkowym, red. K. Michejda-Kowalska, Warszawa 1987.

Daszyńska M., *Papieroplastyka: techniki plastyczne*, Warszawa 1994.

Daszyńska M., *Rzeźby z papieru*, Warszawa 1997.

Dobrzańska-Piętkowska S., *Nikt nie powiedział, że ładnie rysuję*, Warszawa 2006.

Dorance S., *Zajęcia twórcze w przedszkolu: przedmioty i obrazy*, Warszawa 1999.

Drzał E., Skibińska-Czechowicz I., *Inscenizacje w nauczaniu zintegrowanym*, płyta CD, Gdańsk 2004.

Encyklopedia młodego artysty, red. E. Wójcik, tekst J. Babiaryz, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2015.

Fleck-Bangert R., *O czym mówią rysunki dzieci. Dostrzeganie i rozumienie zawartych w nich znaków. Poradnik dla rodziców i pedagogów*, Kielce 2004.

Gabzdyl J., *Teatr lalek w zajęciach dydaktyczno-wychowawczych*, [w:] *Sztuka bycia nauczycielem*, red. B. Dymara, Filia Uniwersytetu Śląskiego, Cieszyn 1993.

Giza T., Pękowska M., *Być zdolnym – wspierać zdolnych*, Kielce 2012.

Gloton R., Clero C., *Twórcza aktywność dziecka*, Warszawa 1985.

- Hohensee-Ciszewska H., *Podstawy wiedzy o sztukach plastycznych*, Warszawa 1976.
- Łowski, S. *Budowa i urządzenie sceny w teatrze szkolnym i świetlicowym*, NK, Warszawa 1953.
- Jąder M., *Techniki plastyczne rozwijające wyobraźnię*, płyta CD, Kraków 2005.
- Jurkowski H., Ryl H., Stanowska A., *Teatr lalek. Zagadnienia metodyczne*, Centralny Ośrodek Metodyki Upowszechniania Kultury, Warszawa 1980.
- Kończyczyńska M., Dymarska J., *Osiągnięcia uczniów – jak je badać? Plany wynikowe i sprawdziany kompetencji: kształcenie zintegrowane w klasach 1-3*, Warszawa 2005.
- Krauze-Sikorska H., *Edukacja przez sztukę. O edukacyjnych wartościach artystycznej twórczości dziecka*, Poznań 2006.
- Lewicka J., *100 technik plastycznych*, Warszawa 1973.
- Lewicka J., Czajkowski S. *Zajęcia plastyczne z dziećmi klas początkowych*, Warszawa 1971.
- Lowenfeld V., Brittain W.L., *Twórczość a rozwój umysłowy dziecka*, Warszawa 1977.
- Łukaszewicz-Wieleba J., Baum A., *Kompleksowe wspieranie uczniów uzdolnionych. Program WARS i SAWA*, Warszawa 2015.
- Madej J., *Ceramika w edukacji szkolnej: poradnik metodyczny dla nauczycieli*, Kraków 2002.
- Maleszka A., *Magiczne drzewo. Czerwone krzesło*, Kraków 2009.
- Marcinkowska K., *Bryły i reliefy: techniki plastyczne*, Warszawa 1998.
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K., *Gładkie i chropawe*, Warszawa 1995.
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K., *Mowa linii*, Warszawa 1995.
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K., *Techniki plastyczne. Barwne fantazje*, Warszawa 1993.
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K., *Techniki plastyczne. Malarskie techniki dekoracyjne*, Warszawa 1993.
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K., *Techniki plastyczne. Techniki graficzne powielane i odbijane*, Warszawa 1993.
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K., *Techniki plastyczne. Wydzieranki, wycinanki*, Warszawa 1993.
- Michalski U., Michalski T., *Artysta w przedszkolu i szkole. Techniki plastyczne dla dzieci*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2012.
- Michejda-Kowalska K., *O dziecięcej wyobraźni plastycznej, czyli jak inspirować dziecko do twórczości*, Warszawa 1987.
- Mikocka-Rachubowa K., *Słownik szkolny. Terminy i pojęcia z wiedzy o sztuce*, WSiP, Warszawa 1994.
- Misiurska A., *Kalendarz plastyczny w przedszkolu: poradnik praktyczny dla nauczycieli i rodziców*, Warszawa 1993.
- Musolesi D., Sarti M., *Szkoła wyobraźni. Zajęcia o sztuce – ćwiczenia*, cz. 1 i 2, Warszawa 2000.
- Natorff A., Wasiluk K., *Wychowanie plastyczne w przedszkolu*, Warszawa 1990.
- Nauka–Sztuka–Edukacja, opracowanie i upowszechnianie Innowacyjnego Modelu diagnozy, metod, form pracy i opieki nad uczniem zdolnym plastycznie. Raport zawierający wnioski i rekomendacje dotyczące dalszego wdrażania i upowszechniania modelu*, Kraków 2013.
- Nauka–Sztuka–Edukacja. Innowacyjny model diagnozy, metod, form opieki nad uczniem zdolnym plastycznie (+ Dobre praktyki wdrażania Modelu NSE. Materiał filmowy – płyta DVD)*, red. J. Aksman, Kraków 2013.
- Nimschowski I., *Dziecinnie proste origami*, Bis, Warszawa 2000.
- Oster G.D., Gould P., *Rysunek w psychoterapii*, Gdańsk 2002.
- Parnowska-Kwiatowska M., *Badanie twórczości plastycznej dzieci 3–4-letnich*, Warszawa 1960.
- Piasecka A., *Kota Pysia potyczki z plastyką*, cz. 1, Łódź 2004.
- Pietras H., *Plan pracy dydaktyczno-wychowawczej z plastyki dla klasy I: poradnik metodyczny*, Warszawa 1986.
- Plastyka w klasach I–III szkoły podstawowej*, red. A. Pełzowski, Warszawa 1986.
- Plastyka w klasach I–III: materiały metodyczne*, red. D. Gazińska, Poznań 1986.
- Popek S., *Analiza psychologiczna twórczości plastycznej dzieci i młodzieży*, Warszawa 1985.
- Popek S., *Barwy i psychika. Percepcja, ekspresja, projekcja*, Lublin 2003.

- Popek S., *W kręgu aktywności twórczej*, Lublin 2015.
- Read H., *Wychowanie przez sztukę*, Ossolineum, Wrocław 1976.
- Rysunek projekcyjny jako metoda badań psychologicznych*, red. M. Łąguna, B. Lachowska, Lublin 2003.
- Rysunek projekcyjny w badaniach obrazu siebie*, red. B. Kostrubiec, B. Mirucka, Lublin 2004.
- Rysunek projekcyjny w badaniach relacji społecznych. Problemy wychowawcze i kliniczne*, red. B. Kostrubiec, B. Mirucka, Lublin 2007.
- Samotyhowa N., *Patrzemy na obrazy*, Warszawa 1958.
- Silberman M., *Uczymy się uczyć*, Gdańsk 2005.
- Słownik terminologiczny sztuk pięknych*, red. K. Kubalska-Sulkiewicz, M. Bielska-Łach, A. Manteuffel-Szarota, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003
- Sowińska A., *Kota Pysia potyczki z plastyką*, cz. 2, Łódź 2004.
- Stasiakiewicz M.P., *Prototypowy obraz świata w rysunku dziecka*, Toruń–Poznań 2000.
- Szeliga K., *Historia Guziołka, czyli jak tworzyć i wykorzystywać bajki i opowiadania w biblioterapii oraz rozwoju aktywności twórczej dziecka w wieku przedszkolnym. Poradnik dla dzieci, rodziców i nauczycieli*, + płyta CD, Kraków 2005.
- Szermentowski E., *Młodość–Talent–Animusz*, Warszawa 1958.
- Szuman S., *Sztuka dziecka. Psychologia twórczości rysunkowej dziecka*, Warszawa 1990.
- Twórczość artystyczna w wychowaniu dzieci i młodzieży*, red. S. Popek, Warszawa 1985.
- Warsztaty edukacji twórczej. Jak rozwijać osobowość przez sztukę? Program interdyscyplinarny*, red. E. Olinkiewicz, E. Repsch, Wrocław 2004.
- Węglińska M., *Jak pracować z obrazkiem*, Kraków 2000.
- Zajęcia plastyczne w placówkach wychowania pozaszkolnego*, red. R. Popek, Warszawa 1988.
- Zin W., *Piórkim i węglem. Opowieści o polskich kapliczkach. Dzieła zebrane Wiktora Zina*, Kraków 2004.
- Zwoleńska K., Malicki Z., *Mały słownik terminów plastycznych*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1974.
- Żórawska-Dobrowolska E., *Nitką malowane. ABC wyszywania*, Opole 2003.

Czasopisma

- Ciebień B., Maliszewska A., *Zwykłe i niezwykłe techniki plastyczne*, „Życie Szkoły” 2006, nr 4.
- Ciekierda U., *Konkursy plastyczne dzieci*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2007, nr 6.
- Ćwiek I. i in., *Bal wśród morskich fal*, „Bliżej Przedszkola” 2005, nr 2.
- Gabzdyl J., *Teatr lalek w improwizacjach dziecięcych*, „Ruch Pedagogiczny” 1992, nr 3/4, R. XXXIV.
- Gajo B., *Psychologiczna analiza rysunku dziecka*, „Wychowawca” 2009, nr 5.
- Gierak Cz., *Rzeźba*, „Nauczanie Początkowe” 1979/1980, z. 4, R. XXIV.
- Gierak Cz., *Zagadnienie technik plastycznych w edukacji plastycznej uczniów klas początkowych*, „Nauczanie Początkowe” 1983/1984, z. 4, R. XXIX.
- Gorzela M., Małko A., Siwik K., *Rozwijanie ekspresji i percepcji*, „Bliżej Przedszkola” 2005, nr 7–8.
- Jakubowska A., *Mały odkrywca w świecie sztuki*, „Życie Szkoły” 2013, nr 8.
- Jaskulska B., Wszędryówny E., *Zajęcia plastyczne i techniczne: pokarmowy ludek, języki... i inne cudaki*, „Życie Szkoły” 2005, nr 3.
- Kalinowska I., Sorsa A., *Fantazyjne stworki*, „Bliżej Przedszkola” 2005, nr 2.
- Karczmarzyk M., *Język rysunkowy dziecka*, „Edukacja i Dialog” 2007, nr 2.
- Łakomy K., *Genius loci w sztuce ogrodowej. Aspekty historyczne i współczesne*, „Czasopismo Techniczne Politechniki Krakowskiej” 2010, nr 5-A, z. 13, R. 107, Biblioteka Cyfrowa Politechniki Krakowskiej, suw.biblos.pk.edu.pl/resources/i2/i6/i2/i7/r2627/LakomyK_GeniusLoci.pdf.

- Łosiewicz A., *Niebieska buzia i zielone oczy mamy*, „Edukacja i Dialog” 2007, nr 2.
- Mielnik B., *Fantazyjne oblicza*, „Bliżej Przedszkola” 2005, nr 10.
- Niwińska M., *Świat w rysunkach dzieci a malarstwo staroegipskie*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2006, nr 9.
- Opała A., *Rysunek dziecka, etapy rozwoju, znaczenie, aspekt psychologiczny twórczości plastycznej dziecka: zestawienie bibliograficzne w wyborze za lata 1980–2002*, „Wszystko dla Szkoły” 2004, nr 6.
- Piechal A., *Dziecko w świecie roślin, barw i faktur – wybrane zagadnienia twórczości plastycznej*, „Wychowanie na co Dzień” 2006, nr 6.
- Przybylska A., *Stymulująca wartość twórczości plastycznej*, „Życie Szkoły” 2010, nr 3.
- Ryś M., *Mały artysta*, „Bliżej Przedszkola” 2005, nr 7–8.
- Sajcherska B., *Aktywność plastyczna sześciolatek*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2001, nr 8.
- Sowińska A., *Pasy, paski, paseczki*, „Życie Szkoły” 2009, nr 12.
- Stachnik L., *Akcje plastyczne – co to takiego?*, „Życie Szkoły” 2005, nr 3.
- Stańko S., *Aktywność plastyczna jako metoda remediacji poznawczej*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2006, nr 6.
- Strzelec W., *Techniki plastyczne*, „Życie Szkoły” 2007, nr 7.
- Sznajder A., *Na zajęciach plastycznych*, „Życie Szkoły” 2007, nr 6.
- Szuścik U., *Twórczość plastyczna dziecka*, „Życie Szkoły” 2005, nr 3.
- Ściegienny T., *Rozważania na temat ćwiczeń ilustracyjnych w klasach niższych*, „Nauczanie Poczatkowe” 1990/1991, z. 3/4, R. XXXVI.
- Śodrzejewska-Świgulska S., *Rysunek w diagnostyce dziecka*, „Remedium” 2005, nr 7/8.
- Śodrzejewska-Świgulska S., *Rysunek w diagnostyce problemów dziecka*, cz. 2, „Remedium” 2005, nr 9.
- Tołłoczko J., *Lampion z masy solnej*, „Życie Szkoły” 2013, nr 2.
- Wawrzyniak S., *Twórczość rysunkowa dziecka*, „Wychowanie na co Dzień” 2007, nr 3.
- Winczewska A., *Techniki plastyczne*, „Życie Szkoły” 2010, nr 3.
- Winczewska A., *Współczesne techniki plastyczne*, „Życie Szkoły” 2011, nr 1.
- Wojciechowicz E., *Zrozumieć co dziecko mówi rysunkiem*, „Bliżej Przedszkola” 2009, nr 7/8.

Netografia

Klasa III

<http://aktivist.pl/psie-sucharki-czyli-o-psie-ktory-byl-delfinem>

<http://artschool.pl/dzielo-przelomowe-jan-matejko-stanczyk>

<http://ciekawostki-abc-rodziny.pl/news-jan-matejko-malarz-dziejow,nId,2280033>

<http://culture.pl/pl/tworca/andrzej-maleszka>

<http://culture.pl/pl/tworca/jan-matejko>

<http://edukacjafilмова.pl/elementarz-mlodego-kinomana>

<http://edukacjafilмова.pl/elementarz-mlodego-kinomana/jezyk-filmu/#jezykfilmu>

<http://edukacjafilмова.pl/elementarz-mlodego-kinomana/kto-i-jak-tworzy-film/#etapy-powstawiania-filmu>

<http://historia.focus.pl/swiat/smutne-oblicze-blazna-325>

<http://joemonster.org/art/32361>

<http://ksiazki.onet.pl/zycie-i-tworczosc-andy-ego-warhola-artykul/j81tcw>

<http://ladnebebe.pl/top-5-polskich-ilustratorow>

<http://lodz.wyborcza.pl/lodz/1,35153,19026550,psie-sucharki-czyli-jak-pies-kapsel-zostal-gwiazda.html>

<http://magicznedrzewo.com>

<http://magicznedrzewo.com/autor/wypowiedz>

<http://wielkopolskie.naszemiasto.pl/artykul/igor-morski-zobaczcie-niezwykle-prace-grafika-z-poznania,2354064,artgal,t,id,tm.html>

<http://www.artysta-lodzkie.pl/pl/artysta/a/maria-apoleika>

<http://www.chcewiedziecwiecej.pl/Andy-Warhol-Portret-Marilyn-Monroe,39>

<http://www.filmweb.pl/film/Kacper+i+Emma+-+najlepsi+przyjaciele-2013-677749>

<http://www.gazetakrakowska.pl/artykul/1084682,prof-chromy-wawelski-smok-owieczki-i-pies,id,t.html>

<http://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/stanislaw-stanczyk>

<http://www.krajoznawcy.info.pl/wielki-andy-w-malym-miescie-2562>

<https://wnetrzasikory.wordpress.com/tag/altamira>

<https://www.austria.info/pl/informacje-ogolne/o-austrii/slawni-austriacy/gustav-klimt-symbol-wiedenskiej-secesji/gustav-klimt-biografia>

https://www.nhef.pl/edukacja/film.do?id=7591&ind=idMiasta%3d2#d_1

<https://www.szerokikadr.pl/lekcje>

Klasa II

<http://blog.globtroter-krakow.com/2015/05/27/st-marys-basilica-bazylika-mariacka>

<http://cekin.pl/moda-kazdej-z-nas/bizuteria-z-modeliny-1524>

<http://ciekawe.org/2015/05/11/10-faktow-na-temat-gwiazdzistej-nocy-van-gogha>

<http://culture.pl/pl/tworca/tadeusz-kulisiewicz>

<http://culture.pl/pl/tworca/wit-stwosz>

<http://culture.pl/pl/tworca/wladyslaw-hasior>

<http://fakty.interia.pl/polska/news-800-letnia-tradycja-szopek-bozonarodzeniowych,nId,927872>

<http://gosh99.republika.pl/Mandala>

<http://historia.org.pl/2010/04/04/jozef-marian-chelmonski-1849-1914-biografia>

<http://historia-s-z-t-u-k-i.blogspot.com/2011/08/teoria-barw.html>

<http://katalogznaczkow.net/index.php?pokaz=znaczki/znaczki2&rok=1979>

<http://kobietamag.pl/najpiekniejsze-choinki-swiata-zapraszamy-na-witualny-spacer>

<http://muzeum.wieliczka.pl/skoczylas-wladyslaw>

<http://niezlasztuka.net/strona-glowna/salvador-dali-jako-surrealistyczna-gwiazda-rocka/>

<http://obliczasrebra.blox.pl/2011/03/Bizuteria-i-jej-zastosowanie-dawniej-i-dzis.html>

http://obrazy.org/obraz-wassily_kandinsky_zolty_czerwony_niebieski-430.html

<http://obrazy-malowane.pl/pl/kategorie/reprodukcje/salvatoreddali>

<http://plastykahelwing.blogspot.com/2011/02/kompozycja-statyczna-i-dynamiczna-prace.html>

<http://rafalkochanowicz.eu/projekty-ogrodow>

<http://sp4plastyka.jimdo.com/klasa-6/kompozycje-w-plastyce>

<http://szczecin-daily-photo-2.blogspot.com/2013/10/ogniste-ptaki-hasiara-z-daleka-i-z.html>

<http://whyart.pl/malarstwo/10-najpiekniejszych-krajobrazow-zimowych-w-malarstwie-polskim/>

<http://wiadomosci.wp.pl/gid,12902524,gpage,2,img,12902880,kat,355,title,Najslynniejsza-swiateczna-choinka,galeria.html?icaid=117877>

<http://www.dw.com/pl/choinka-kontra-szopka/a-5044087>
<http://www.edulandia.pl/edulandia/1,118533,19175230,dziewczynna-z-perla-obraz-ktory-zainspirowal-pisarke-i-filmowca.html>
<http://www.example.pl/buddyjskie-mandale-33352.htm>
<http://www.example.pl/buddyjskie-mandale-33352.htm>
<http://www.garnek.pl/natas38/28689143/pomnik-wladyslawa-hasiora>
http://www.gunar.com.pl/szopki_noworoczne_w_krakowie
<http://www.magazynsztuki.pl/futuryzm>
<http://www.magazynsztuki.pl/rysunek-weglem/ 24.07.2016>
<http://www.muzeumtatrzańskie.com.pl/?strona,doc,pol,glowna,1376,0,1307,1,1376,ant.html>
<http://www.pinakoteka.zascianek.pl/Wyspianski>
http://www.planetepius.pl/dokument-biografie-salvador-dali_31506
<http://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/852001,Oltarz-Wita-Stwosza-takiej-szafy-nie-ma-nikt-na-swiecie>
<http://www.polskieradio.pl/39/248/Artykul/845769,Wiktor-Zin-%E2%80%93-mistrz-piorka-i-węgla>
<http://www.richardlong.org/Exhibitions/dec11exupdate/tintinhands.html>
<http://www.slideshare.net/CHIPoland/rodzaje-kontrastu-barwy>
<http://www.van-gogh.pl/van-Gogh-biografia.htm>
<http://www.watra.pl/zakopane/kultura/2013/12/31/hasior-nowa-ekspozycja>
<http://www.wiktorzin.pl>
<https://youtu.be/yHgvT0dT7nE?list=PLEAD44A1377132CFA>

Klasa I

<http://artelis.pl/artykuly/56821/Makiety-architektoniczne-urbanistyczne-i-przemyslowe>
<http://creamandcoffee.pl/pradawny-streetart-malarstwo-skalne/>
<http://eszkola.pl/jezyk-polski/impresja-wschod-slonca-1341.html>
http://forum.gazeta.pl/forum/w,99957,136912092,,Malarstwo_Arcimboldo_.html?v=2
<http://historiasztuki.blox.pl/2010/03/Charakterystyka-kierunku-kubizm-cz2.html>
<http://impresjonizm.com.pl/claude-monet/>
<http://jordanabernethy.deviantart.com/art/Centaur-2-321391218>
http://obrazy.org/obraz-wassily_kandinsky_zolty_czerwony_niebieski-430.html
<http://podroze-forum.pl/najpiekniejsze-miejsca-w-ameryce-t3899.html>
<http://szczecin.blogx.pl/2011/09/03/ogniste-ptaki-w-parku-kasprowicza>
<http://unikalneobrazy.pl/reprodukcje-obrazow-i-dziel-sztuki/3234-adolphe-monticelli-wschod-sloca.html>
<http://viennesebreakfast.com/hundertwasserhaus-wiedenski-krzywy-dom>
<http://wiadomosci.wp.pl/gid,16305874,kat,1345,title,Ogromne-rzeźby-z-łodu,galeria.html>
<http://www.arcimboldo.art.pl/old/index1.htm>
<http://www.artmakers.pl/blog/lekcja-2-malarstwo-kolory-ciep%C5%82e-i-kolory-zimne>
<http://www.dalekoniedaleko.pl/kryjac-twarz-za-wenecka-maską>
<http://www.fakt.pl/wroclaw/we-wroclawiu-powstala-najwieksza-makieta-kolejowa-w-polsce,artykuly,521269,1,1,4.html>
<http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/kandinsky/pleasures>
<http://www.joannakowalska.ecom.com.pl>

http://www.loustrzyki.edu.pl/przedmioty/sztuka/album/16_IIPol_XIXw/17e_impresjonizm_i_postimpresjonizm/slides/claude_monet_laka.html

<http://www.magazynsztuki.pl/impresja-wschod-slonca-claude-monet>

<http://www.mosart.pl/page3417>

<http://www.muzeumetnograficzne.rzeszow.pl/node/307>

<http://www.panoramio.com/photo/7785852>

<http://www.picasso.fineart24.pl/kubizm>

<http://www.picasso.fineart24.pl/o-artycie>

<http://www.pinakoteka.zascianek.pl/Wyspianski>

<http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/3059,warszawa-warszawska-nike.html>

<http://www.sp.raczki.nidzica.pl/klub-webmasterow/strona-www-asia-i-dominika/plastyka-dominika-i-asia.html>

<http://www.vontobel-art.com/fr/Picasso-Pablo/Nature-morte-a-la-guitare-aid54203>

http://www.zwoje-scrolls.com/zwoje27/text02_3p.htm

<http://zwierciadlo.pl/2012/lifestyle/turystyka/festiwal-rzezb-lodowych/attachment/ice5>

<https://mrowkojad.wordpress.com/tag/z-czego-znana-jest-bydgoszcz>

www.culture.pl/pl/tworca/tadeusz-makowski

www.franciszka3.pl/Kolednicy--wedrownicy-z-gwiazda-na-patyku,a,22779

www.kultura.lublin.eu

